JÄMSÄ

Jämsän kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2021-2025 ja -suunnitelma vuosille 2026-2029

Sivistyslautakunta 16.6.2026
Kaupunginhallitus 10.8.2026
Kaupunginvaltuusto 17.8.2026

Jämsän kaupunki | jamsa.fi

Sisällys

JOHDANTO ... 3
OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021–2025 ... 3
Hyvinvoinnin edistämistyö Jämsän kaupungissa ... 4
Toimintaympäristö vuosina 2021–2025 ... 5
Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi ... 7
Kuntaliiton hyvinvointi-indikaattori ... 7
Talous, väestö ja elinvoima ... 10
HYTE-kerroin ja TEAviisari ... 15
Lapset, lapsiperheet ja nuoret ... 22
Nuoret aikuiset ja työikäiset ... 38
Ikäihmiset ... 39
Turvallisuus ... 40
Kuntalaisten ja näkemykset ... 44
Hyvinvointisuunnitelman (2021–2025) painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi ... 48
Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi ... 50
Hyvinvointia edistävät ja ongelmia ennaltaehkäisevät palvelut ja yhteistyö eri toimijoiden välillä Jämsässä ... 53
Jämsäläisten hyvä työ- ja toimintakyky ... 62
Turvallinen elinympäristö ... 65
Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö ... 65
Keskeiset opit valtuustokaudelta ... 66
OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2026–2029 ... 67
Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset ... 67
Hyvinvointisuunnitelmaan sisältyvät muut suunnitelmat tai ohjelmat ... 67
Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat ... 68
Hyvinvointisuunnitelma ... 68
Lapset, lapsiperheet ja nuoret ... 69
Liikunnallinen elämäntapa ... 69
Mielen hyvinvointi ja osallisuus ... 71
Arjen turvallisuus ... 72
Nuoret aikuiset ... 73
Liikunnallinen elämäntapa ... 73
Mielen hyvinvointi ja osallisuus ... 73
Arjen tuki ja turvallisuus ... 74
Työikäiset ... 75

Liikunnallinen elämäntapa ... 75
Mielen hyvinvointi ja osallisuus ... 75
Arjen tuki ja turvallisuus ... 76
Ikäihmiset ... 76
Liikunnallinen elämäntapa ... 77
Mielen hyvinvointi ja osallisuus ... 77
Arjen turvallisuus ... 78
Useita tai kaikkia ikäryhmiä koskevat tavoitteet ... 79
OSA III DOKUMENTIN LAATIMIS- JA OSALLISTAMISPROSESSI SEKÄ KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ ... 81
Dokumentin valmisteluprosessi ... 81
Dokumentin hyväksyminen toimielimissä ... 82
Liitteet ... 82

JOHDANTO

Kunnan keskeisimpiin tehtäviin kuuluu kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Kunnan velvollisuus edistää asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia perustuu mm. kuntalakiin (410/2015, 1 §) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin (612/2021, 6 §). Hyvinvointi merkitsee jokaiselle kuntalaiselle erilaisia asioita. Kuntien laaja tehtäväkenttä takaa kuitenkin monipuolisen alustan, jossa asukkaiden hyvinvointia edistetään yhteistyössä muiden keskeisten toimijoiden, kuten hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa. Kuntien tehtävät eivät ole vain erillisiä palveluita kuntalaisille, vaan ne luovat yhteistyössä asukkaille toimivia arjen ratkaisuja ja sujuvan elämän edellytyksiä. Näin mahdollistetaan erilaisista lähtökohdista tuleville ihmisille yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään.

Kunnan tulee seurata kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä tulee raportoida valtuustolle vuosittain ja lisäksi kerran valtuustokaudessa tulee valmistella laajempi hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Jämsän kaupungissa hyvinvoinnin vuosisuunnittelu on toteutettu toimialoittain talousarvion yhteydessä ja vuositasoinen raportointi puolestaan tilinpäätöksen yhteydessä toimialoittain (Khall 2.10.2017, 232).

Jämsän kaupungin laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus vuosilta 2021–2025 ja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2029 linjaa hyvinvoinnin ja turvallisuuden nykytila-analyysin perusteella jämsäläisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet sekä arvioinnin ja seurannan.

Dokumentin ensimmäisessä osassa kuvataan jämsäläisten hyvinvoinnin ja hyvinvoinnin edistämisen kehitystä vuosien 2021–2025 aikana. Lisäksi arvioidaan menneelle valtuustokaudelle asetettujen hyvinvoinnillisten tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista. Toisessa osassa esitetään hyvinvointisuunnitelma kaudelle 2026–2029. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyö perustuu sekä indikaattoritietoon että kaupungin poikkihallinnollisen hyvinvointityöryhmän ja useiden muiden hyvinvoinnin edistämiseen liittyvien yhteistyöryhmien tuottamaan asiantuntijatietoon sekä kuntalaisilta ja vaikuttamistoimielimiltä saatuun kokemustietoon. Suunnitelmaan osallistamista kuvataan osassa 3, mutta jo ensimmäisessä osassa kerrotaan kuntalaisten näkemyksistä sivuilla 44–48.

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021–2025

Tässä hyvinvointikertomuksessa on osin sovellettu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ehdotusta kunnille laajan hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällöstä. Vähimmäistietosisältö ei ole vielä velvoittava, vaan esitys hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällöiksi on annettu 14.6.2023 sosiaali- ja terveysministeriölle ja se saattaa muuttua ministeriön asetusprosessin myötä. Asetuksen mahdollisen antamisen ajankohta on toistaiseksi avoin. Ehdotuksen

tarkoituksena on auttaa kuntia ja alueita valitsemaan ne indikaattorit, joilla voi riittävän tarkasti seurata asukkaiden hyvinvoinnin tilaa.

Hyvinvoinnin edistämistyö Jämsän kaupungissa

Jämsän kaupungissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä nähdään laajana ja poikkihallinnollisena yhteistyönä, jota toteutetaan kaupungin strategian suunnassa. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat kaupungin peruspalvelut, mutta myös jokaisella kuntalaisella on vastuu oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämisestä mm. terveellisten elintapojen kautta. Sote-uudistuksen myötä keskeistä hyvinvoinnin edistämisessä on yhteistyö hyvinvointialueen kanssa ja muita tärkeitä yhteistyökumppaneita työssä ovat mm. järjestöt, seurakunnat ja yritykset. Hyvinvointi on keskeisellä tavalla kytköksissä elinvoimaan. Hyvinvoivat asukkaat ovat myös elinvoimaisen kaupungin edellytys ja toisaalta elinvoimaisuus lisää hyvinvointia. Hyvinvointiin liittyy keskeisesti myös turvallisuuden tunne.

Hyvinvoinnin edistämistyötä koordinoi poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä, joka on toiminut hyvinvointityöryhmän nimellä vuodesta 2016 saakka. Hyvinvointityön edistämisellä on kaupungissa toki tätäkin pidemmät perinteet ja ennen vuotta 2016 hyvinvoinnin edistämistyötä on tehnyt preventioryhmä. Hyvinvointityöryhmässä on ollut ja on kattavasti kaupungin eri toimialojen edustajia sekä keskeisten sidosryhmien edustajia ja ryhmän kokoonpano on vuosien aikana tarpeen mukaan vaihdellut. Ryhmässä on myös järjestöedustus. Vuonna 2023 hyvinvointityöryhmään liittyi kolme luottamushenkilöjäsentä ja valtuustokauden vaihtuessa ryhmään nimettiin 1.9.2025 uudet kolme luottamushenkilöä. Hyvinvointiryhmä on kokoontunut noin seitsemän kertaa vuodessa eri teemoilla. Teemoina ovat olleet mm. eri ikäryhmät (lapset ja lapsiperheet, nuoret, työikäiset, ikäihmiset), elintapoihin liittyvä teemakokous sekä kokoukset hyvinvoinnillisten tavoitteiden asettamisen (talousarvio) ja niiden toteutumisen (tilinpäätös) teemoilla. Ryhmä vastaa myös valtuustokausittaisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelusta.

Hyvinvointityöryhmän kokouksissa on ryhmän vakiintuneiden jäsenten lisäksi ollut teemasta riippuen vierailevia asiantuntijoita esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialueen eri palvelualueilta ja seurakunnasta. Vierailevien asiantuntijoiden osallistuminen kokouksiin – alustusten kautta, keskusteluun osallistumalla ja kuuntelemalla – vahvistaa kunnan, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välistä lakisääteistä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Edellisen laajan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen laatimisen aikaan (vuosina 2020–2021) hyvinvoinnin edistämistyön koordinaatio on ollut konsernipalveluissa kehittämispäälliköllä. Vuoden 2024 alusta hyvinvoinnin edistämistyön vetovastuu siirtyi hyvinvointikoordinaattorille, joka työskentelee sivistystoimialalla.

Hyvinvointityöryhmä toimii myös Nuorisolain (1285/2016) 9§:n mukaisena kokoavana ohjaus- ja palveluverkostona, johon nuoria koskevaa tietoa tuodaan muista yhteistyöryhmistä (Sivla 27.05.2025 § 71).

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön kuuluu keskeisenä osana myös ehkäisevä päihdetyö sekä kuntien että hyvinvointialueiden lakisääteisenä tehtävänä. Jämsän kaupungin hallintosäännön mukaisesti ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä toimii sivistyslautakunta. Jämsän kaupungissa on toiminut keväästä 2022 kevääseen 2025 saakka ehkäisevän päihdetyön monialainen tiimi, jossa on Jämsän kaupungin edustajien lisäksi ollut mukana myös poliisin,

Kiinteistö Oy Jämsänmäen sekä Jämsän Terveys Oy:n edustus. Hyvinvointialueiden toiminnan myötä Jämsän Terveys Oy:n edustus on jäänyt pois ja tilalle on tullut hyvinvointialueelta mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä sosiaalipalvelujen edustus.

Ehkäisevään päihdetyöhön liittyy kiinteästi myös lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö, koska päihteet ja väkivalta liittyvät usein toisiinsa, kohderyhmät ja riskitekijät ovat usein samoja ja monialaisen yhteistyön tarve molemmissa ilmiöissä on ilmeinen. Lähisuhdeväkivalta on Suomessa merkittävä kansanterveysongelma, joka koskettaa kaikkia yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, iästä ja sukupuolesta riippumatta. Suomen perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimusvelvoitteet edellyttävät julkiselta vallalta toimia yksilöiden suojelemiseksi väkivallalta. Suomi on sitoutunut noudattamaan lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyssä Euroopan neuvostossa solmittua Istanbulin sopimusta.

Sivistyslautakunnan päätöksen (Sivla 18.06.2025 § 88) mukaisesti ehkäisevän päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön koordinointi on yhdistetty yhteisen ehkäisevän verkostotyöryhmän tehtäväksi. Sivistystoimenjohtaja on nimennyt verkostotyöryhmän ajalle 1.9.2025–31.5.2029. Työryhmässä on edustus Jämsän kaupungilta, Keski-Suomen hyvinvointialueelta sekä poliisista. Lisäksi mukana on järjestöedustaja.

Toimintaympäristö vuosina 2021–2025

Vuosien 2021–2025 jaksoa voidaan yhteenvetoa luonnehtia murroskaudeksi, jossa ulkoiset kriisit (COVID-19- pandemian jälkivaihe, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan), kansalliset rakenteelliset uudistukset (sote-uudistus, työllisyysalueuudistus), sekä paikalliset rakennemuutokset (Kaipolan paperitehtaan sulkeminen loppuvuodesta 2020) nivoutuivat yhteen. Talouden hallinta ja palveluiden turvaaminen edellyttivät aktiivisia säästötoimia, strategista tarkastelua ja uudenlaista yhteistyötä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa.

Vuotta 2021 leimasi edelleen pitkittynyt koronapandemia, joka vaikutti voimakkaasti kaupungin toimintaan, palveluihin ja henkilöstön jaksamiseen. Epidemiatilanne edellytti jatkuvaa reagointia muuttuviin rajoituksiin ja ohjeisiin, ja kaupungin valmiusjohtaminen oli aktiivista koko vuoden ajan. Pitkittynyt kriisi koetteli kuntalaisten hyvinvointia kaikissa ikäryhmissä.

Samanaikaisesti kaupungin toiminnallista ja taloudellista rakennetta muokkasi merkittävästi UPM:n Kaipolan paperitehtaan sulkeminen vuoden 2020 lopulla. Sen vaikutus ulottui syvälle paikalliseen elinkeinorakenteeseen. Kaipolan tehtaan lakkauttamisen kerrannaisvaikutukset työllisyyteen jäivät kuitenkin ennakoitua pienemmiksi eikä lakkauttaminen aiheuttanut pelättyä kriisiä esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Työllistyminen ja koulutukseen hakeutuminen kehittyivät olosuhteisiin nähden myönteisesti.

Kuntatalouden näkymä oli poikkeuksellisen epäselvä. Koronakorvaukset hämärsivät todellista taloustilannetta, ja vuonna 2021 hyväksytyn sote-uudistuksen vaikutuksia pystyttiin arvioimaan vain suuntaa-antavasti. Lisäksi valmisteilla olleet uudistukset, kuten työllisyyspalveluiden kokonaisuudistus, sekä epävarma maailmantilanne vaikeuttivat ennakointia. Jämsän laaja sote-ulkoistus siirtyy sellaisenaan hyvinvointialueelle, mutta yhteisyhtiöön liittyvät sopimuskiistat jatkuivat oikeuskäsittelyssä.

Vuotta 2022 leimasivat peräkkäiset kriisit: koronasta oltiin siirtymässä kohti uutta normaalia, kun Venäjän hyökkäys Ukrainaan muutti turvallisuusympäristön pysyvästi ja toi mukanaan varautumisen vahvistamisen sekä lähes 500 ukrainalaisen vastaanoton Jämsään. Samalla sote-uudistuksen valmistelu, sopimuskiistat ja palveluiden siirto hyvinvointialueille kuormittivat organisaatiota, kun taas elinkeinoelämässä rakennemuutos eteni kehittämisvaiheeseen, investoinnit ja matkailu vahvistuivat, mutta osaavan työvoiman puute ja koulutusleikkaukset loivat uusia haasteita. Vuoden aikana taloustilanne kiristyi voimakkaasti inflaation, energiakriisin ja korkojen nousun myötä, mikä lisäsi kuntatalouden sopeutuspaineita. Tulevat rakenteelliset uudistukset, erityisesti työllisyyspalveluiden siirto kunnille, sekä alijäämäinen tase ennakoivat vaikeita vuosia, joissa korostuvat sopeutumiskyky, yhteistyö ja luottamuksen merkitys.

Vuosi 2023 käynnisti kunnissa uuden aikakauden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen siirryttyä hyvinvointialueille. Muutos osoittautui Jämsälle taloudellisesti raskaaksi: alijäämä syveni ja valtion rahoitus tarkentui kunnalle epäedullisesti. Vuoden 2023 lopulla kaupunginvaltuusto hyväksyi laajan talouden tasapainotusohjelman, joka sisälsi veronkorotuksia ja palveluleikkauksia. Samaan aikaan hyvinvointialueen palveluverkkosuunnitelmat herättivät huolta palvelujen etääntymisestä, työpaikkojen vähenemisestä ja kiinteistökustannuksista. Vaikeasta toimintaympäristöstä huolimatta kaupungissa nähtiin myös myönteistä kehitystä: väestön vähenemä oli odotettua pienempi ukrainalaisten kotikuntamerkintöjen myötä, elinkeinohankkeet etenivät (mm. Hallin F35-hanke ja Himoksen investoinnit) ja vuosi päättyi taloudellisesti ennakoitua parempaan tulokseen.

Vuonna 2024 Jämsässä vakiinnutettiin sote- ja pelastustoimen siirron jälkeinen uusi kuntaorganisaatio samalla, kun valmistauduttiin TE-palveluiden siirtymiseen kunnan vastuulle vuoden 2025 alussa. Talous oli alijäämäinen ja sopeutuspaineet suuret, mutta verotulojen myönteinen kehitys ja menokuri käänsivät tilinpäätöksen lievästi ylijäämäiseksi, oikeusprosesseista aiheutuneista varauksista huolimatta. Hyvinvointialueen palveluverkkoratkaisut herättivät huolta palvelujen heikkenemisestä ja kustannusvaikutuksista.

Haastavasta toimintaympäristöstä huolimatta elinvoimakehitys eteni: Hallin F-35-tuotantohanke käynnistyi, Kaipolan alueen uudistuvan teollisuuden suunnitelmat etenivät ja Himoksen investoinnit vahvistuivat. Vuoden aikana käynnistettiin myös keskustelu kaupungin tulevaisuuden suunnasta ja strategisista valinnoista, korostaen uudistumista, investointeja ja yhteistyön merkitystä nopeasti muuttuvassa ympäristössä.

Vuosi 2025 oli Jämsässä siirtymävaihe sopeutumisesta aktiiviseen kehittämiseen. Painopiste siirtyi rakenteellisista muutoksista elinvoiman, kilpailukyvyn ja kasvuedellytysten vahvistamiseen kiristyvässä kuntakentässä.

Kaupungin talous kehittyi kokonaisuutena myönteisesti, ja tilikausi päättyi 4,7 milj. euron ylijäämään, vaikka verotulot jäivät ennakoitua pienemmiksi. Tulosta vahvistivat kertaluonteiset erät. Samalla hyvinvointialueen tilaratkaisut vähensivät vuokratuottoja ja loivat haasteita tilojen jatkokäytölle.

Vuoden 2025 alussa kunnille siirtynyt julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu merkitsi merkittävää muutosta myös Jämsässä. Eteläisen Keski-Suomen työllisyysalueen vastuukuntana Jämsä otti uudenlaisen roolin työllisyyden ja alueellisen elinvoiman edistäjänä.

Elinvoimaorganisaation uudistuksella ja uuden kaupunkistrategian valmistelulla parannettiin edellytyksiä nopeaan päätöksentekoon ja investointien edistämiseen.

Elinvoimakehitys oli pääosin myönteistä erityisesti teollisuuden ja matkailun osalta. Hyvinvointialueen palveluverkkouudistus toi sekä mahdollisuuksia että haasteita palvelujen saavutettavuuteen. Merkittävä positiivinen kehitysaskel Jämsän kannalta oli uuden sote-keskuksen rakennushankkeen valmistelun eteneminen, mutta samanaikaisesti palveluverkkouudistus merkitsi palvelutason karsimista Jämsässä osana koko hyvinvointialueen rakenteellista sopeutusta. Konkreettisina muutoksina olivat muun muassa Kuoreveden ja Länkipohjan sote-palveluiden supistuminen.

Lähteet: Jämsän kaupungin tilinpäätökset vuosilta 2021–2025.

Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Kuntaliiton hyvinvointi-indikaattori

Kuntaliiton kehittämä hyvinvointi-indikaattori on koonti-indikaattori laaja-alaisen hyvinvoinnin mittaamiseksi. Hyvinvointi-indikaattori koostuu kolmesta osa-alueesta, jossa jokaisella osa-alueella on omat määrittävät indikaattorit, joista jokainen suhteutetaan kaikkien kuntien saamien arvojen kesken. Osa-alueet saavat omat kokonaistuloksensa. Näiden perusteella lasketaan lopullinen tulos, joka on suhteutettu keskiarvoon (100).

Jaottelu perustuu Erik Allardtin hyvinvoinnin osa-alueet -jaotteluun:

- **Having (elintaso)**
  - Veronalaiset tulot, /1000as
  - Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % asukkaista
  - Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä
  - Sairastavuus-indeksi, ikävakioitu
  - Ahtaasti asuvat %
  - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä
- **Loving (yhteisyyssuhteet):**
  - Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä / 1 000 asukasta
  - Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1000 18 vuotta täyttänyttä
  - Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / as
  - Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista
- **Being (itsensä toteuttaminen):**
  - Äänestysaktiivisuus
  - Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta
  - Kirjastolainausten kokonaismäärä

Tuorein käytettävissä oleva tieto on vuodelta 2024. Jämsän kokonaistulos on 98 eli hieman maan keskiarvoa huonompi. Elintason (having) osa-alueen osalta Jämsän tilanne on kuitenkin hieman maan keskiarvoa parempi.

Vuosi	Kunnan nimi	Maakunnan nimi	Hyvinvointialueen nimi	Hyvinvointi-indeksi	Having-indeksi	Loving-indeksi	Being-indeksi
2024	Jämsä	Keski-Suomi	Keski-Suomen hyvinvointialue	98	103	97	95

Keski-Suomen kuntiin verrattuna Jämsässä voidaan ko. indikaattorin mukaan kuitenkin keskivertoa paremmin ja indikaattori on noussut aiempiin vuosiin verrattuna (v. 2023: 95; v. 2022: 92; v. 2021: 95)

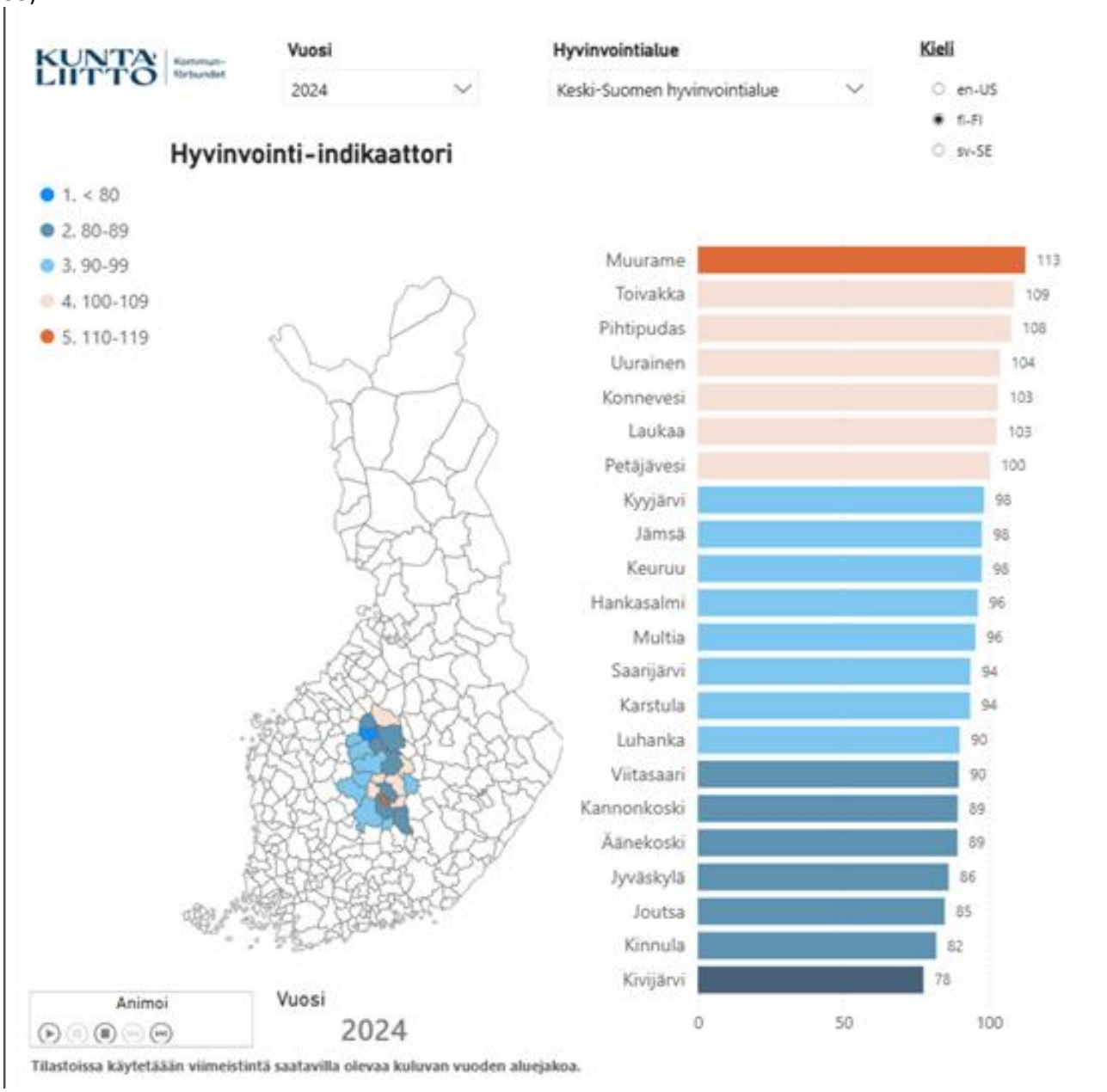

Lähde: Kuntaliitto: Hyvinvointi-indikaattori

Seuraavaksi esitetään hyvinvointikertomus.fi -sähköisen hyvinvointikertomus -työkalun avulla muodostettuja indikaattorikuvaajia. Kuvaajat perustuvat palvelusta maalis–huhtikuussa 2025 haettuun uusimpaan saatavilla olevaan tietoon. Kaikki indikaattorit löytyvät myös Sotkanet-palvelusta, joka on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämä tilasto- ja indikaattoripankki: Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki . Väestöön ja elinvoimaan liittyvät indikaattorit perustavat pääosin tilastokeskuksen tietoihin (verotulot Valtiokonttori, työttömyystilastot Työ- ja elinkeinoministeriö TEM)

Ohje indikaattorikuvaajien tulkintaan:

Oman organisaation indikaattoriarvon suhteellinen muutos prosentteina. *Ympyrän kehän vahvuus kuvaa muutoksen voimakkuutta: mitä suurempi muutos, sitä paksumpi ympyrän kehä. Ympyrän kehän liikennevaloväri määräytyy indikaattoriarvossa tapahtuneen kehityksen ja indikaattorin arvotuksen perusteella. Jos ympyrä on harmaa, ei indikaattoria ei ole arvotettu. Alle viiden prosentin muutos esitetään mustalla vaakanuolella indikaattorin arvotuksesta riippumatta.*

Suunta:
Indikaattoriarvon kehitys viime vuosina: kolme viimeisintä omalle organisaatiolle saatavilla olevaa indikaattoriarvoa sekä näiden perusteella piirretty viitteellinen kuvaaja. Suuntakuvaajan liikennevaloväri määräytyy indikaattoriarvossa tapahtuneen kehityksen ja indikaattorin arvotuksen perusteella ja on yhdenmukainen indikaattoritiedon Muutos-sarakkeessa käytettyyn väriin. Alle viiden prosentin muutoksessa suuntakuvaaja esitetään harmaana indikaattorin arvotuksesta riippumatta.

Vertailu: *Viimeisin saatavilla oleva indikaattoriarvo omalle organisaatiolle ja vertailuun valituille muille organisaatioille sekä tämän mukainen järjestys ja vertailu. Omalle organisaatiolle ei piirretä vaakapalkkia, mutta vertailuorganisaatiot järjestetään indikaattoriarvonsa mukaan pienimmästä suurimpaan piirtämällä niille vaakapalkit. Indikaattoriarvossa kauimpana omasta organisaatiosta oleva vertailuorganisaatio saa maksimimittaisen palkin, muiden vertailuorganisaatioiden palkkien pituudet määräytyvät niiden indikaattoriarvon suhteellisen etäisyyden perusteella. Vertailuorganisaatioiden (koko maa ja Keski-Suomen hyvinvointialue) palkkivärit kertovat oman organisaation (Jämsä) tilanteesta suhteessa vertailuorganisaatioihin. Mikäli indikaattoria ei ole arvotettu, vertailupalkit ovat väriltään harmaita. Vertailuorganisaatiolle ei piirretä palkkia, mikäli oman organisaation ja kyseisen vertailuorganisaation indikaattoriarvojen ero on yli kymmenkertainen tai silloin, kun näiden indikaattoriarvot ovat samat.*

Tulkintaesimerkki

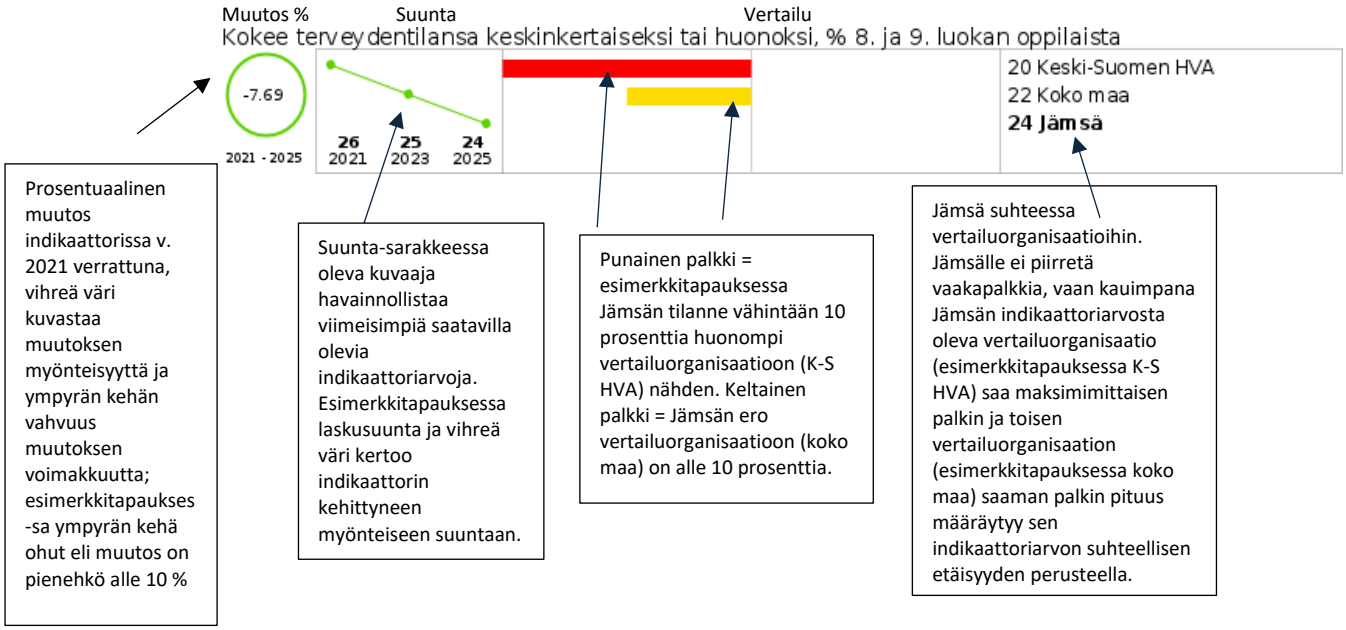

Tulkintaesimerkissä terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokeneiden (8. ja 9. luokan oppilaat) osuuden lasku Jämsässä on myönteinen muutos, jota *muutos %*- ja *suunta* -sarakkeiden vihreä väri kuvastavat. Vertailtaessa Jämsän vuoden 2025 tulosta (24 % kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi) Keski-Suomen hyvinvointialueen (20 %) ja koko maan vastaaviin tuloksiin (22 %)

osoittaa Keski-Suomen hyvinvointialueen kohdalla punainen palkki sitä, että Jämsän tilanne on HVA:n tilanteeseen nähden huonompi ja koko maan keltainen palkki tarkoittaa, että Jämsän tilanteen ero koko maahan on melko pieni.
Muutos-, suunta- ja vertailu -sarakkeiden värien avulla voidaan tehdä karkea kokonaistilanteen arviointi. Mitä enemmän vihreää, sitä enemmän myönteisiä tuloksia / vahvuuksia ja mitä enemmän punaista, sitä enemmän kielteisiä, huolta herättäviä tuloksia / kehittämiskohteita.

Talous, väestö ja elinvoima

Tulot

Muutos (%) Suunta Vertailu

Verotulot, euroa / asukas (-2022)

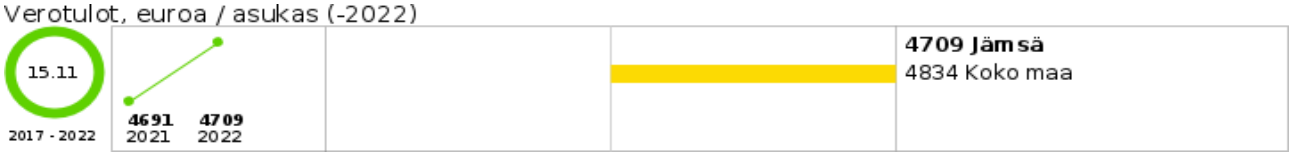

Väestö

Väestö 31.12.

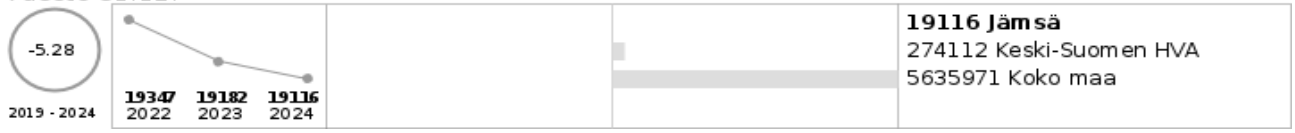

0 - 6-vuotiaat, % väestöstä

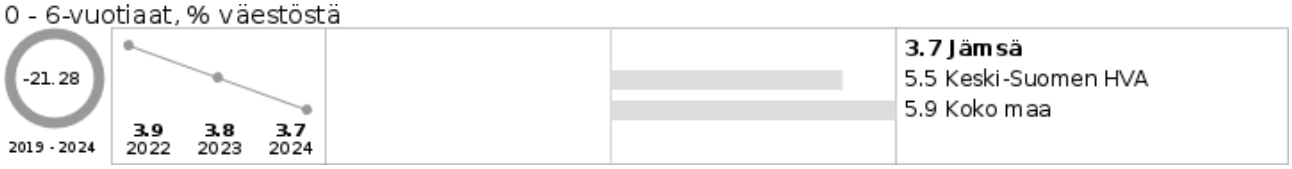

7 - 15-vuotiaat, % väestöstä

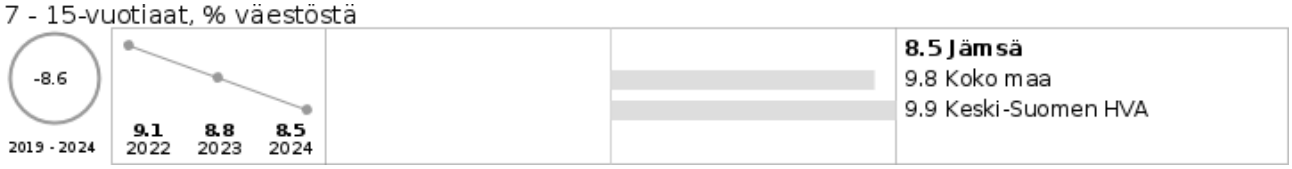

16 - 24-vuotiaat, % väestöstä

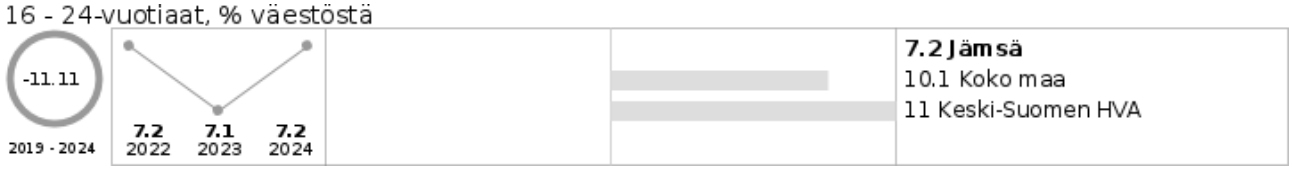

25 - 64-vuotiaat, % väestöstä

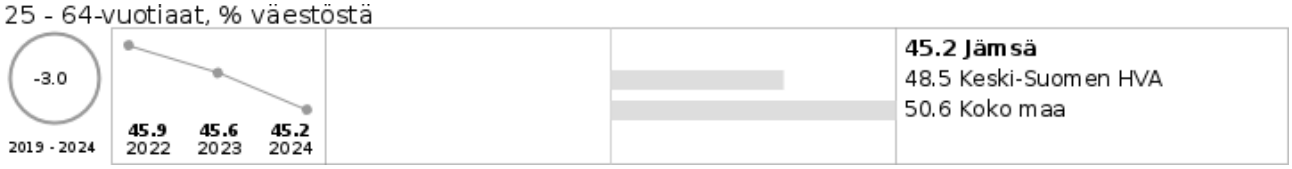

65 vuotta täyttäneet, % väestöstä

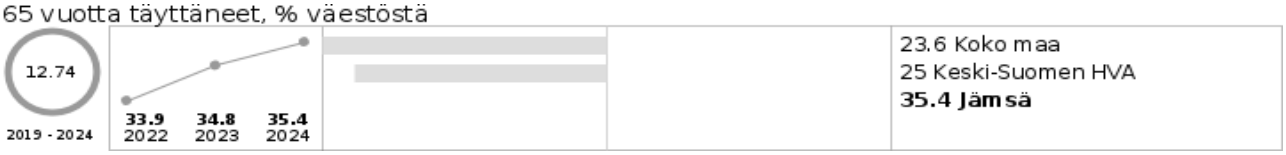

65 - 74-vuotiaat, % väestöstä

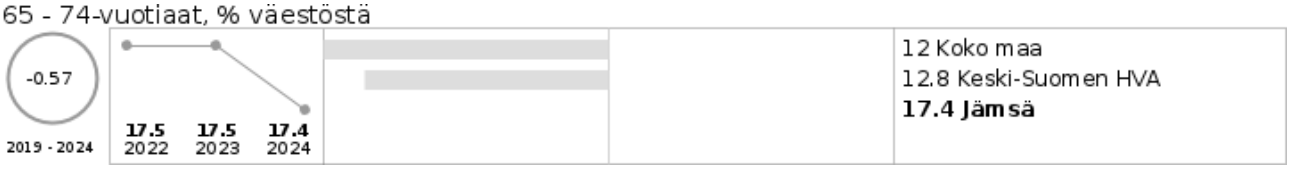

75 - 84-vuotiaat, % väestöstä

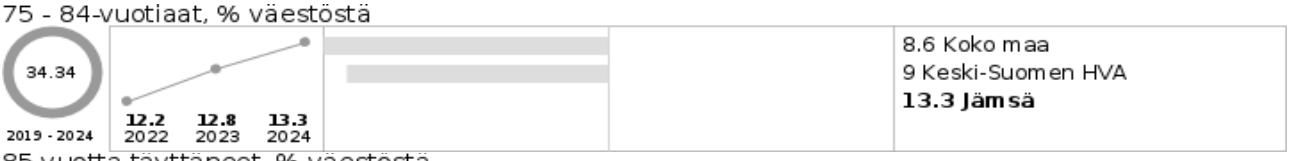

85 vuotta täyttäneet, % väestöstä

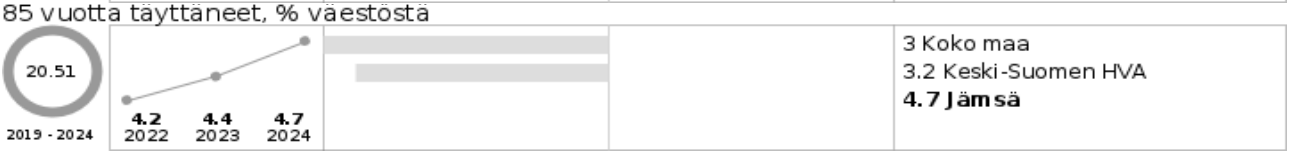

Väestöennuste 2030 (laskettu 2024)

Lapsiperheet, % perheistä

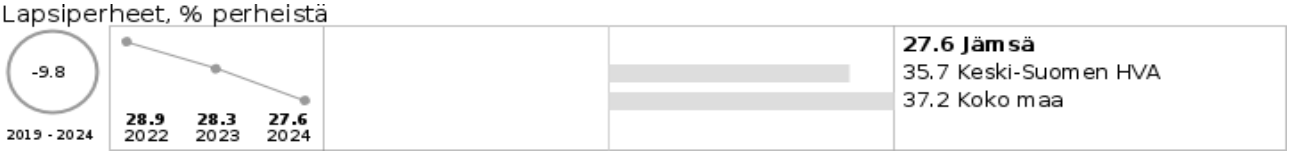

Ahtaasti asuvat asuntokunnat, % kaikista asuntokunnista

Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista

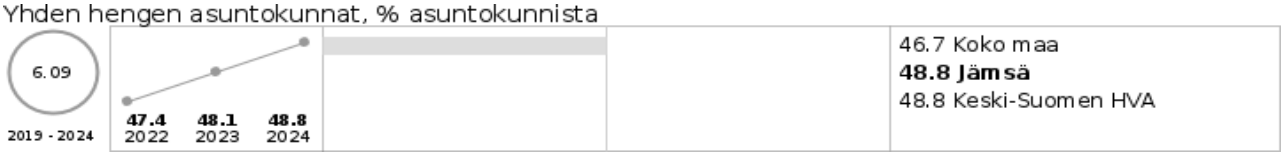

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

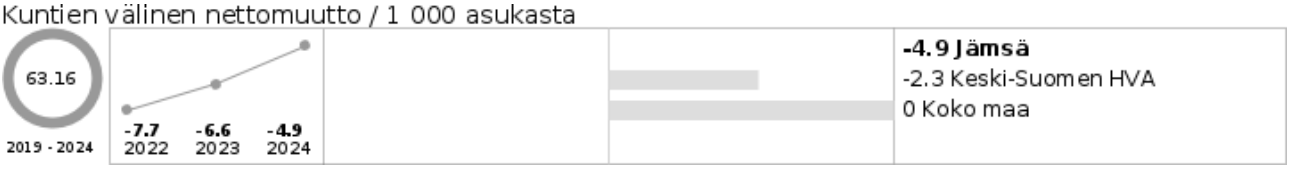

Koulutustasomittain

Huoltosuhde, demografinen

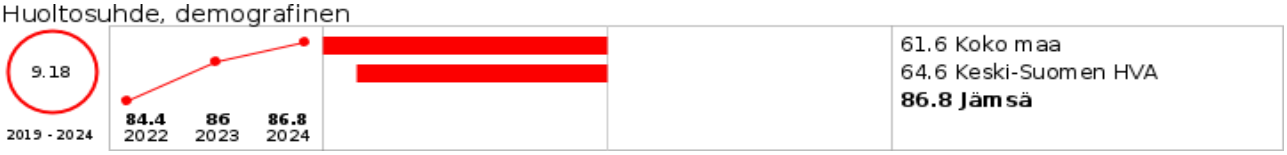

Taloudellinen huoltosuhde

Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

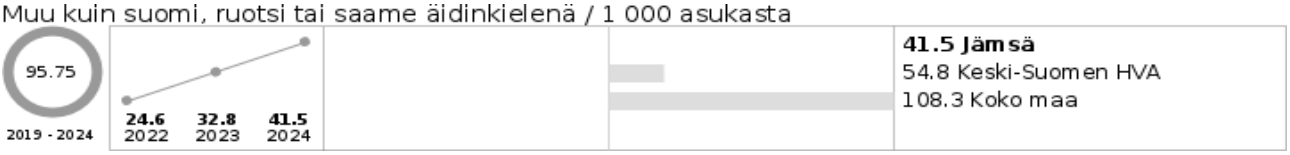

Elinvoima ja elinolot

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

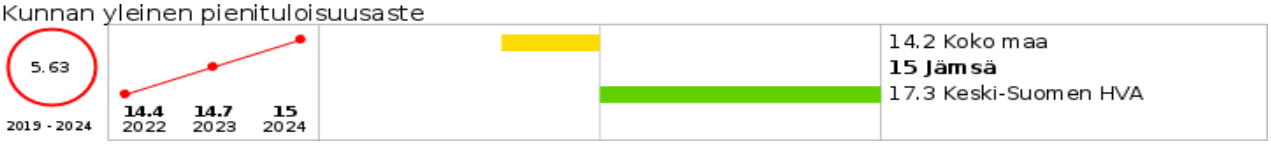

Lasten pienituloisuusaste

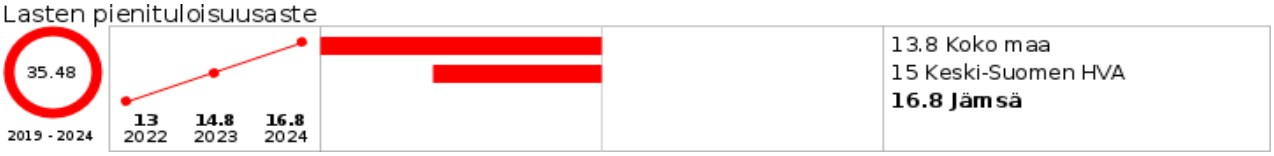

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

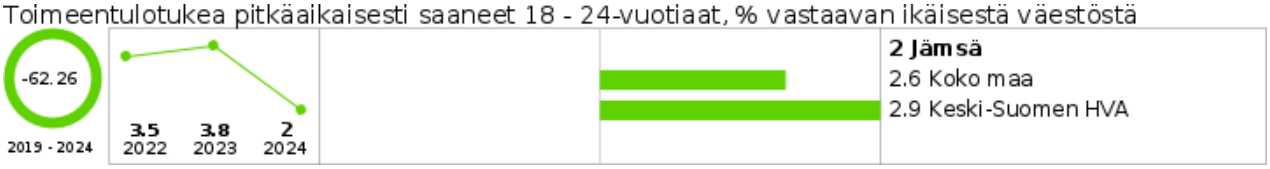

Työlliset, % väestöstä

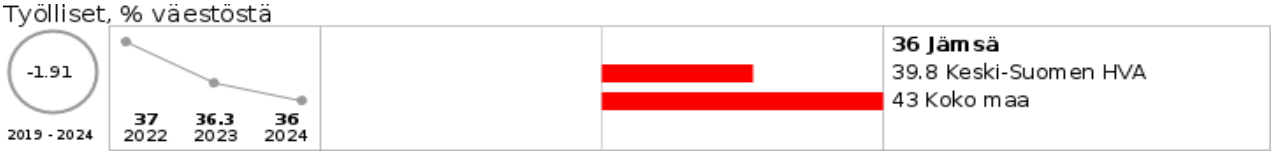

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

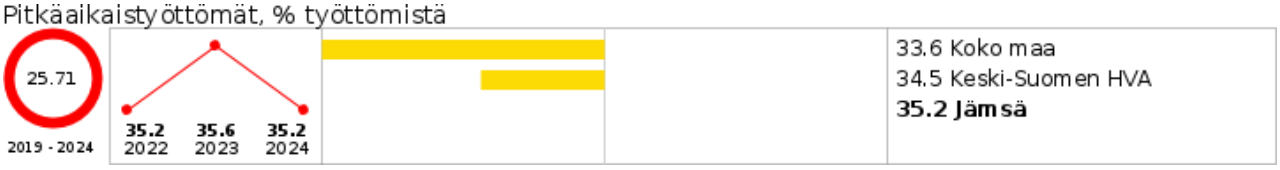

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

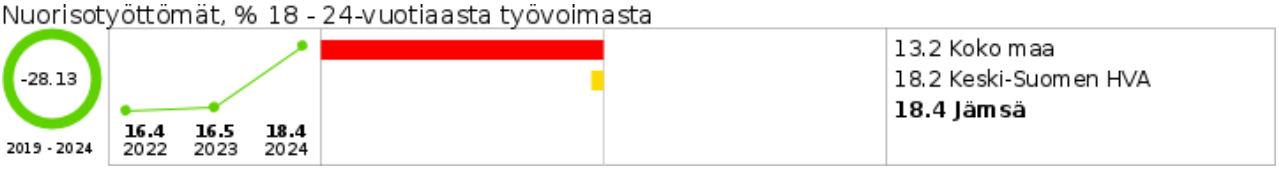

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

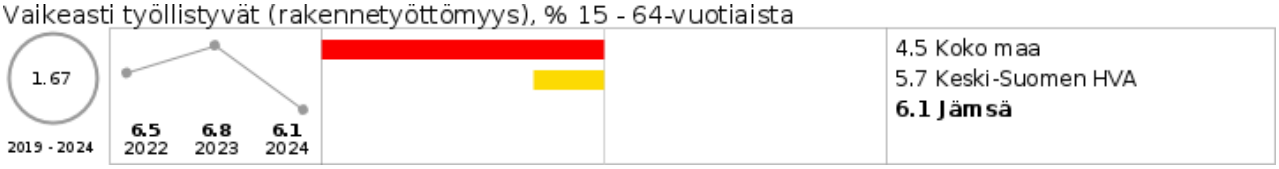

Sairastavuusindeksi, ikävakioitu

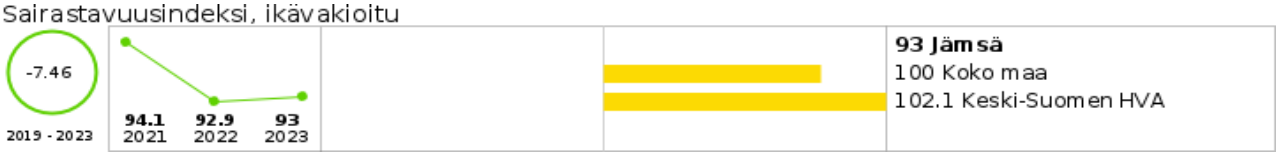

Kokonaisuutena Jämsän kehitykselle on ominaista väestörakenteen muutos, joka vaikuttaa useisiin muihin indikaattoreihin, kuten huoltosuhteeseen ja työmarkkinoihin. Samanaikaisesti osassa mittareista on nähtävissä myönteisiä kehityssuuntia.

Jämsän väestönkehitys on ollut laskeva ja ennusteen mukaan laskee edelleen. Verotulot ovat kuitenkin olleet kasvussa.

Väestörakenteen suhteen Jämsä on keskimääräistä ikääntyneempi kunta. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä (n. 35 %) on selvästi suurempi kuin koko maassa ja ikääntyneiden määrä on kasvanut tarkastelujaksolla. Samanaikaisesti nuorempien ikäluokkien koko on pienentynyt ja työikäisten

osuus vähentynyt. Varhaiskasvatuksen palvelutarve on vähentynyt syntyvien ikäluokkien pienentymisen myötä, mutta toisaalta 1–5 -vuotiaiden lasten osallistumisaste varhaiskasvatukseen on noussut pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi vuonna 2021 osallistumisaste oli 77 %, kun taas vuonna 2025 osallistumisaste on noussut 82 prosenttiin.

Oppilasennuste Jämsässä vuoden 2025 tilinpäätöksessä:

Oppilasennuste	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Juokslahti	43	40	37	37	32	30	29	32
Kaipola	98	89	89	82	82	73	70	70
Koskenpää	30	25	25	24	21	22	17	20
Länkipohja	22	21	17	18	16	15	16	13
Jämsänkosken yhtenäiskoulu 1-6 sisältää pienluokat	259	237	224	195	178	170	164	172
Jämsänjoen yhtenäiskoulu 1-6 sisältää pienluokat	386	341	312	310	275	271	247	250
Kuoreveden koulu 1-6	66	64	54	49	53	50	49	52
Alakoulut yhteensä	**904**	**811**	**749**	**704**	**644**	**615**	**576**	**589**
Jämsänkosken yhtenäiskoulu 7-9 sisältää pienluokat	199	202	199	188	177	162	134	115
Jämsänjoen yhtenäiskoulu 7-9 sisältää pienluokat	358	348	319	288	268	244	238	194
Kuoreveden koulu 7-9	65	55	58	48	47	40	40	38
Yläkoulut yhteensä	**622**	**591**	**558**	**504**	**472**	**426**	**392**	**327**
Perusopetus yhteensä	**1526**	**1402**	**1307**	**1208**	**1116**	**1041**	**968**	**916**

Perherakenteessa ja asumisessa on tapahtunut muutoksia. Lapsiperheiden osuus on vähentynyt ja yhden hengen talouksien määrä kasvanut. Ahtaasti asuvien osuus on vähentynyt ja asumisen väljyys on koko maata suurempaa.

Muuttoliike on ollut Jämsässä negatiivista, vaikka muuttotappio on viime vuosina jonkin verran pienentynyt.

Väestörakenteen muutokset heijastuvat huoltosuhteeseen. Jämsässä sekä demografinen että taloudellinen huoltosuhde ovat korkeampia kuin koko maassa, ja ne ovat kasvaneet tarkastelujaksolla. Tämä kehitys kuvaa työikäisen väestön suhteellisen osuuden pienenemistä sekä työvoiman ulkopuolella olevan väestön kasvua.

Pienituloisuudessa Jämsä sijoittuu lähelle koko maan tasoa, mutta pienituloisuus on kuitenkin hieman lisääntynyt tarkastelujaksolla. Lasten pienituloisuudessa on havaittavissa selvempää kasvua. Toisaalta nuorten aikuisten toimeentulotuen pitkäaikainen käyttö on vähentynyt.

Työmarkkinoiden osalta Jämsän työllisyysaste on koko maan keskiarvoa matalampi ja on tarkastelujaksolla hieman heikentynyt. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut, mikä viittaa osin

rakenteellisiin tekijöihin työmarkkinoilla. Nuorisotyöttömyys on pitkällä aikavälillä vähentynyt. Rakennetyöttömyys on muuta maata yleisempää.

Koulutustaso on noussut Jämsässä jääden kuitenkin alle maan keskiarvon. Myönteistä on, että Jämsässä sairastavuus on ikävakioidun sairastavuusindeksin perusteella Keski-Suomea ja muuta maata vähäisempää.

Myös Jämsää koskettaa asunnottomuuden ajoittainen lisääntyminen viime vuosina. Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen (ARA) sekä nykyisen Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen (Varke) asunnottomuusselvitysten mukaan asunnottomia Jämsässä on vuosina 2021–2025 ollut seuraavasti:
v. 2021: 2
v. 2022: 5
v. 2023: 15
v. 2024: 6
v. 2025: 12

Vaikka määrät ovat valtakunnallisesti tarkasteltuna pieniä, ei asunnottomuus ole kaupungissa enää satunnainen ilmiö. Ilmiö on nostettu huolenaiheeksi myös paikallisissa yhteistyöverkostoissa ja ratkaisuja haettu monialaisessa asuttamisen polun työryhmässä. Vuoden 2025 tilastoissa korostuu erityisesti pitkäaikaisasunnottomuus. Asunnottomuusselvitykset

HYTE-kerroin ja TEAviisari

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä on haluttu varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen, kun sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät 1.1.2023 alkaen kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyi kuitenkin kunnilla. Kuntien palkitseminen vaikuttavasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on merkityksellistä, koska hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys ja sote-kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. (HYTE-kerroin, THL)

HYTE-kertoimeen vaikuttavat sekä muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä mittaavat tulosindikaattorit (tällä hetkellä 5 kpl) että toimintaa ja nykytilannetta kuvaavat ("Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on") prosessi-indikaattorit (15 kpl). Prosessi-indikaattorit perustuvat kunnan terveydenedistämisaktiivisuuteen (TEAviisari) eli osalla TEAviisarin tuloksista on vaikutusta HYTE-kertoimeen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. TEAviisari tarjoaa tukea ja tietoa kunnille ja hyvinvointialueille kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työkalun avulla voi hakea tietoja ja vertailla kunnan tai hyvinvointialueen tilannetta koko maahan kaikkiaan seitsemällä eri toimialalla, joiden tiedonkeruut

toistuvat säännöllisen syklin mukaan. Parittomina vuosina tietoja kerätään kuntajohdosta, kulttuurista sekä peruskouluista ja parittomina vuosina liikunnasta, hyvinvointialueilta (aiemmin perusterveydenhuolto) sekä lukioista ja ammatillisesta koulutuksesta.

Seuraavassa kuvassa on esitetty Jämsän kaupungin viimeisimmät TEAviisari-tulokset koko maan tuloksiin verrattuna. Lukiokoulutuksen osalta tulokset ovat hyvät ja koko maan tulokseen nähden myös perusopetuksen tulokset ovat hyvät. Muilla osa-alueilla on enemmän parannettavaa.

Lähde: TEAviisari: TEAviisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä

Terveydenedistämisaktiivisuus kunnassa - TEA, pistemäärä

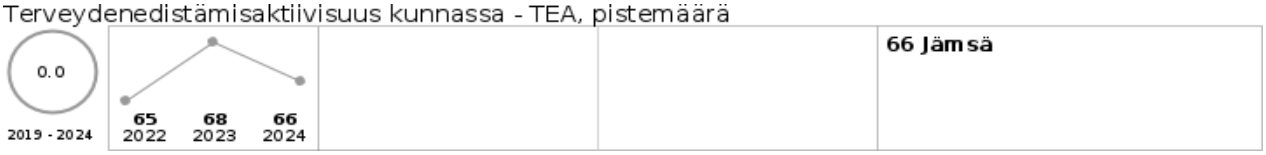

Kokonaisuudessaan HYTE-kerroin on menneellä valtuustokaudella kehittynyt myönteiseen suuntaan ja kertoimen arvo euroina asukasta kohden on noussut. Vuonna 2025 Jämsän HYTE-kerroin oli 67/100 ja kasvoi 4 pistettä edellisvuoteen nähden. Tällä pistemäärällä Jämsän saamien HYTE-eurojen kokonaismäärä oli 391 200 euroa, ja määrä kasvoi 15 500 euroa edellisvuoteen nähden.

HYTE-kerroin, 0 - 100

HYTE-kerroin, 1 000 euroa

HYTE-kerroin euroa / asukas

Lisäosan suuruus määräytyy tulosindikaattoreista, joiden keskiarvo oli vuonna 2025 Jämsässä 47/100 ja prosessi-indikaattoreista, joiden keskiarvo oli 86/100. HYTE-kertoimen tulosindikaattoreiden keskiarvossa ei ole Jämsässä tapahtunut menneellä valtuustokaudella juuri muutosta, mutta hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden keskiarvo sen sijaan on noussut.

Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

HYTE-kertoimen tulosindikaattorit tarkemmin

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

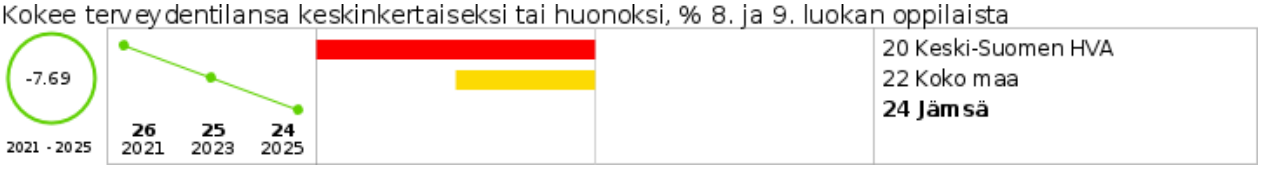

Vaikka terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus on 8. ja 9. luokan oppilaiden keskuudessa pienentynyt, on Jämsässä kuitenkin kokemus terveydentilasta Keski-Suomen hyvinvointialuetta ja muuta maata heikompi.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Skaalatut indikaattorit kuvaavat kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tapahtunutta muutosta vertaamalla kahden viimeisimmän vuoden kehitystä muihin kuntiin ja skaalaamalla tulokset siten, että paras muutos saa 100 pistettä ja heikoin 0 pistettä.

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (-2023)

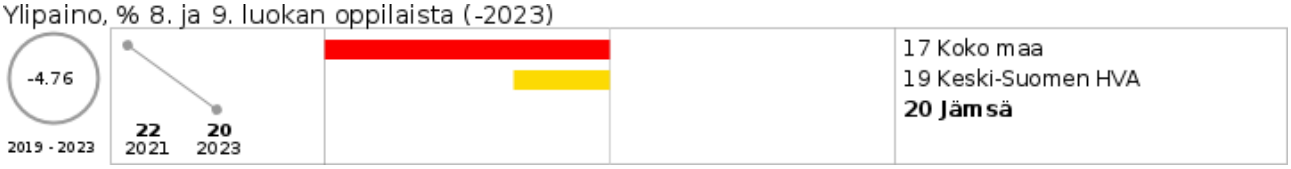

8. ja 9. -luokkalaisten ylipaino on Jämsässä muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta yleisempää. Jatkossa kuntien hyte-kertoimen laskennassa ko. indikaattoria ei käytetä, koska tietoa ei ole enää saatavilla Kouluterveyskyselystä.

Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

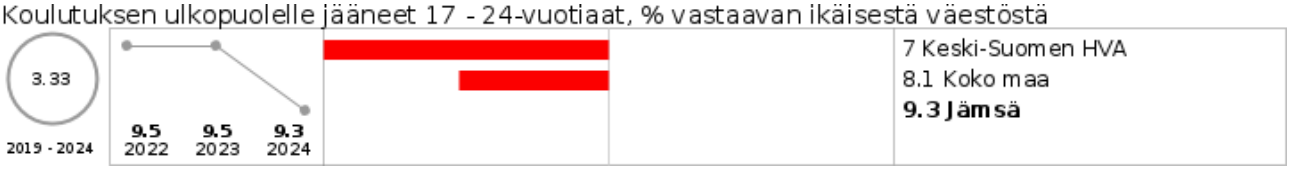

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden osuus on Jämsässä pysynyt viime vuosina melko ennallaan ollen muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta yleisempää.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

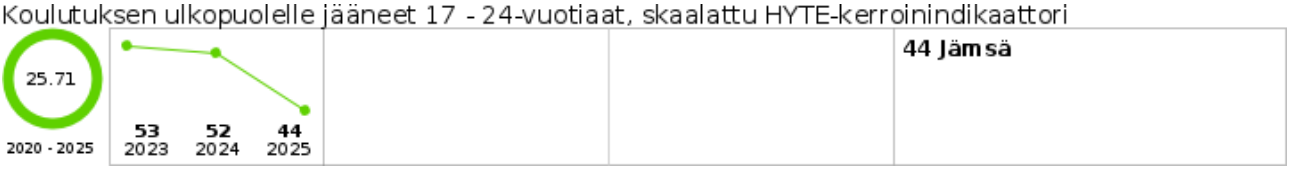

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

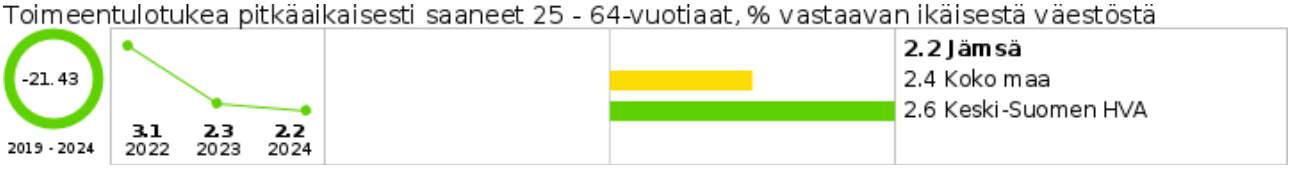

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuus Jämsässä on pienentynyt ja on muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta harvinaisempaa.

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuus on pysynyt viime vuosina ennallaan ollen muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta suurempaa.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

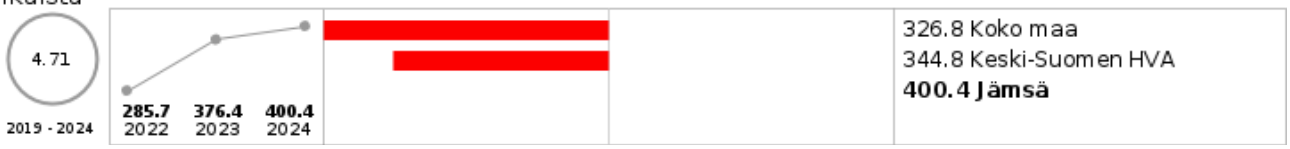

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäiseen ovat Jämsässä lisääntyneet ja niitä on muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta enemmän.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori

Hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit tarkemmin

Kuntajohdon TEAviisari

Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista

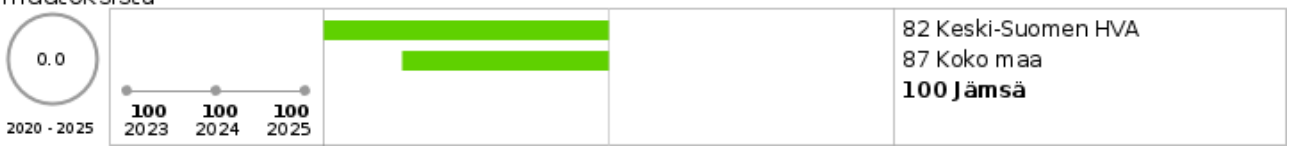

Tilinpäätöksessä raportoidaan toimialakohtaisesti soveltuvin mittarein väestön elintapoja / niissä tapahtuneita muutoksia. Esim. sivistystoimialalla mittarina on ollut usein vähintään tunnin päivässä liikkuvien 8. ja 9. luokan oppilaiden %-osuuden seuranta (kouluterveyskysely) sekä uimahallin asiakasmäärät.

Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista

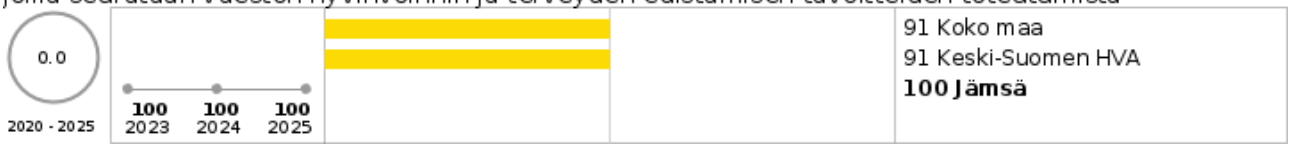

Talousarviossa määritellään toimialakohtaisesti soveltuvat mittarit strategiaan nojaavien hyvinvointitavoitteiden toteutumisen seurantaan.

Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan arviointikertomukseen on vuonna 2025 otettu Jämsässä ensimmäisen kerran mukaan valtuustokausittainen hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumisen arviointi. Kehittämistoimenpide valikoitui kuntajohdon TEAviisari-tulosten analysoinnin perusteella.

Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä

Liikunnan TEAviisari

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa

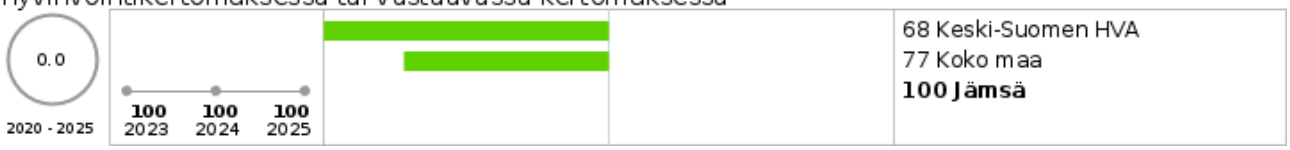

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden raportointia toteutetaan esimerkiksi fyysisen toimintakyvyn Move!-mittausten koosteella (vuosittain) sekä kouluterveyskyselyn tulosten koosteen yhteydessä (kahden vuoden välein). Myös tilinpäätöksen yhteydessä sivistystoimella on ollut usein mittarina vähintään tunnin päivässä liikkuvien 8. ja 9. luokan oppilaiden prosenttiosuus.

Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen

Liikuntapalvelut järjestää liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen (Seurafoorumi) vuosittain yhdessä Keski-Suomen Liikunta ry:n kanssa. Lisäksi vuoden aikana järjestetään kaupungin toimesta 1-2 muuta järjestötapaamista.

Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

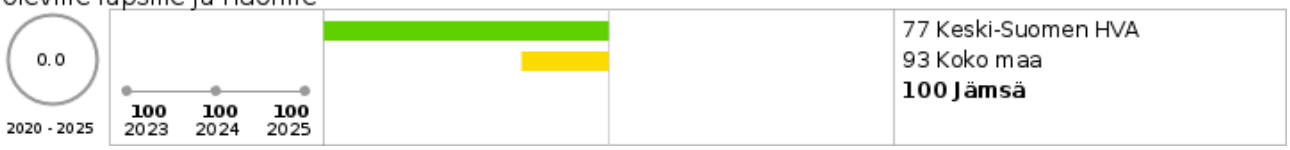

Maksuttomia liikkumisryhmiä lapsille ja nuorille järjestetään mm. Harrastamisen Suomen Mallin sekä lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan hankerahoituksilla. Lisäksi järjestetään mm. soveltavan liikunnan / erityislasten liikuntakerho (Futuuri) ja uimakerho (Loiskis).

Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin

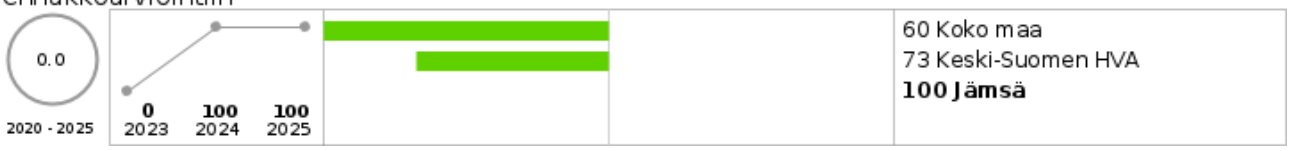

Vaikutusten ennakkoarviointia on tehty laajamittaisemmin vuoden 2023 lopulla talouden tasapainottamistoimien valmistelun yhteydessä.

Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

Liikunnan edistämisen asioita käsitellään poikkihallinnollisessa hyvinvointityöryhmässä, mutta mm. isommille liikuntapaikkarakentamisen hankkeille on omat poikkihallinnolliset ryhmänsä (esim. uuden liikuntahallin suunnittelutyöryhmä).

Peruskoulujen TEAviisari

Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus

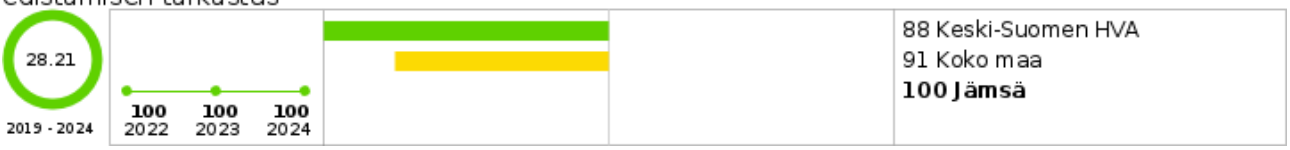

Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa

Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit

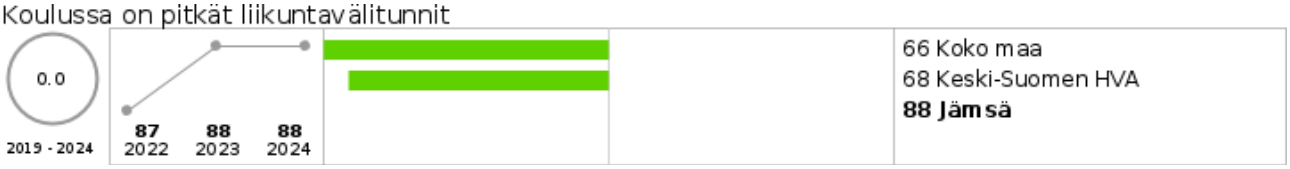

Pitkien liikuntavälituntien odotetaan lukuvuodesta 2026–2027 lähtien lisääntyvän entisestään, kun 1.8.2026 astuu voimaan perusopetuslain muutos, jonka nojalla liikunnallisen elämäntavan edistäminen tulee esi- ja perusopetukseen velvoittavaksi.

Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

Ravitsemussisältöjen osalta kouluruokailusuositus toteutuu Jämsässä, mutta suositukseen sisältyy myös muita seikkoja, joita on vuoden 2024 TEAviisari-tiedonkeruun yhteydessä täsmennetty. Pistemäärään vaikuttaa 1. lounaan ajankohta ja syömiseen varatun ajan pituus, eli jos 1. lounas tarjoillaan klo 10.45 tai myöhemmin ja ruokailuun varattu aika on yli 25 min, katsotaan suosituksen toteutuvan. Aiempia vuosina kysymys on tulkittu vain ravitsemussisältöjen osalta, mutta THL:n tarkistus- ja täsmennyskierroksen jälkeen vastauksia on muutettu. Tilanne ei Jämsässä ole siis todellisuudessa huonontunut, vaan erilainen tulkinta vääristää tuloksia. Tietoisuuden lisääntyminen kouluruokailusuosituksen laajemmasta sisällöstä auttaa jatkossa suunnittelemaan ja arvioimaan ruokailun toteuttamista.

Kulttuurin TEAviisari

Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä

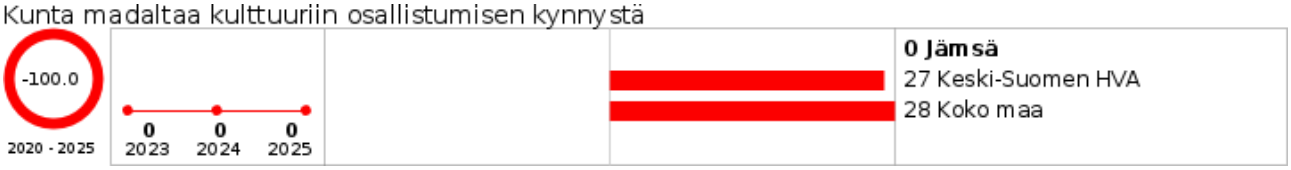

Jämsässä ei ole tällä hetkellä pysyvää käytäntöä, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa.

Lapset, lapsiperheet ja nuoret

Seuraavaksi kuvataan indikaattorien valossa lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointia. Kuvauksessa noudatellaan seuraavaa jaottelua:

Elinolot
Elintavat

- Ylipaino

- Liikunta ja fyysinen toimintakyky
- Ravitsemus, uni
- Päihteet

Mielen hyvinvointi ja osallisuus
Turvallisuus / väkivalta kotona tai koulussa (sis. kiusaaminen)
Muut indikaattorit

Kaikki ne indikaattorit, joissa on maininnat % 4. ja 5. luokan oppilaista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sekä % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, perustuvat THL:n valtakunnalliseen kouluterveyskyselyyn. Kouluterveyskysely toteutetaan kahden vuoden välein. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden alhainen vastausprosentti kyselyyn heikentää ko. kohderyhmän tulosten luotettavuutta, joten ko. indikaattoreista ei ole perusteltua tehdä tulkintoja tai johtopäätöksiä. Indikaattorikuvaajien tulkintaohje löytyy sivulta 9.

Elinolot

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

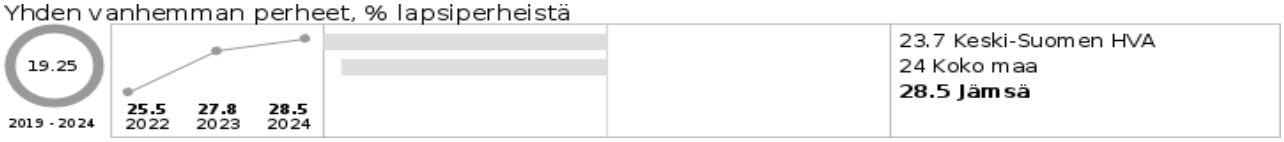

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

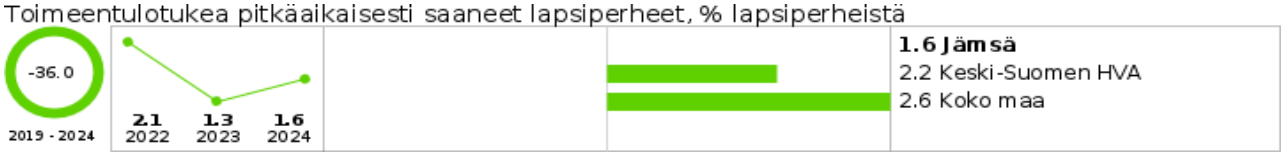

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien lapsiperheiden osuus on Jämsässä pienentynyt viime vuosina, vaikkakin kehityksessä on ollut jonkin verran vaihtelua, on suunta kokonaisuutena kuitenkin ollut myönteinen.

Elintavat

Terveyttä edistäviä elintapoja -summaindikaattori, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2021-)

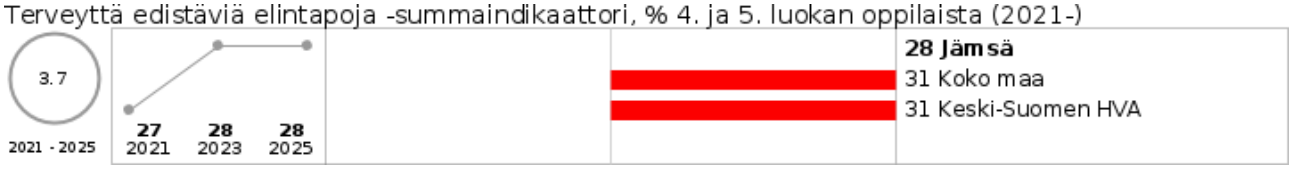

Terveyttä edistäviä elintapoja -summaindikaattori, % 8. ja 9. luokan oppilaista

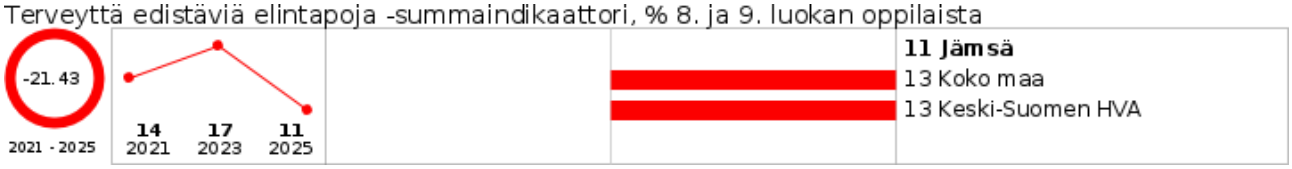

Summaindikaattorissa huomioidaan aamupalan syönti, liikkuminen ja nukkuminen. Etenkin yläkoululaisten osalta Jämsän tilanne on huolestuttava. Toisen asteen opiskelijoiden osalta terveyttä edistävien elintapojen summaindikaattoria ei ole saatavilla.

- **Ylipaino**

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 2 - 6-vuotiailla

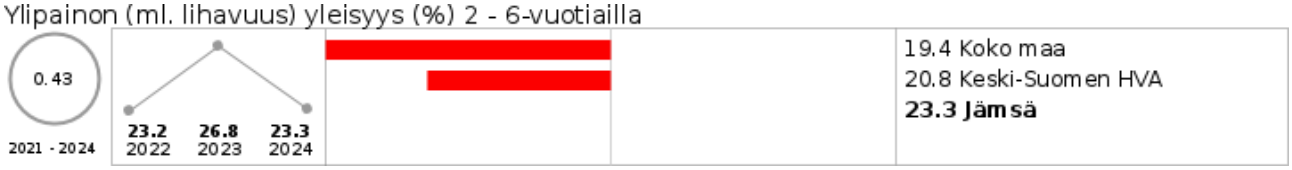

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla

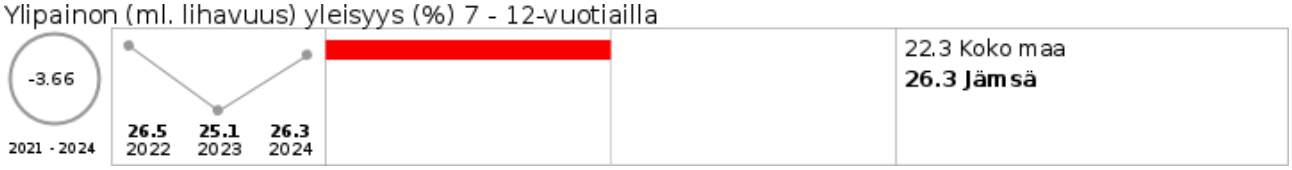

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 2 - 16-vuotiailla

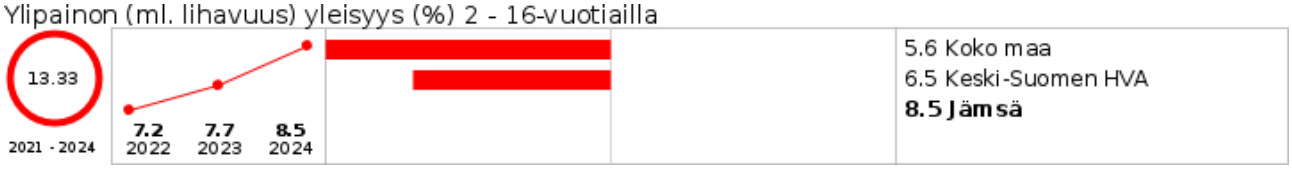

Lasten ja nuorten ylipaino on Jämsässä muutama maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta yleisempää.

- **Liikunta ja fyysinen toimintakyky**

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

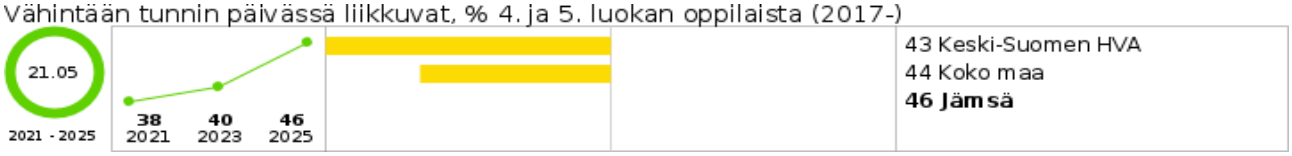

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

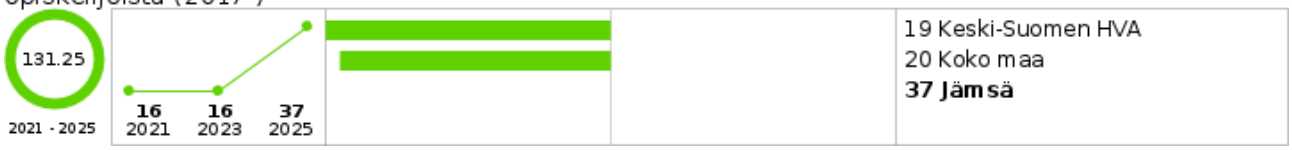

Vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuudessa on Jämsässä havaittavissa erityisen myönteinen kehitys 4. ja 5. luokan oppilailla myös koko maan ja Keski-Suomen hyvinvointialueen tuloksiin suhteutettuna. 8. ja 9. luokan oppilailla liikkuminen sen sijaan on vähentynyt.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Move!-mittausten mukainen heikko fyysinen toimintakyky tarkoittaa sitä, että fyysinen toimintakyky on terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla, jolloin henkilöllä on vaikeuksia selviytyä väsymättä arjen toimista (esim. koulurepun tai harrastusvälineiden kantaminen). Jämsän 5. luokan oppilaiden osalta heikon fyysisen toimintakyvyn tuloksen saaneiden prosenttiosuus on viime vuosina laskenut, kun taas 8. luokkalaisten osalta heikko fyysinen toimintakyky on melkein 48 prosentilla oppilaista (8. luokan tytöistä yli 50 prosentilla).

Tarkempi yhteenveto Jämsän Move!-mittausten tuloksista löytyy täältä: Move!-tulokset Jämsä

- **Ravitsemus, uni**

Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

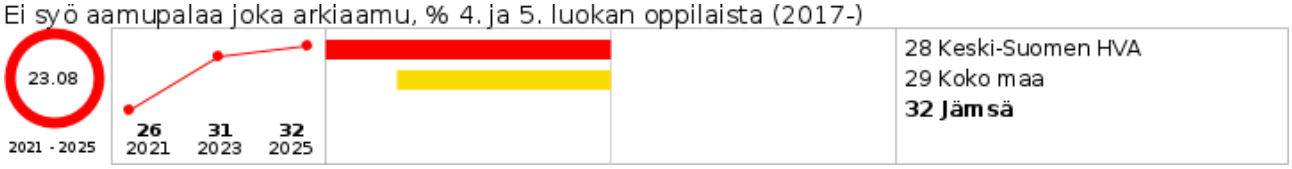

Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista

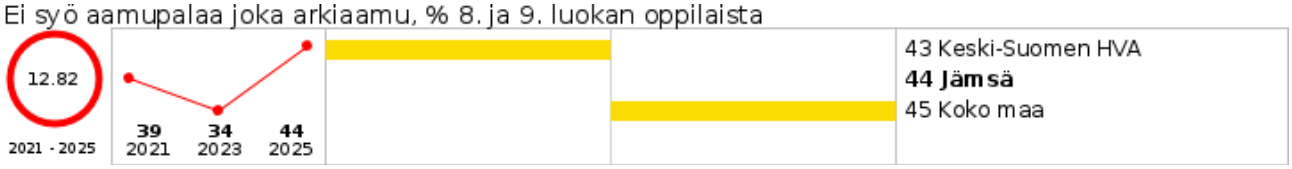

Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

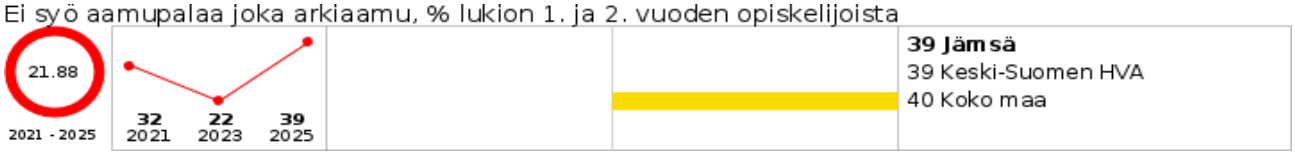

Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

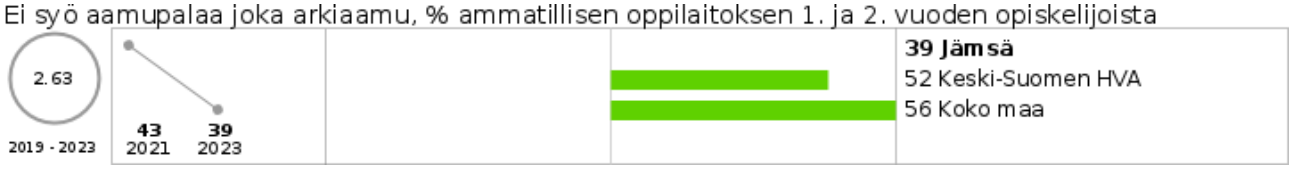

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei syö koululounasta päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei syö koululounasta päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

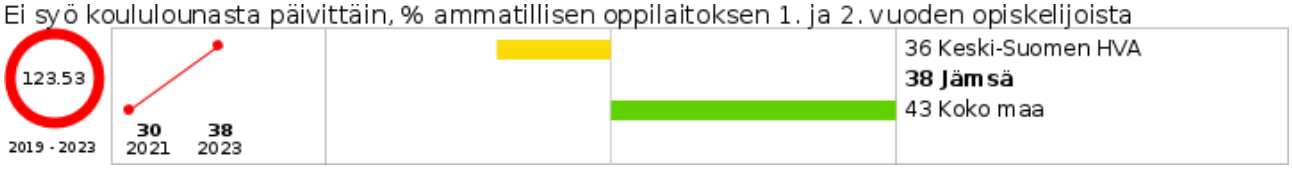

Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

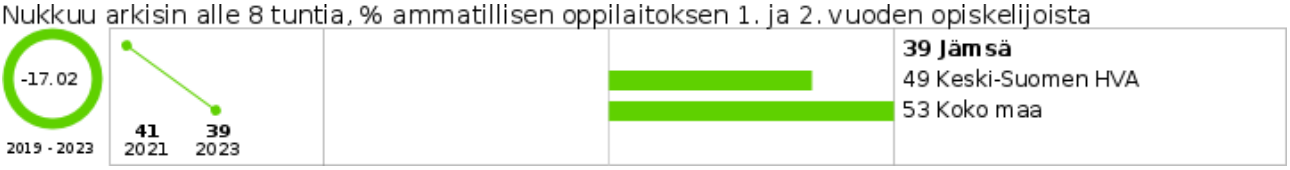

Aamupalan ja koululounaan syömisessä sekä nukkumisessa on Jämsässä parantamisen varaa.

- **Päihteet**

Ei käytä alkoholia, % 8. ja 9. luokan oppilaista

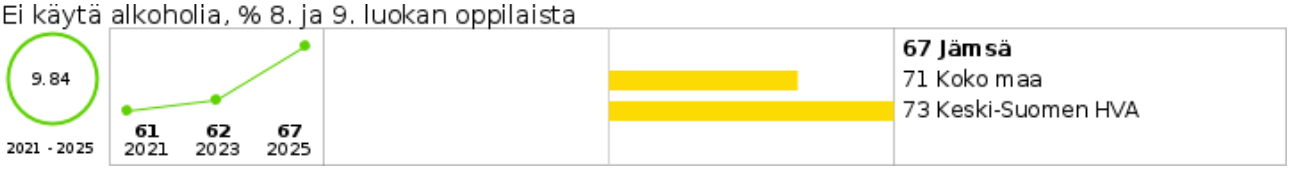

Ei käytä alkoholia, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei käytä alkoholia, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Käyttää alkoholia viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Käyttää alkoholia viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Käyttää alkoholia viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

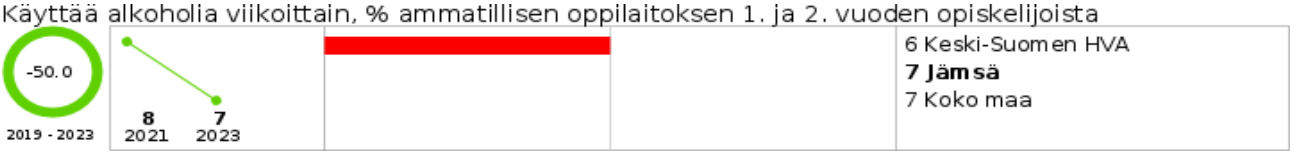

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

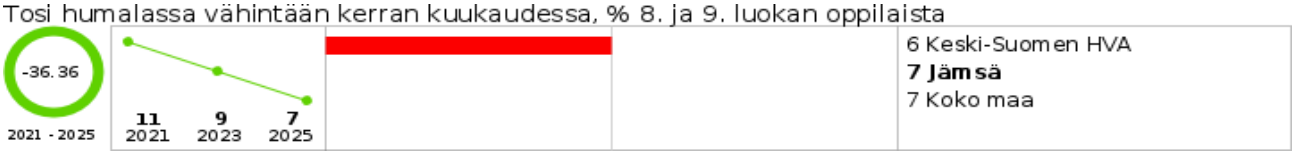

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

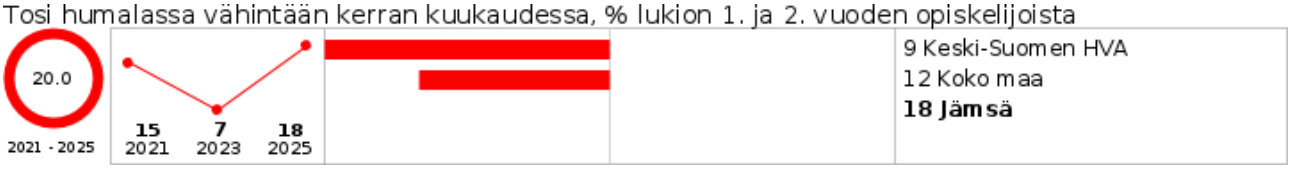

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

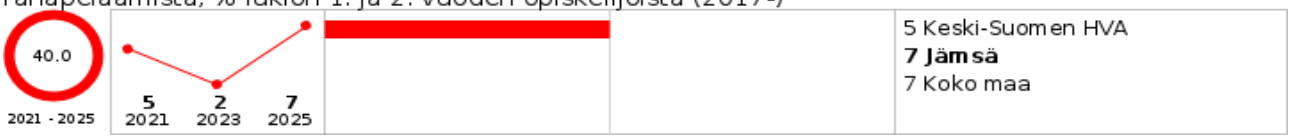

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

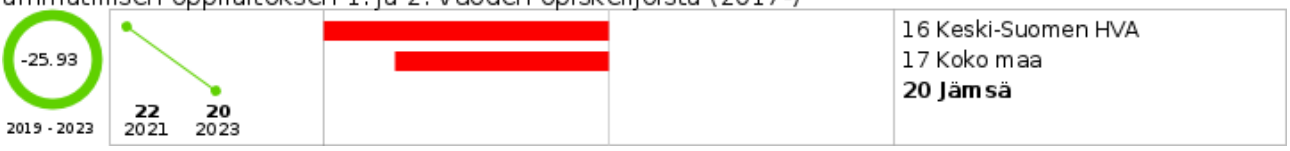

Käyttänyt tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

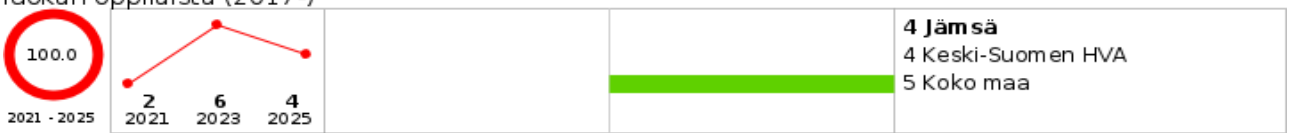

Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

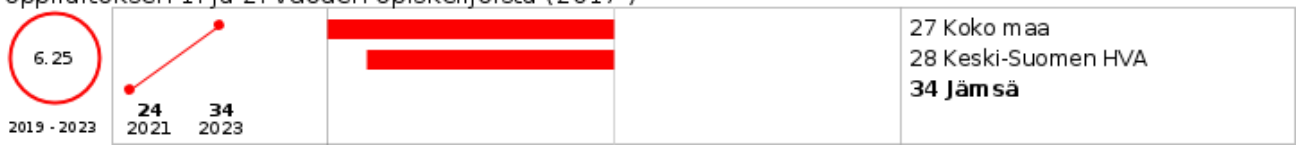

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

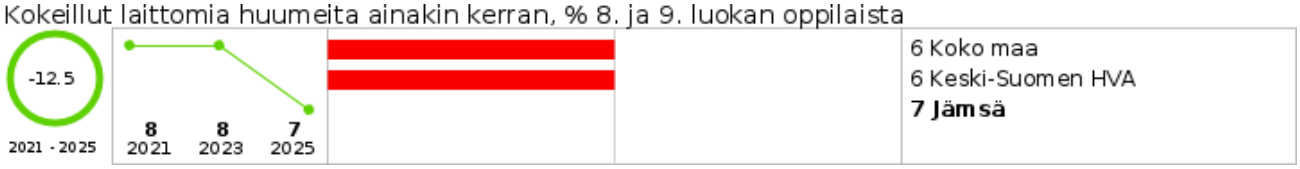

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

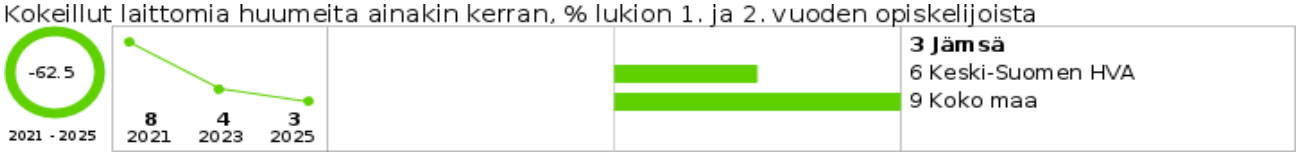

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

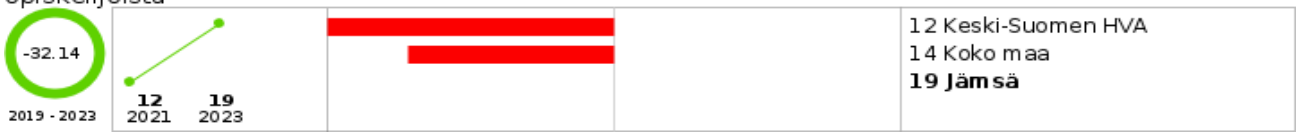

Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

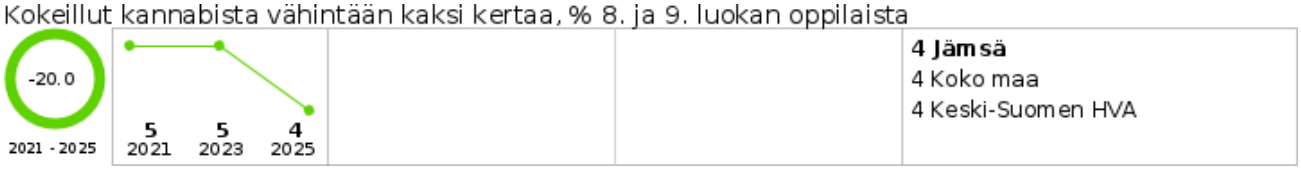

Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

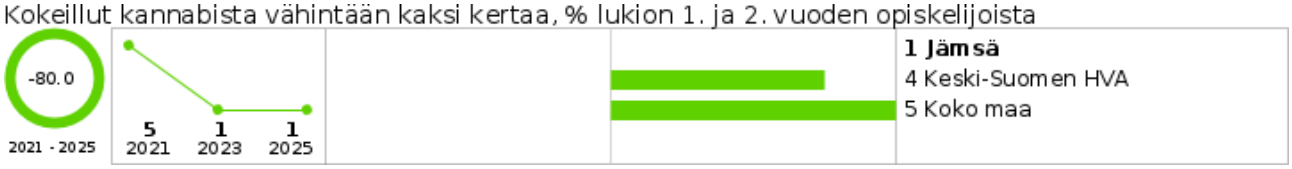

Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Pelaa rahapelejä viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Raittius on Jämsässä lisääntynyt ja viikoittainen alkoholinkäyttö ja humalahakuisuus pääosin vähentyneet.

Samalla kun tupakointi ja nuuskan käyttö ovat vähentyneet, on tilalle tullut uusia nikotiinituotteita, sähkösavukkeita ja nikotiinipusseja, jotka selittävät nikotiinituotteiden käytön kasvua kokonaisuudessaan. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tulosten ja kokemustiedon perusteella sähkösavukkeiden eli vapen kokeilut nousivat trendiksi niin Jämsässä kuin valtakunnallisestikin, kun taas vuonna 2025 nikotiinipussien käyttö yleistyi voimakkaasti ja vapen suosio puolestaan laski.

Jämsäläisnuorten huumekokeilut ovat vähentyneet.

Toisen asteen opiskelijoilla Jämsässä viikoittainen rahapelien pelaaminen on kasvussa. Myönteistä on, että 8. ja 9. -luokkalaisilla rahapelaaminen näyttää vähentyneen.

Vaikka energiajuomia ja sosiaalisen median käyttöä ei päihteiksi luetakaan, on myös ne syytä ottaa esille riippuvuutta aiheuttavina huolestuttavina ilmiöinä, jotka Jämsässäkin näkyvät niin kouluissa, nuorisotyössä kuin vapaa-ajan toiminnoissakin.

Mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

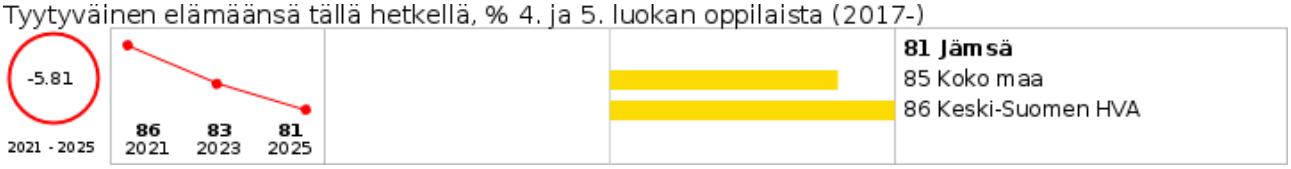

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

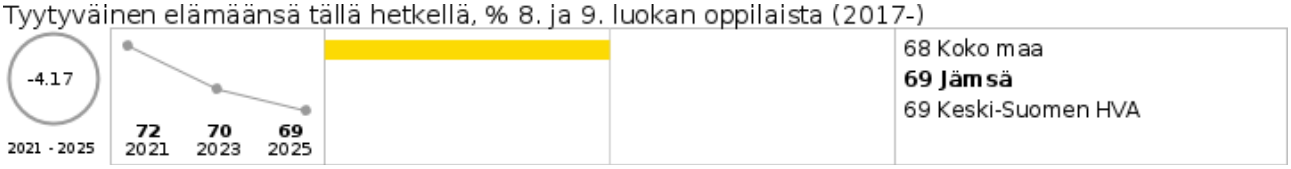

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

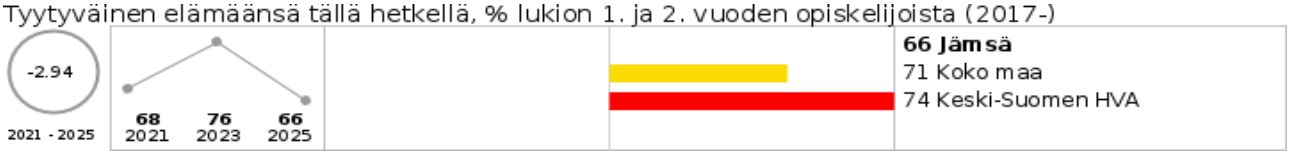

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

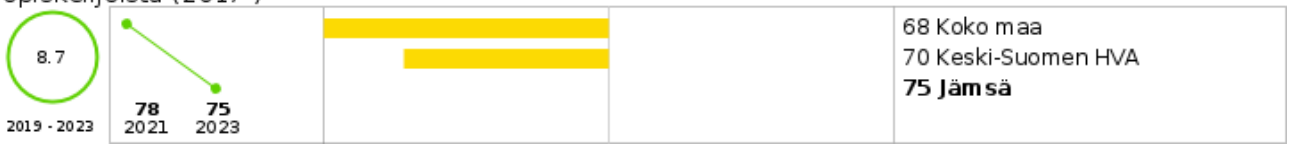

Korkea positiivinen mielenterveys, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

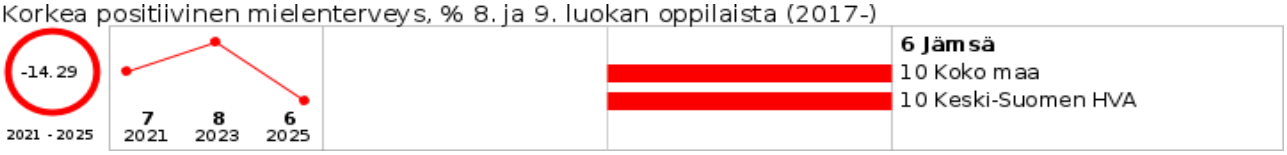

Korkea positiivinen mielenterveys, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Korkea positiivinen mielenterveys, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

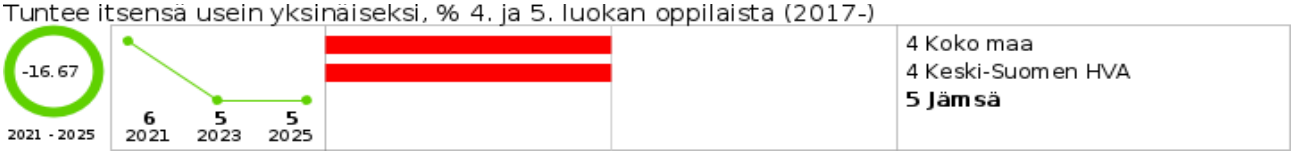

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

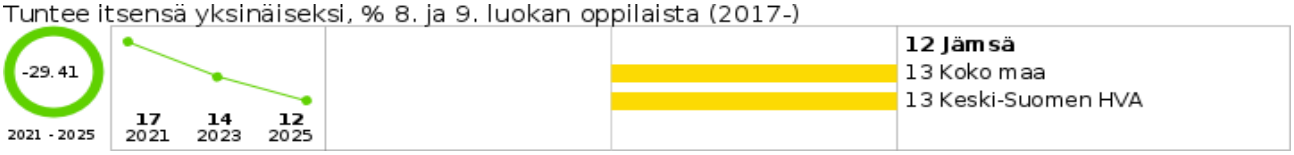

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Ei yhtään hyvää ystävää, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei yhtään läheistä ystävää, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

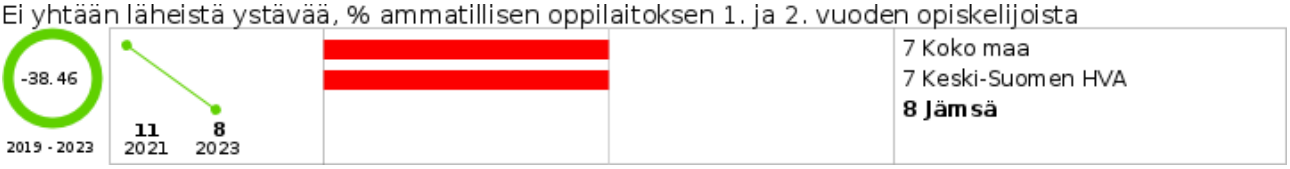

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

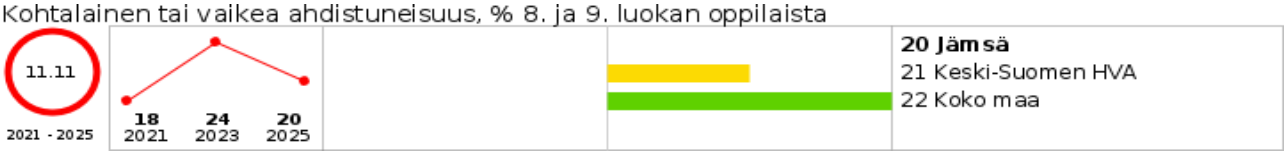

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei voi juuri koskaan keskustella vanhempiensa kanssa asioistaan, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Ei voi juuri koskaan keskustella vanhempiensa kanssa asioistaan, % 8. ja 9. luokan oppilaista

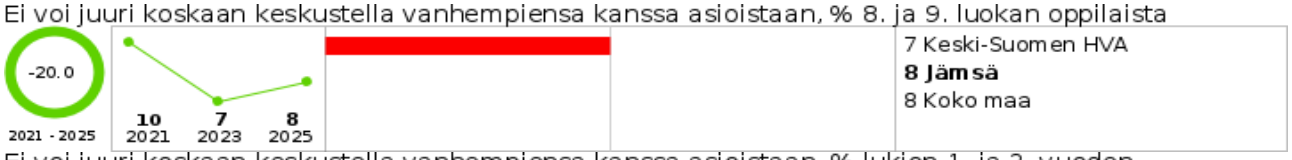

Ei voi juuri koskaan keskustella vanhempiensa kanssa asioistaan, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei voi juuri koskaan keskustella vanhempiensa kanssa asioistaan, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

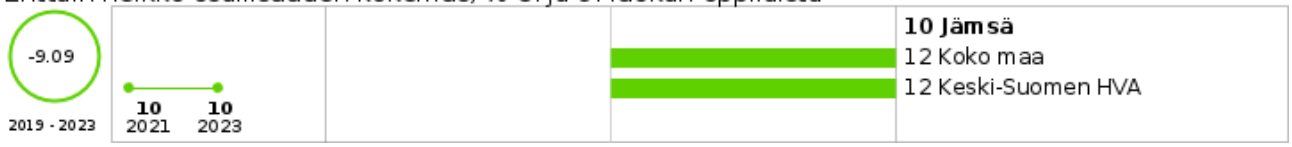

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Jämsäläislasten ja -nuorten tyytyväisyydessä elämäänsä on havaittavissa laskua (pois lukien ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat). Jämsän 8. ja 9. luokan oppilailla kohtalainen tai vaikea

ahdistuneisuus on hieman lisääntynyt, mutta on kuitenkin muuta maata vähäisempää. Myönteistä on jämsäläislukiolaisten ahdistuneisuuden selvä vähentyminen ja muuta maata selvästi parempi tilanne ahdistuneisuuden kokemuksen suhteen.

Usein itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus on Jämsässä pääosin hieman vähentynyt (pois lukien ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat). Läheisen tai hyvän ystävän puute näkyy Jämsässä kaikissa kouluterveyskyselyn ikäryhmissä keskimääräistä yleisempänä.

Keskusteluvaikeudet omien vanhempien kanssa ovat kouluterveyskyselyn mukaan Jämsässä vähentyneet.

Erittäin heikko osallisuuden kokemus on Jämsässä yläkoululaisilla ja lukiolaisilla harvinaisempaa koko maan tasoon nähden.

Turvallisuus, väkivalta kotona tai koulussa (sis. kiusaaminen)

Tapaturma koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista

Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

Kokenut vanhempien henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

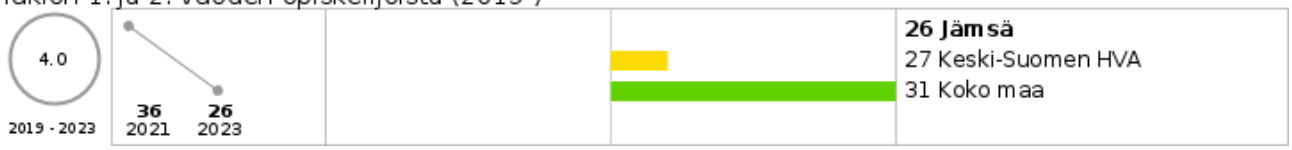

Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

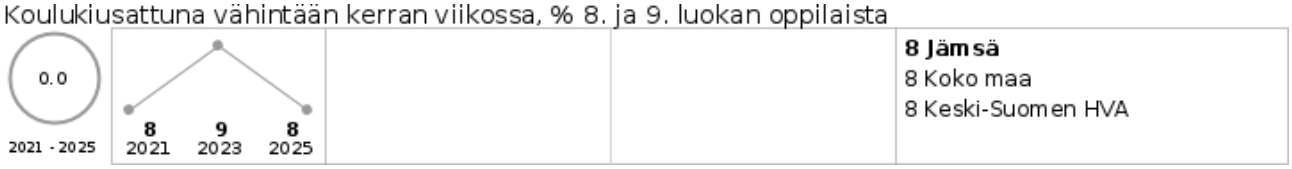

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

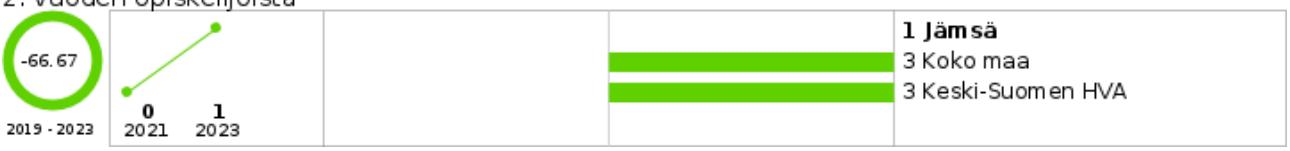

Jämsässä 4. ja 5.-luokkalaisilla vähintään kerran viikossa koulukiusattuna oleminen on harvinaisempaa kuin Keski-Suomessa ja koko maassa keskimäärin. Kiusaamiskokemukset ovat myös pidemmällä aikavälillä 4. ja 5. -luokkalaisilla vähentyneet, vaikkakin koulukiusaamiseen osallistumista raportoidaan aiempia vuosia enemmän. 8. ja 9. -luokkalaisilla ja lukiolaisilla kiusatuksi tulemisen kokemuksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla kiusattuna olemisen osuudet näyttävät lisääntyneen voimakkaasti, mutta matalan vastausprosentin vuoksi tulosta ei voida pitää luotettavana. Fyysisen väkivallan kokemukset vanhempien taholta ovat Jämsässä vähentyneet, kun taas henkisen väkivallan kokemuksissa kehitys on ollut vaihtelevampaa.

Muut indikaattorit

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

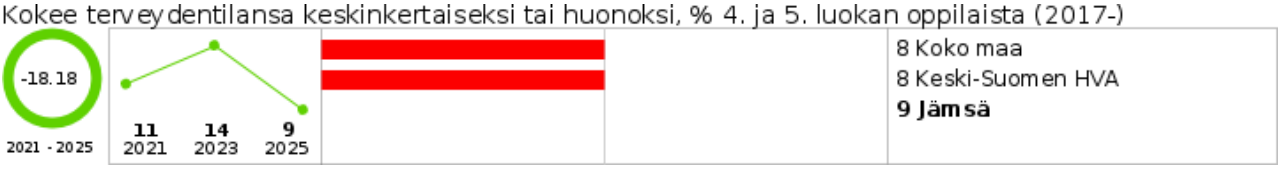

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

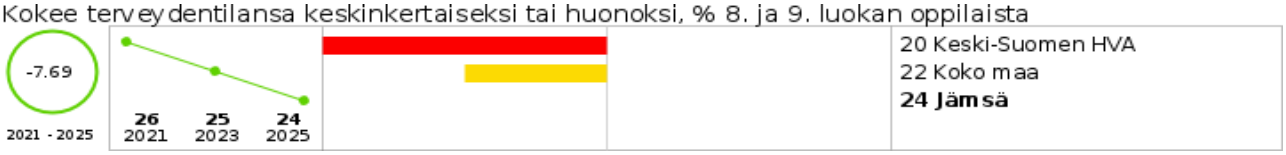

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

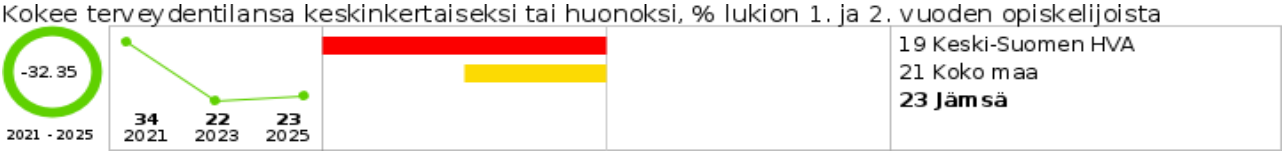

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Tervehampaiset 12-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä suun terveydenhuollon tarkastuksessa käyneistä

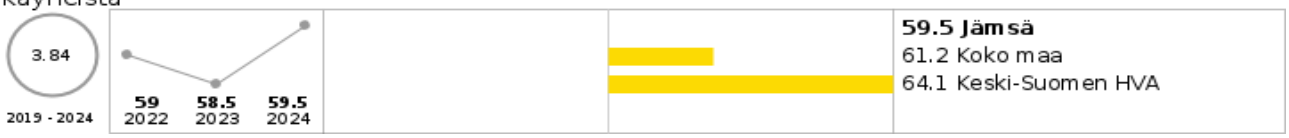

Vaikka Jämsässä koettu terveydentila on pääosin parantunut, se on edelleen heikompi kuin Keski-Suomessa ja valtakunnallisesti.

Prosessit ja palvelut

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

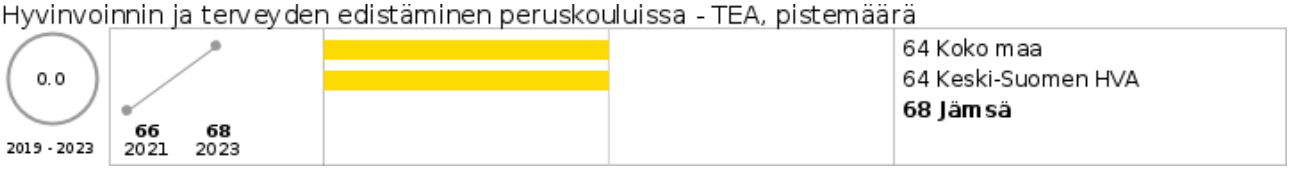

Laajaan terveystarkastukseen sisältyy opettajan kirjallinen arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa, % kouluista

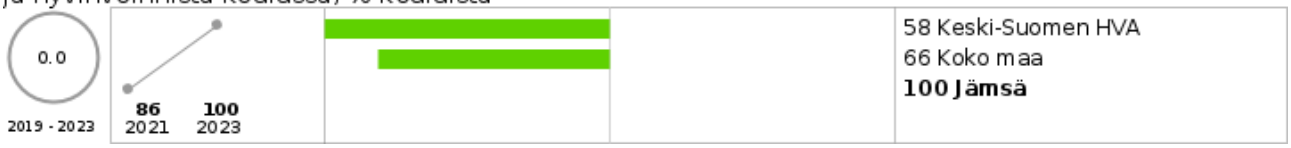

Oppilaalle on varattu yli 25 minuuttia kouluruuan syömiseen, % kouluista

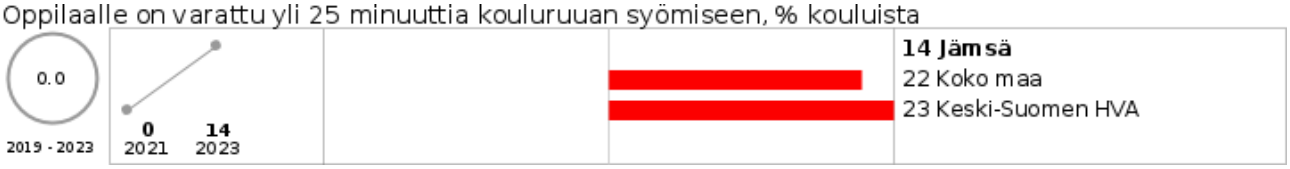

Koulun opetussuunnitelmassa on kuvattu kouluruokailun järjestämisessä tehtävä yhteistyö ruokailusta vastaavan henkilökunnan kanssa

Vähintään 16 tuntia viikossa työskentelevien opettajien lukumäärä jaettuna 100 oppilaalla

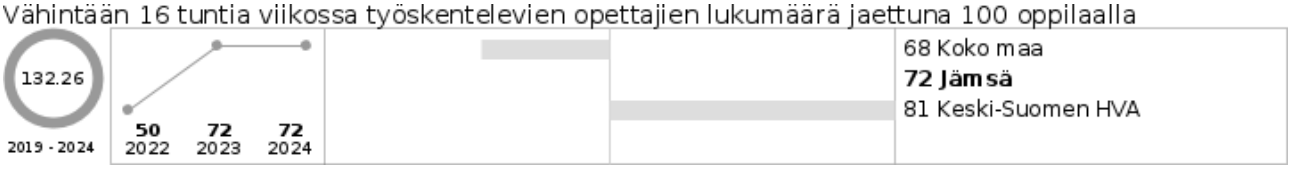

Ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavat peruskoulut, % peruskouluista

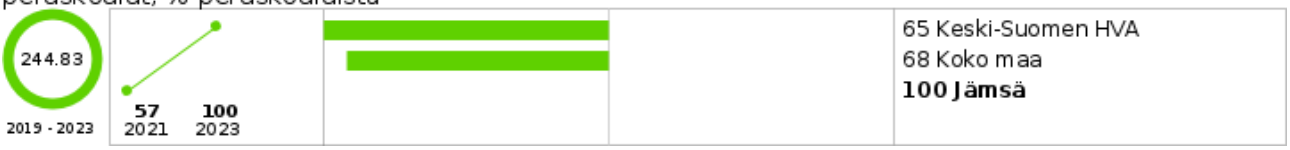

Prosessien ja palveluiden osalta Jämsän vahvuuksina voidaan pitää laajaan terveystarkastukseen sisältyvää opettajan arviota oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa sekä ehkäisevän päihdetyön toteuttamista kouluissa yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti. Vuonna 2023 laadittuun ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan on sisältynyt myös päihdekasvatusohjelma perusopetuksen 6–9 -luokkalaisille. Päihdekasvatuskokonaisuus perusopetukseen on nyt päivitetty alkamaan jo 5. luokalta (Ehkäisevän työn suunnitelma liitteenä).

Nuoret aikuiset ja työikäiset

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

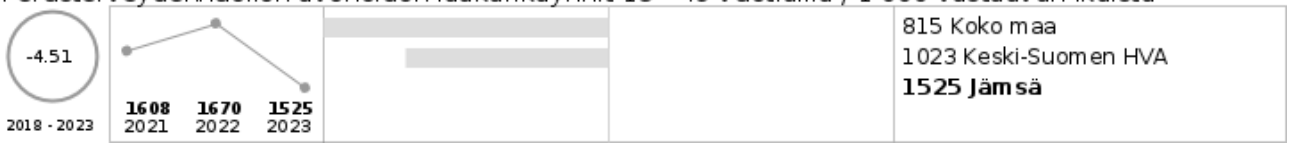

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

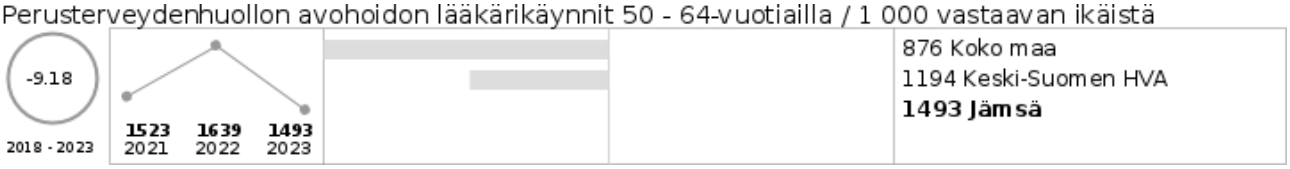

Nuorten aikuisten ja työikäisten hyvinvointia kuvaavissa indikaattoreissa Jämsässä näkyy sekä myönteisiä että huolta herättäviä kehityssuuntia. Syrjäytymisriskissä olevien 18–24-vuotiaiden osuus on pienentynyt pitkällä aikavälillä, mutta osuus on edelleen merkittävästi korkeampi kuin Keski-Suomessa ja koko maassa. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 16–24 -vuotiaiden osuudessa Jämsässä näkyy pidemmällä aikavälillä nousua, vaikka viime vuosina 2022–2024 osuus onkin hieman pienentynyt.

Työikäisten 25 –64 -vuotiaiden osalta mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saavien määrä on kasvanut ja on muuta maata korkeammalla tasolla, mutta Keski-Suomen hyvinvointialueen tilanteeseen nähden Jämsän tilanne on kuitenkin parempi.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyntien määrä on vähentynyt sekä 15–49-vuotiaiden että 50–64-vuotiaiden ikäryhmissä. Käyntimäärät ovat kuitenkin edelleen korkeampia kuin Keski-Suomen hyvinvointialueella ja koko maassa.

Nuorten aikuisten ja työikäisten hyvinvointia kuvaavat myös mm. koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten aikuisten osuus sekä työkyvyttömyyseläkettä ja toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien työikäisten osuus, jotka on kuvattu tämän dokumentin HYTE-kertoimen yhteydessä sivuilla 18–19. Ko. indikaattorit ovat HYTE-kertoimeen vaikuttavia tulosindikaattoreita.

Ikäihmiset

75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavan ikäisten asuntokunnista

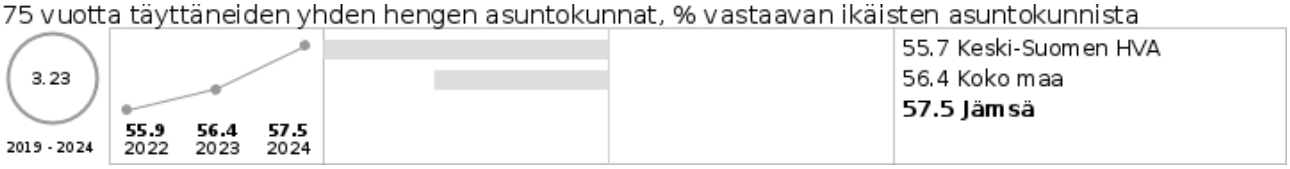

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

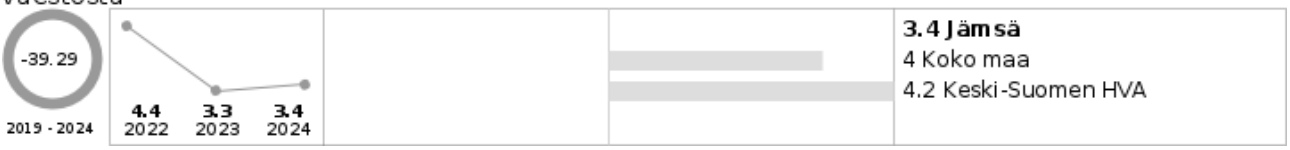

Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on kasvanut hieman, mutta ei kuitenkaan suuresti poikkea koko maan tilanteesta.

Omaishoidon tuen piirissä olevien 75 vuotta täyttäneiden osuus on Jämsässä vähentynyt ja jää alle Keski-Suomen hyvinvointialueen ja koko maan tason. Omaishoidolla tarkoitetaan ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista, hänen tarvitsemistaan palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Lonkkamurtumien määrä 65 vuotta täyttäneillä jämsäläisillä vähentynyt pitkällä aikavälillä, ja taso vastaa nykyisin koko maan tasoa. Sen sijaan kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen määrä 65 vuotta täyttäneillä on jonkin verran kasvanut ja on Jämsässä korkeampi kuin Keski-Suomen hyvinvointialueella ja koko maassa (HYTE-kerroin -indikaattori, ks. s. 19)

Turvallisuus

Seuraavaksi esitellään erikseen turvallisuuteen liittyviä keskeisiä indikaattoreita. Poliisin tietoon tulleiden rikosten osalta on syytä huomioida, että rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 6-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

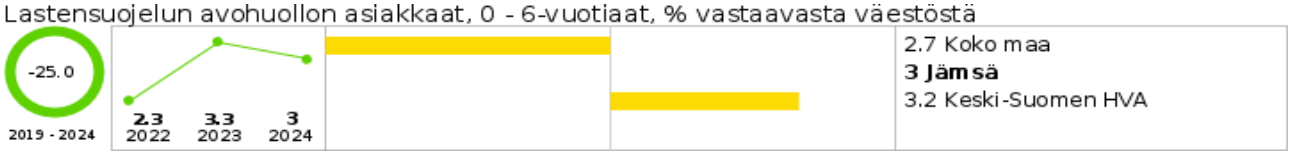

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 7 - 12-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

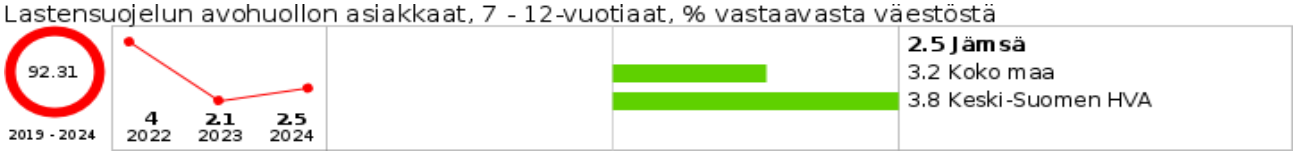

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 13 - 17-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

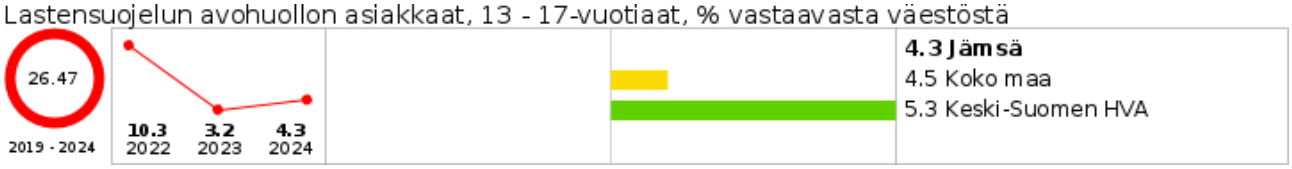

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) (-2022)

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta

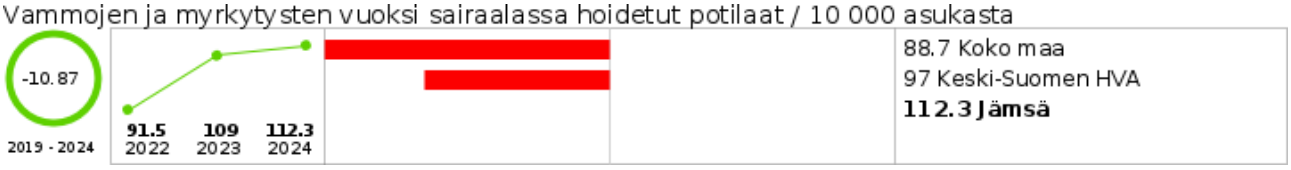

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta

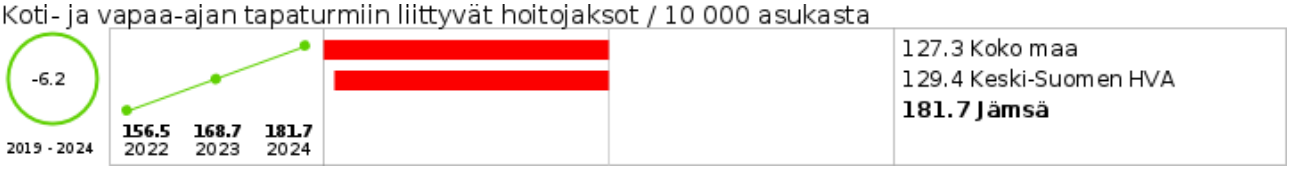

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

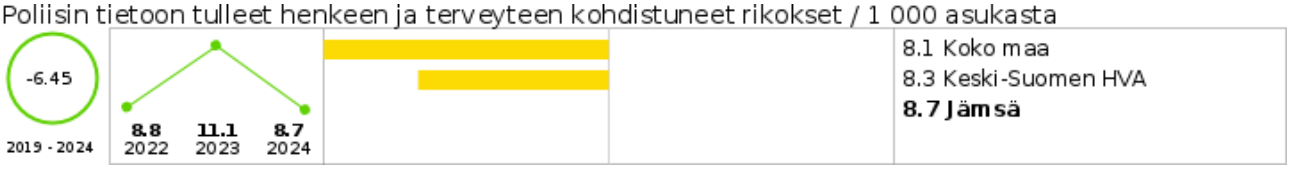

Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

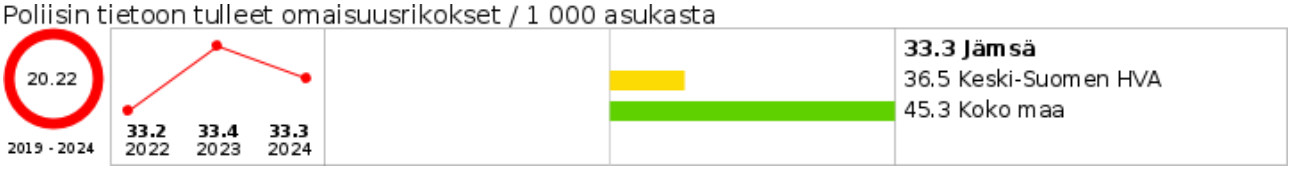

Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

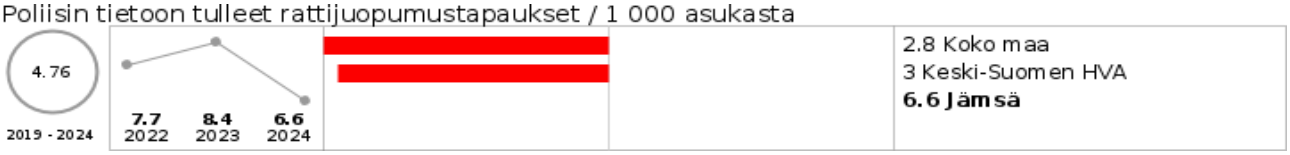

Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset / 1 000 asukasta

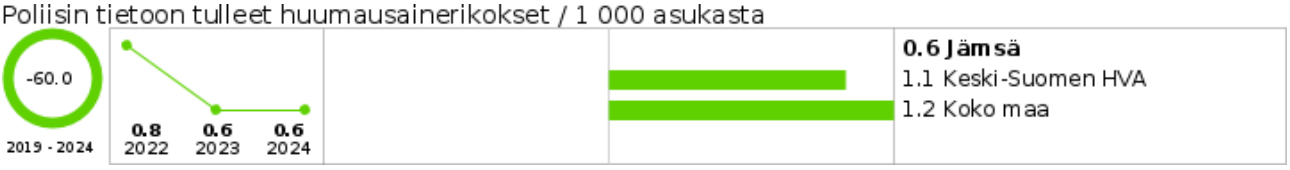

Lastensuojelun avohuollon ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrissä näkyy Jämsässä sekä myönteisiä että huolta herättäviä kehityssuuntia. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus on vähentynyt 0–6-vuotiaiden lasten ikäryhmässä. Sen sijaan 7–12-vuotiaiden ja

13–17 -vuotiaiden lasten avohuollon asiakkuuksissa on kasvua, vaikkakin muuhun maahan verrattuna asiakkuuksien osuus ko. ikäryhmissä on Jämsässä pienempi. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17 -vuotiaiden lasten osuus on Jämsässä noussut ja on muuta maata ja Keski-Suomen hyvinvointialuetta korkeampi. 18–24-vuotiaiden kodin ulkopuolelle sijoitettujen osuudessa näkyy sen sijaan laskua ja osuus on koko maan tasoon nähden hieman pienempi.

Jämsässä vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden sekä koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvien hoitojaksojen määrä suhteessa väestöön on suurempi kuin valtakunnallisesti ja Keski-Suomen hyvinvointialueella keskimäärin.

Poliisin tietoon tulleissa rikoksissa on havaittavissa sekä kasvua että vähenemistä rikoslajista riippuen. Omaisuusrikokset ja rattijuopumustapaukset ovat lisääntyneet, kun taas huumausainerikokset sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat vähentyneet.

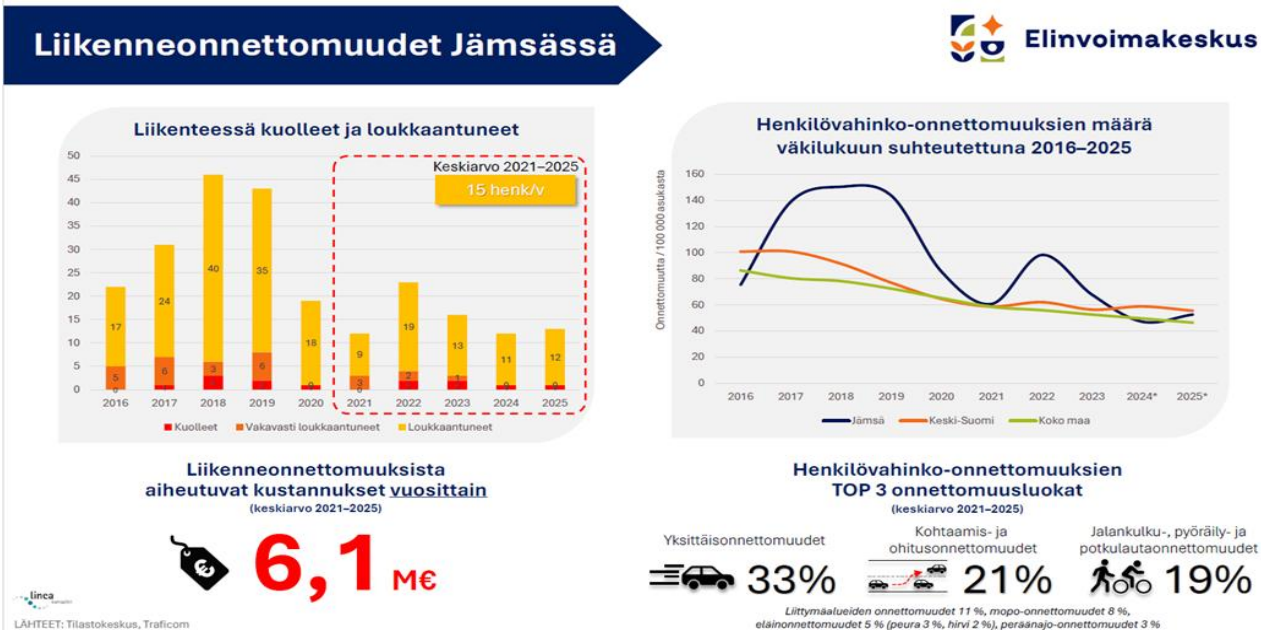

Kuva: Linea Konsultit Oy

Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna liikenneonnettomuuksien määrä on vähentynyt ja myös loukkaantumisten määrä on ollut laskeva. Liikennekuolemat ovat olleet satunnaisia (0-2 /vuosi).

Pelastustoimen palveluita tuotetaan Jämsän kaupungin alueella viideltä paloasemalta, joista vain Jämsän paloasema on miehitetty ympäri vuorokauden. Vuoden 2026 maaliskuussa peruskorjattu ja laajennettu paloasema saatiin käyttöön kokonaisuudessaan ja samassa yhteydessä pelastustoimen ja ensihoidon palvelut saatiin sijoitettua samaan kiinteistöön. Paloasemalla toimii vakituisen henkilöstön lisäksi Jämsän VPK.

Pelastuslaitoksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta sekä varautuminen poikkeusoloihin. Onnettomuuksien ehkäisy sisältää mm. turvallisuusviestintää, koulutusta, valvontatoimintaa sekä erilaista ohjausta ja neuvontaa.

Vuonna 2025 valvontasuoritteita tehtiin noin 300 kpl, joka käsittää palotarkastusten lisäksi erityyppiset asiakirjavalvonnat kuten pelastussuunnitelmien tarkastukset, erilaiset päätökset sekä lausunnot muille viranomaisille. Valvontamäärät ovat edellisvuosiin verrattuna hieman laskussa, mikä johtuu pääosin kirjauksien ja kirjaustapojen muutoksista pelastuslaitoksen järjestelmissä. Valvonta perustuu Keski-Suomen pelastuslaitoksen vuosittain vahvistettavaan valvontasuunnitelmaan, jossa on määritelty kohteiden palotarkastusvälit riskiperusteisesti. Henkilöturvallisuuskohteet kuten hoitolaitokset, sairaalat, opetusrakennukset, päiväkodit ja suuret teollisuuslaitokset tarkastetaan pääsääntöisesti vuosittain. Palotarkastuksilla valvotaan kohteiden omatoimista varautumista, pelastuslaissa asetettujen velvollisuuksien täyttymistä sekä annetaan neuvontaa palo- ja henkilöturvallisuuden kehittämiseksi.

Vuoden 2025 osalta pelastustoimen turvallisuusviestintä Jämsän alueella tavoitti noin 2000 ihmistä yhteensä 28 eri tapahtumassa tai koulutustilaisuudessa. Vuoden 2025 osalta koulutuksia ja tilaisuuksia haastoi paloasemalla ollut remontti, joka osaltaan vähensi vuosittaisen valistuksen toteuttamista ja koulutustilaisuuksia Jämsän kaupungin alueella.

Pelastustoimen tehtävien osalta määrä on ollut hieman laskusuunnassa. Vuonna 2024 Jämsän alueen paloasemat osallistuivat 592 hälytystehtävälle ja vuonna 2025 puolestaan 516 hälytystehtävälle. Luvuissa on huomioitava, että samalla tehtävälle on saattanut osallistua useampia paloasemia yhtä aikaa.

Hälytystehtävien määrä paloasemittain:

Paloasema	Vuosi 2024	Vuosi 2025
Jämsä	406	379
Jämsänkoski	44	32
Koskenpää	24	26
Halli	64	45
Länkipohja	54	34

Vuoden 2025 osalta hälytystehtävien onnettomuustyypit jakautuivat seuraavasti:

Rakennuspalo	12
Rakennuspalovaara	15
Maastopalo	14
Liikennevälinepalo	8
Muu tulipalo	14
Liikenneonnettomuus	60
Öljyvahinko	14
Vaarallisten aineiden onnettomuus	1
Räjähdys / räjähdysvaara	0
Sortuma / sortumavaara	1
Hätäkeskukseen liitetyn paloilmoittimen tarkastustehtävä	43
Muun paloilmoittimen tai palovaroittimen tarkastustehtävä	15
Muu tarkastustehtävä	51
Ensivastetehtävä	41

Ihmisen pelastaminen	8
Eläimen pelastaminen	5
Vahingontorjuntatehtävä	57
Avunantotehtävä	5
Virka-aputehtävä	56

Pelastustoimea koskevat tiedot on saatu Keski-Suomen pelastuslaitokselta.

Kuntalaisten ja näkemykset

Kuntalaisten näkemyksiä Jämsän hyvinvoinnillisista ilon ja huolenaiheista (mitkä asiat ovat hyvin ja mitkä herättävät huolta eri ikäryhmien osalta) kartoitettiin alkukesästä 2025 sähköisellä Webropol-kyselyllä, johon saatiin yhteensä reilu 250 vastausta. Suurin vastaajaryhmä oli 30–49 -vuotiaat (39 % vastaajista) ja vähiten aktiivisesti vastasivat alle 18-vuotiaat (alle 10 vastausta). Yli 65-vuotiaiden osuus vastaajista oli hieman vajaa 30 %. Ikäihmisiä tavoitettiin vastaamaan myös vanhusneuvoston järjestämässä Suvitapaamisessa kesäkuussa 2025 Jämsän torilla, jossa kerättiin vastauksia haastatellen.

Kyselyssä oli myös liikkumiseen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä. Kyselyn tuloksia tiivistäen voidaan Jämsän keskeisinä vahvuuksina pitää luonnonläheisyyttä ja rauhallisuutta sekä yhteisöllisyyttä ja monipuolisia harrastusmahdollisuuksia. Huolta puolestaan herättävät mm. palveluiden keskittäminen ja heikentyminen, lasten ja nuorten pahoinvointi, työttömyys ja toimeentulo sekä ikäihmisten yksinäisyys ja hoivan riittävyys. Vastauksiin heijastui osin Keski-Suomen hyvinvointialueen vaikea taloustilanne ja talouden sopeuttamiseksi suunnitellut tai tehdyt muutokset palveluverkossa ja toiminnoissa. Vastauksista havaittiin myös polarisoitumista eli osa kokee asioiden olevan varsin hyvin ja osa taas erittäin huonosti.

Turvallisuuden tunteen suhteen ("Miten turvalliseksi koet Jämsän asuinpaikkana, esim. avunsaanti, liikkuminen, asuminen") Jämsä koetaan yleisesti melko turvalliseksi, mutta toisaalta kokemukset turvallisuudesta ovat kaksijakoisia. Moni kokee Jämsän turvallisena paikkana asua, etenkin kyläalueilla. Turvallisuutta korostavat vastaukset liittyvät Jämsän rauhalliseen ympäristöön, kyläyhteisöihin ja luonnonläheisyyteen. Toisaalta monissa kommenteissa nousee esiin huoli turvattomuudesta tietyissä kaupunginosissa sekä huumeiden, muiden päihteiden ja nuorisoryhmien käyttäytymisen vaikutuksesta. Vastauksissa näkyy myös hyvinvointialueen säästöjen vaikutus koettuun turvallisuuden tunteeseen. Turvattomuuden tunne ei siten johdu vain fyysisestä uhasta, vaan myös psykologisesta ja sosiaalisesta epävarmuudesta. Huolenaiheet turvallisuuden suhteen näyttävät vaihtelevan myös ikäryhmittäin: mutta huolenaiheet hieman vaihtelevat. Nuoret ja työikäiset ovat enemmän huolissaan päihteistä ja ilkivallasta, kun taas ikääntyneempien turvallisuuden tunnetta koettelevat palvelujen saatavuuden ja saavuttavuuden haasteet sekä yksinäisyys.

Kuntalaisten osallistamista hyvinvointityöhön jatkettiin ja syvennettiin syksyllä 2025 hyvinvointi-, turvallisuus- ja strategiatyöpajoissa, joita järjestettiin samansisältöisinä 5 eri paikassa (Halli, Länkipohja, Koskenpää, Jämsänkoski, Seppola). Vaikka työpajoissa oli esille nousseissa teemoissa erojakin, korostuivat seuraavat teemat: kirjastopalvelujen säilyminen ja kehittäminen, liikuntaolosuhteiden ja -palvelujen kehittäminen, yhteisöllisyys ja yhdistysten ja vapaaehtoistyön

vahva rooli ja tuen tarve sekä tarve kohtaamispaikoille ja kokoontumistiloille. Työpajojen turvallisuusosion yhteenvetona voidaan todeta, että turvallisuuden tunnetta lisäävät ja haastavat tekijät olivat hyvinvointikyselyn tuloksiin nähden osin samankaltaisia. Jämsä koettiin pääasiassa turvalliseksi paikaksi asua ja elää ja yhteisöllisyys nousi varsinkin kylillä esille turvallisuutta lisäävänä tekijänä, naapuriavun merkitys tunnistettiin. Turvallisuuden tunnetta heikentävinä tekijöinä korostuivat mm. sote-palveluiden muutokset, VPK-toimintojen supistuminen, rikollisuus ja huumeet sekä joukkoliikenteen puutteet.

Järjestöjä osallistettiin hyvinvointikertomus ja -suunnitelmatyöhön alustavasti jo syksyn 2024 Vuoroin vieraissa -järjestöillassa, jossa pohdittiin Jämsän vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia ja jatkettiin syksyn 2025 järjestöillassa, jolloin käytiin läpi Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelmaluonnoksen tavoitteita, jotka ovat osin yhteneväisiä Jämsän kaupungin suunnitelman (tämän dokumentin osa 2) tavoitteiden kanssa (paikallisin painotuksin). Miltei kaikkien tavoitteiden edistämisessä yhdistykset kokivat itsellään olevan joko vahvaa tai vähintään kohtalaista roolia. Jämsässä monipuolinen ja aktiivinen järjestökenttä on ehdoton vahvuus terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä.

Liikkumistottumukset

Seuraavaksi esitellään Jämsän hyvinvointikyselyn liikuntaan ja liikkumiseen liittyvien tulosten tiivistys, josta on jätetty alle 18-vuotiaiden osuus pois johtuen ko. ikäryhmän pienestä vastausmäärästä. Kouluterveyskyselyn liikuntaan liittyvät indikaattorit (s. 24–25) antavat luotettavampaa tietoa jämsäläislasten ja -nuorten liikkumisesta.

Jämsässä 18–29-vuotiaiden parissa hyötyliikuntaa harrastetaan säännöllisesti kotiaskareissa. Aktiivinen kulkutapa (kävellen / pyöräillen) on vähäisempää alle 18-vuotiaisiin verrattuna. Vapaa-ajan liikuntaa harrastaa säännöllisesti vähintään 3 kertaa viikossa vajaa 20 prosenttia vastaajista. 36 % liikkuu 1–2 kertaa viikossa ja saman verran 1–3 kertaa kuukaudessa. Yli 70 prosenttia ei osallistu ohjattuun liikuntatoimintaan.

30–64 -vuotiaista reilu puolet hyötyliikkuu kotiaskareiden parissa päivittäin ja 45 prosenttia kulkee asiointimatkat kävellen tai pyörällä päivittäin. Reilu 41 prosenttia vastaajista harrastaa vapaa-ajan kuntoliikuntaa vähintään 3 kertaa viikossa. 60 prosenttia ei osallistu ohjattuun liikuntatoimintaan.

Yli 65-vuotiailla kotiaskareiden teko päivittäin on erittäin yleistä (melkein 80 % tekee kotiaskareita päivittäin). Asiointimatkojen säännöllinen aktiivinen kulkeminen on vähäisempää kuin nuoremmilla. Vapaa-ajan kuntoliikuntaa vähintään 3 kertaa viikossa harrastaa vajaa puolet vastaajista ja ohjatun liikunnan harrastaminen on yli 65-vuotiailla yleisempää kuin nuoremmilla ikäluokilla. Tässä ikäryhmässä osallistutaan selvästi eniten kaupungin järjestämään liikuntatoimintaan (35 %).

Kysyttäessä Jämsän tärkeimmiksi koettuja liikuntapaikkoja uimahalli mainittiin useimmin (18,8 %). Uimahalli Koskikaran asiakasmäärät vuosina 2021–2025 ovat olleet seuraavat:

v. 2021: 28 428 (huom. koronapandemian rajoitustoimet v. 2021–2022)
v. 2022: 47 310
v. 2023: 62 755
v. 2024: 57 301
v. 2025: 57 971

Muutoin vastauksissa korostuivat erityisesti ulko- ja omaehtoiseen liikkumiseen soveltuvat liikuntapaikat kuten hiihtoladut, ulkoilureitit ja kävelytiet, mutta myös esim. Oinaalan urheilukenttä, Paunun urheilukeskus, Himos, kuntoportaat ja kuntosalit nostettiin esiin.

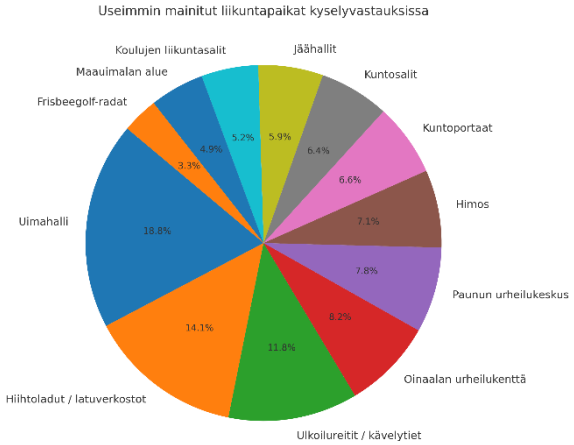

Alla olevat kuvat liikkumiseen innostavista ja liikkumista estävistä tekijöistä on luotu tekoälyavusteisesti hyvinvointikyselyn avoimien vastausten pohjalta.
Mitkä tekijät motivoivat / innostavat sinua liikkumaan?
Mitkä tekijät estävät / haittaavat sinun liikkumistasi?

Oma hyvinvointi ja terveys
• Halu ylläpitää terveyttä, kuntoa ja jaksamista.
• Liikunta tukee arjen jaksamista ja työssä pärjäämistä.
"Hyvä olo liikunnan jälkeen."
"Terveys on tärkein."
"Jaksaminen arjessa ja työssä."
Luonto ja ympäristö
• Luonnossa liikkuminen, raikas ilma ja kauniit maisemat innostavat.
• Metsä, järvet, polut ja ulkoilureitit tarjoavat rauhaa.
"Metsässä liikkuminen rauhoittaa mielen."
"Raikas ilma ja maisemat – parasta vastapainoa arjelle."
Hyvä mieli ja stressin purku
• Liikunta tuo iloa, pirteyttä ja energiaa.
• Vähentää stressiä ja parantaa mielialaa.
• Tukee henkistä hyvinvointia.
"Liikunnasta tulee hyvä fiilis."
"Se auttaa ettei ota päähän ja väsyttäisi niin paljon."
"Liikunta on paras stressinpurkaja."
Sosiaaliset tekijät
• Ystävät, puoliso tai ryhmät innostavat liikkumaan.
• Mukava seura ja hyvä vetäjä tekevät liikkumisesta mielekkäämpää.
• Sosiaalinen kanssakäyminen ehkäisee yksinäisyyttä.
"Kaverit innostaa."
"Mukava ryhmä ja hyvä vetäjä."
"Yhdessä liikkuminen on hauskempaa."
Liikkumaan innostavat tekijät Jämsässä
Hyvät ja helposti saavutettavat liikuntapaikat
• Uimahalli, kuntosalit, ulkokuntosalit, lenkkipolut ja kuntoportaat tärkeitä.
• Siistit, turvalliset ja helposti saavutettavat paikat innostavat.
"Uimahalli lähellä on iso plussa."
"Hyvät lenkkipolut ja kuntoportaat motivoivat."
"Siistit ja viihtyisät paikat houkuttelevat."
Arjen helppous ja hyötyliikunta
• Arkiliikunta osana arkea: kävely, pyöräily, asiointi, kotityöt, pihatöit ja lasten kanssa ulkoilu.
• Liikuntaa tulee huomaamatta, kun kaikki on lähellä ja helposti saavutettavissa.
"Liikuntaa tulee huomaamatta, kun välimatkat ovat lyhyet ja kaikki on saavutettavissa kävellen."
Elämäntilanne ja ikä
• Halu pysyä kunnossa ja pärjätä nyt ja tulevaisuudessa.
• Ikääntyneille terveys ja jaksaminen tärkeimpiä syitä.
• Nuoremmilla myös ulkonäkö, kunto ja kehittyminen motivoivat.
"Täytyy pitää itsensä kunnossa, että pärjää."
"Haluan voida hyvin myös vanhempana."
"Hyvä kunto ja ulkonäkö motivoivat."
Lemmikit
• Koiran ulkoiluttaminen on monelle tärkeä syy liikkua.
• Lemmikki tuo rytmiä arkeen ja kannustaa liikkeelle.
"Koira pakottaa liikkumaan, vaikka ei huvittaisi."
"Ilman koiraa en liikkuisi varmasti näin paljon."
Liikkuminen tuo hyvinvointia – yksin, yhdessä ja luonnon keskellä.
Terveys
Luonto
Hyvä mieli
Yhdessä
Helppous
Arjen ilo
Lemmikit

Ajan puute ja arjen kuormitus
• Yleisin este erityisesti työikäisillä ja lapsiperheillä
• Ruuhkavuodet, työ, lasten kuskaus, ei vaan ehdi
• Myös nuorilla opiskelun tai työn kuormittavuus mainittiin usein.
Terveydelliset syyt
• Kiputilat, krooniset sairaudet, nivelrikko, sydänvaivat
• "Polvi ei enää kestä, mutta mieli tekisi liikkua"
• Ikääntyneillä nämä syyt korostuvat erityisesti.
Tiedon ja markkinoinnin puute
• Moni ei tiedä mitä on tarjolla, missä ja milloin
• "Ei löydy tietoa toiminnasta", "Tietoa ei tavoita vanhempia tai ei ole netissä"
Väsymys ja jaksamisen puute
• Työuupumus, stressi, uniongelmat
• "Työpäivän jälkeen ei jaksa enää lähteä mihinkään"
Liikkumista estävät tekijät Jämsässä
Motivaation puute
• Moni kuvaa suoraan: "En vaan saa itseäni liikkeelle", "Laiskuus", "En koe intoa yksin liikkumiseen"
• Tämä koskettaa kaikenikäisiä, mutta painottuu etenkin nuoriin ja työikäisiin.
Taloudelliset esteet
• Liikuntapalvelujen maksut, kuljetuskustannukset, varustehankinnat
• "Kaikki maksaa, ja nyt ei ole varaa mihinkään ylimääräiseen"
• Erityisesti nuoret ja eläkeläiset nostivat tämän esiin.
Ryhmäliikunnan ja ohjatun toiminnan puute
• Etenkin kylillä asuvat toivoivat paikallista ja säännöllistä toimintaa
• Toimintaa liian vähän tai vain tietyillä alueilla
• Ei sovellu työssä käyville
Saavutettavuus ja kulkemisen esteet
• Liian kaukana olevat liikuntapaikat
• Puutteellinen julkinen liikenne
• Huonot tiet, valaistus, liukkaus
• "En pääse ilman autoa", "Ei uskalla lähteä pimeällä tai liukkaalla"

Kulttuurihyvinvointi

Keväällä 2025 järjestettiin kaikille avoin kulttuurifoorumi, jossa käytiin läpi kulttuurihyvinvointia ensin teoriassa ja sitten ryhmätöiden muodossa pohdittiin mm. kulttuurin hyvinvointivaikutuksia osallistujien omiin kokemuksiin perustuen.

Kulttuurifoorumin ryhmätöiden sekä Jämsän hyvinvointikyselyn kulttuuriin liittyvien avoimien vastausten perusteella voidaan tiivistäen todeta kulttuurin vahvistavan mielen hyvinvointia, tuovan iloa ja auttamaan irtautumaan arjesta. Se lisää yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä, tarjoaa elämyksiä sekä tukee itsensä toteuttamista ja stressin käsittelyä. Lisäksi se rytmittää elämää ja antaa arkeen merkitystä. Kulttuurin tekemisen tai kokemisen sivutuotteena myös liikkuminen lisääntyy ikään kuin huomaamatta. Kulttuurihyvinvoinnilliset toimet (kulttuuripalvelut, kirjasto, opistot, yhdistykset) on sijoitettu hyvinvointisuunnitelmaan pääasiassa mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden painopisteen alle.

Millaisia hyvinvointivaikutuksia kulttuurilla on / mitä kulttuuri merkitsee? Kuva luotu kulttuurifoorumin ryhmätöiden sekä hyvinvointikyselyn vastausten pohjalta tekoälyavusteisesti.

Hyvinvointikyselyn, työpajojen ja järjestöiltojen antia on soveltuvin osin hyödynnetty hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden asettelussa ja toimenpiteiden muotoilussa. Suunnitelman valmistelussa on tehty yhteistyötä myös vaikuttamistoimielimien kanssa (nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto.

Hyvinvointisuunnitelman (2021–2025) painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Jämsän kaupungin laajan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen 2021–2025 suunnitelmaosan 3 päätavoitetta olivat:

1. Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi

- Vanhemmuus vahvistuu
- Terveydelle haitalliset elintavat vähenevät:
    - Ennaltaehkäistään ylipainoa
    - Liikunnan määrä lisääntyy
    - Päihteettömyys vahvistuu (myös perheen päihteidenkäyttö)
    - Huolehditaan ravitsemus- ja ruokailusuositusten toteutumisesta
- Ennaltaehkäistään mielenterveysoireilua, nuorten riippuvuuksia ja syrjäytymistä

2. Jämsäläisten hyvä työ- ja toimintakyky

- Työmahdollisuudet paikkakunnalla ja lähialueilla
- Työ- ja toimintakyky paranee
- Aikuisten mielenterveysoireilu pienenee
- Terveydelle haitalliset elintavat vähenevät:
    - Ennaltaehkäistään ylipainoa
    - Liikunnan määrä lisääntyy
    - Päihteiden käyttö vähenee
    - Huolehditaan ravitsemus- ja ruokailusuositusten toteutumisesta
- Ikäihmisten hyvinvointia edistetään yksinäisyyttä lieventämällä ja henkistä turvallisuutta lisäämällä
- Jämsäläisten oman vastuun ja omatoimisuuden edistäminen
- Osallistavat toimintatavat ovat käytössä päätöksenteko- ja palveluprosesseissa (vaikuttavat palvelut)

3. Turvallinen elinympäristö

- Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen väkivalta vähenee; kiusaamista ei sallita
- Terveellinen ja turvallinen asuin- sekä elinympäristö
- Sosiaalinen turvaverkko toimii
- Turvallinen liikenneympäristö

Tavoitteille on asetettu lisäksi useita alatavoitteita, toimenpiteitä on n. 160 ja arviointimittareita lähes 200. Arviointimittareina on ollut sekä indikaattoritietoa että kuvailua. Alatavoitteiden, toimenpiteiden ja mittareiden runsaudesta johtuen seuraavaksi tehdään tiivistetysti nostoja tavoitteiden toteutumisesta mm. indikaattoritiedon valossa sekä annetaan esimerkkejä toteutetuista toimenpiteistä. Mittaritietoa on esitetty aiemmassa luvussa *Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi.* Tavoitteiden arvioinnissa pääpaino on kaupungin omissa toimissa, mutta nostoja tehdään myös yhteistyökumppaneiden toimista (järjestöt, hyvinvointialue, seurakunta).

Tiivistetysti voidaan todeta, että osa toimenpiteistä on toteutettu suunnitelmien mukaan, osa toimenpiteistä tai vastuutahoista on muuttunut sote-palvelujen siirryttyä hyvinvointialueelle ja osaa taas ei talouden tasapainottamistoimien myötä tai muutoin resurssien puuttuessa ole voitu toteuttaa. Toisaalta tilalle tullut uusia ajankohtaisia toimia eri väestöryhmien hyvinvoinnin edistämiseksi (esim. perusopetuksen hyvinvoinnin vuosikellon mukaiset teematunnit, lasten ja nuorten fyysisen toimintakyvyn Move!-mittausprosessin kehittäminen, seniori- ja vammaispassin käyttöönoton valmistelu jne.)

Seuraavaksi on eritelty hyvinvoinnillisten tavoitteiden toteutumista tiivistäen ajalla 2021–2025.

Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi

Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä tavoiteltiin kaudella 2021–2025 vanhemmuuden vahvistumista, terveydelle haitallisten elintapojen vähenemistä (ylipainon ehkäisy, liikunnan määrän lisääntyminen, päihteettömyyden vahvistuminen, ravitsemus- ja ruokailusuositusten toteutuminen) sekä mielenterveysoireilun, nuorten riippuvuuksien ja syrjäytymisen ehkäisyä. Lisäksi Jämsän kaupungin sivistyslautakunta hyväksyi 23.05.2024 kokouksessaan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman täydennysosaksi laajaan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseen ja suunnitelmaan. Suunnitelmassa asetettiin seuraavat painopistetavoitteet vuosille 2024–2025 Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman painopistealueita mukaillen:

1. Liikunnallinen ja päihteetön elämäntapa
    - Liikunnallisen elämäntavan vahvistuminen
    - Päihteiden käytön (erit. sähkösavukkeet) kokeilujen ja käytön väheneminen
2. Mielen hyvinvointi
    - Ahdistuneisuuden väheneminen
3. Arjen turvallisuus (ja mielen hyvinvointi)
    - Koulukiusaamisen väheneminen

Valtuustokauden 2021–2025 aikana lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä on tapahtunut sekä myönteistä kehitystä että edelleen jatkuvia haasteita. Kokonaisuutena tavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen osittain.

Vanhemmuuden ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta kehitys on ollut pääosin myönteistä. Mm. vuorovaikutukseen sekä turvallisuuteen liittyvissä tekijöissä on nähtävissä positiivista kehitystä. Varhaiskasvatuksessa yhteistyö huoltajien kanssa on päivittäistä lasten tuonti- ja hakutilanteissa sekä erillisissä keskusteluissa. Kodin ja koulun välistä yhteistyötä toteutetaan jatkuvan vuorovaikutuksen, yhteydenpidon ja yhteisten toimintamallien avulla oppilaiden hyvinvoinnin, turvallisuuden ja oppimisen tukemiseksi. Samalla yhteistyöllä pyritään tukemaan myös vanhemmuutta ja perheiden arjen hyvinvointia.

Lapsiperheille on tarjolla paljon mielekästä vapaa-ajan toimintaa niin kaupungin, järjestöjen, seurakunnan kuin yksityisten toimijoidenkin järjestämänä, esimerkiksi perheliikuntaryhmiä, kirjaston satutuokioita, perhekahvilatoimintaa, perhekerhoja sekä vauva- ja perheuintia. Vanhemmuuden tukena on ollut Keski-Suomen hyvinvointialueen perhekeskuksen maksuttomia matalan kynnyksen tukipysäkkejä, joista on jaettu tietoa myös kaupungin toimesta.

Terveydelle haitallisten elintapojen vähentymisen tavoitteessa tulokset ovat olleet ristiriitaisia. Alakouluikäisten liikkumisessa ja fyysisessä toimintakyvyssä on tapahtunut myönteistä kehitystä. Ravitsemussuositukset toteutuvat ravitsemussisältöjen osalta kaikissa kaupungin toiminnoissa. Edullista tai täysin maksutonta liikuntatoimintaa on paljon (esim. Harrastamisen Suomen Mallin kerhot, nuorisopalvelujen kuntosalikerhot, liikuntaseuratoiminta jne.) koulupäivän aikaisia liikunnallistamistoimia on tehty (mm. omaehtoisen ja ohjatun välituntiliikunnan kehittäminen) ja aktiiviseen koulumatkaliikkumiseen on kannustettu. Fyysisen toimintakyvyn Move!-prosessia on kehitetty mm. tuloksista tiedottamisen osalta. Toimista huolimatta riittämätön liikkuminen, unen ja ravitsemuksen haasteet sekä heikentynyt fyysinen toimintakyky korostuvat erityisesti

yläkouluikäisillä. Ylipaino on edelleen iso haaste niin alle kouluikäisillä kuin kouluikäisilläkin lapsilla ja nuorilla.

Jämsän kaupunki osallistui vuosien 2024–2025 aikana Jyväskylän yliopiston koordinoimaan Kuntien ja kuntalaisten liikkumisen yhteiskehittämisen LIIKE-hankkeeseen. Hankkeessa työstettiin kuntien liikkumisohjelmia yhteiskehittämisen menetelmin sekä toteutettiin liikkumista lisäävä konkreettinen liikkumisoperaatio. Jämsässä operaatio suunnattiin nuorille / nuorille aikuisille tavoitteena sekä liikkeen lisääminen että mielen hyvinvoinnin edistäminen. Liikkumisoperaatio toteutui alkukesästä 2025 neljän kerran luontokävelykokeiluna yhteistyössä nuorten työpajatoiminnan pienryhmän kanssa. Työpajatoiminnan ohjaajat olivat ennen kokeilua kartoittaneet nuorten näkemyksiä liikkumaan innostavista ja liikkuvista estävistä tekijöistä, ja luonnossa liikkuminen koettiin yhdeksi mielekkääksi aktiviteetiksi, joka on myös helposti toteutettavissa ja jatkossa myös omatoimisesti toistettavissa. Luontokävelyistä jäi suurimmalle osalle myönteiset kokemukset. LIIKE-hankkeen tekemien alku- ja loppukyselyiden mukaan noin puolet nuorista lähti hyvällä mielialalla kävelyille ja hieman useammalla aikomus käydä jatkossa luontokävelyllä säilyi. Pääsääntöisesti nuoret myös pitävät työpajaryhmien liikunnallisesta toiminnasta ja sitä myös palautteissa toivotaan.

Päihteiden käytön osalta kehitys on ollut monelta osin myönteistä. Perinteisten päihteiden käyttö on pääosin vähentynyt, mutta samalla rinnalle on noussut uusia riippuvuutta aiheuttavia ilmiöitä, kuten sähkösavukkeet, nikotiinipussit, energiajuomat ja kännykän / sosiaalisen median runsas käyttö. Päihteettömyyden vahvistamista on tuettu ehkäisevän päihdetyön tiimin säännöllisellä toiminnalla, ehkäisevän päihdetyön suunnitelmalla sekä kouluissa toteutettavalla päihdekasvatuksella 6–9 -luokkalaisille. Valtuustokauden vaihduttua ehkäisevän päihdetyön tiimi on laajentunut ehkäisevän työn verkostotyöryhmäksi, johon on otettu mukaan myös lähisuhdeväkivallan ehkäisyn näkökulma.

Mielen hyvinvoinnin osalta tilanne näyttäytyy kaksijakoisena. Osassa osallisuus- ja mielenterveysindikaattoreita on nähtävissä myönteistä kehitystä, mutta samaan aikaan esimerkiksi elämäntyytyväisyyden lasku ja läheisen ystävän puute haastavat lasten ja nuorten hyvinvointia. Koulupoissaolojen lisääntyminen on monisyinen haaste, jonka ratkaiseminen vaatii pitkäjänteistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Poissaolojen seurannan ja niihin varhain puuttumisen työvälineeksi on otettu käyttöön Wilma Noti -toiminto vuonna 2025.

Opiskeluhuollon rakenteet ja palvelut muuttuivat hyvinvointialueuudistuksen myötä. Kuraattori-, psykologi- ja kouluterveydenhuollon palvelut siirtyivät hyvinvointialueen vastuulle, mikä edellytti uusia yhteistyörakenteita kaupungin ja hyvinvointialueen välille. Psykologipalvelut eivät hyvinvointialueelle siirtymisen myötä ole Jämsässä toteutuneet mitoituksen mukaisesti, mutta sittemmin kohentumista on tapahtunut.

Hyvinvoinnin vuosikello on Jämsän perusopetuksessa käyttöön otettu opiskeluhuollollinen työväline, jonka tavoitteena on vahvistaa oppilaiden hyvinvointia, tunne- ja vuorovaikutustaitoja, osallisuutta sekä kouluun kiinnittymistä koko peruskoulun ajan. Vuosikello rakentuu kuukausittaisista hyvinvointiteemoista, joita käsitellään suunnitelmallisesti eri luokka-asteilla osana koulun arkea ja opetusta. Teemoja ovat esimerkiksi yhteisöllisyys, kaveritaidot, mielen hyvinvointi, tunnetaidot, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ja itsetuntemus. Hyvinvoinnin vuosikello on opiskeluhuollon vahvistamisen hankkeena pilotoitu ja otettu käyttöön lukuvuoden 2023–2024

aikana ja se on osa Jämsän perusopetuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen opiskeluhuoltosuunnitelmaa.

Erityisesti alakouluikäisten koulukiusaamiskokemukset ovat vähentyneet, mutta vanhemmissa ikäryhmissä vastaavaa myönteistä suuntausta ei ole nähtävissä. Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa tehdään jatkuvaa työtä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen, yhteisöllisen työn sekä opiskeluhuollon tuen avulla. Perusopetuksessa on käynnistynyt vuonna 2025 hanketyö kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn sekä niihin puuttumisen toimintamallien kehittämiseksi.

Pääosin hankerahoituksella toimivat koulunuorisotyöntekijät ovat olleet tärkeä osa koulujen yhteisöllistä hyvinvointityötä.

Yhtenä hyvinvoinnillisena toimena voidaan pitää myös Jämsän perusopetuksen järjestyssääntöjen muutosta syksystä 2025 alkaen koskien puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttörajoituksia. Muutokset perustuvat perusopetuslain uudistukseen sekä Opetushallituksen suosituksiin. Tavoitteena on luoda perusopetukseen työrauhaa, edistää oppimista ja oppimiseen keskittymistä, rajoittaa puhelimen oppimista häiritsevää käyttöä, edistää liikunnallista elämäntapaa ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimista kasvokkain sekä mahdollistaa puhelimen käyttö oppimisessa ja terveydellisistä syistä. Uusien järjestyssääntöjen mukaan Jämsässä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppitunneilla on sallittua vain opettajan luvalla oppimiseen, terveydenhoitoon tai apuvälineenä. Lisäksi mobiililaitteiden käyttöä rajoitetaan ruokailuissa, juhlatilaisuuksissa ja vierailuilla. Puhelimet säilytetään koulupäivän aikana pääosin repussa tai lukollisessa kaapissa. Laitteiden käyttö sallitaan ulkona tapahtuvissa siirtymissä sekä yläkouluikäisillä ulkovälitunneilla. Myös aamu- ja iltapäivätoiminnassa, koulujen kerhotoiminnassa sekä Harrastamisen Suomen mallin toiminnassa mobiililaitteet pidetään pääsääntöisesti pois käytöstä. Järjestyssääntöjen toimivuutta arvioitiin keväällä 2026 oppilaille, huoltajille sekä opetus- ja ohjaushenkilöstölle suunnatulla kyselyllä. Kyselyn koontina voidaan todeta, että kouluyhteisön yhtenäiset säännöt helpottavat valvontaa ja luovat selkeän käsityksen odotuksista oppilaille. Erityisesti vl. 7–9 toivotaan yhteistä toimintakulttuuria järjestyssääntöjen noudattamiseen ja kasvatustyöhön.

Hyvinvointisuunnitelmaa täydentävän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2024–2025 asetettujen painopistetavoitteiden osalta voidaan arvioida, että liikunnallisen ja päihteettömän elämäntavan edistämisessä on onnistuttu osittain erityisesti alakouluikäisten liikkumisen lisääntymisen sekä perinteisten päihteiden käytön vähentymisen näkökulmasta. Mielen hyvinvoinnin osalta ahdistuneisuuden vähentyminen on toteutunut lukiolaisten keskuudessa. Koulukiusaamisen kokemukset ovat vähentyneet erityisesti alakoululaisten keskuudessa.

Kokonaisuutena tarkastellen hyvinvointisuunnitelman tavoitteissa on edetty oikeaan suuntaan erityisesti ehkäisevän työn, osallisuuden ja päihteiden käytön vähentämisen osalta. Samalla indikaattorit osoittavat, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen tarvitaan pitkäjänteistä työtä erityisesti mielenterveyden ja koululäsnäolon tukemiseksi sekä terveellisten elintapojen vahvistamiseksi. Työhön liittyy olennaisesti perheiden ja vanhemmuuden tukemisen tarve.

Hyvinvointia edistävät ja ongelmia ennaltaehkäisevät palvelut ja yhteistyö eri toimijoiden välillä Jämsässä

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Yhteistyö Jämsän kaupungin ja Keski-Suomen hyvinvointialueen välillä on tiivistä ja sitä tehdään monella eri tasolla eri verkostoissa.

Jämsässä terveyspalveluita tuotti hyvinvointialueuudistuksen jälkeen vielä osin Jämsän Terveys Oy, mutta palvelut siirtyivät vaiheittain Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Ensimmäisenä 1.1.2024 siirtyivät suun terveydenhuollon ja dialyysiyksikön palvelut. Toisessa vaiheessa 1.4.2024 siirtyivät vanhuspalvelut ja 1.8.2024 perhepalvelukeskuksen, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä perusterveydenhuollon kuntoutuksen palvelut. Loput Jämsän Terveys Oy:n tuottamat sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät Keski-Suomen hyvinvointialueen omaksi toiminnaksi sopimuskauden päättyessä 31.8.2025. Hyvinvointialue uudistaa sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluverkkoa vaiheittain. Palveluverkkotyön ajankohtaisasiat löytyvät hyvinvointialueen verkkosivuilta: Sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluverkko | Keski-Suomen hyvinvointialue

Seuraavassa taulukossa on esitetty pääosin Jämsän kaupungin palveluita lapsille ja nuorille. Palvelut eivät ole taulukossa jaoteltu kaupunkiorganisaatiorakenteen mukaisesti, vaan pikemminkin palvelulähtöisesti. Varsinainen organisaatiorakenne puolestaan löytyy kaupungin verkkosivuilta: Jämsän kaupungin organisaatio - Jämsän kaupunki

Jämsän kaupungin hyvinvointia edistäviä palveluita lapsille, nuorille ja perheille
Varhaiskasvatus **Esiopetus** **Valmistava opetus** **Perusopetus** **Aamu- ja iltapäivätoiminta** **Lukiokoulutus** **Nuorisopalvelut** - nuorisotilatoiminta - etsivä nuorisotyö - nuorten työpajatoiminta - Nuorisovaltuusto **Kotoutumispalvelut** **Liikunta- ja vapaa-aikapalvelut** - terveys- ja erityisliikunta - liikunta- ja leikkipaikat (Jämsän liikuntapaikat) - harrastusvalikko (Harrastusvalikko) **Kirjasto-, kulttuuri- ja opistopalvelut** - kirjastot (palvelulupaus) - vapaa sivistystyö - taiteen perusopetus

- museotoiminta **Hanketoiminta** (esim. koulunuorisotyö, Harrastamisen Suomen Malli) **Avustukset** järjestöille, ryhmille, yksittäisille toimijoille nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimintaan **Asumisneuvonta** **Kesätyöllistäminen**(kesätyösetelit, kesätyöpaikat) **Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy** (ostopalveluna) tuottaa ruoka- ja puhtauspalvelut www.jamsa.fi
Muita palveluita **Ammattiopisto Gradia, Jämsän kampus** **Jämsän Kristillinen Kansanopisto** **Jämsän seurakunnan** lasten ja lapsiperheiden sekä nuorten palvelut **Järjestötoiminta,** laaja-alainen ja monipuolinen

Keski-Suomen hyvinvointialueen Jämsän sosiaali- ja terveyspalvelujen ajantasaiset tiedot löytyvät hyvinvointialueen verkkosivuilta: Jämsä | Keski-Suomen hyvinvointialue.
Yleisten terveyspalveluiden lisäksi erikseen lapsille, perheille ja nuorille suunnattuja palveluita ovat mm. seuraavat:
-Perhekeskustoiminta (mm. perhekeskuksen tukipysäkit)
-Neuvolapalvelut

- äitiysneuvola
- lastenneuvola
- kasvatus- ja perheneuvola
- neuvolan varhaisen tuen perhetyö

-Opiskeluhuollon palvelut

- koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
- kuraattoripalvelut
- psykologipalvelut

-Jämsän nuorten mielenterveys- ja päihdetyön tiimi 13–22 -vuotiaille

-Kuntoutuspalvelut:

- lasten fysioterapia
- lasten puheterapia
- lasten toimintaterapia

-Perhesosiaalityö
-Lastensuojelun avohuolto, jälkihuolto ja sijaishuolto
-Perheoikeudelliset palvelut
-Vammaispalvelujen lasten asumisen tuki

Varhaiskasvatus, valmistava opetus, esi- ja perusopetus sekä toisen asteen koulutus osana ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä Jämsässä

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Jämsän varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat esiopetus, varhaiskasvatus päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, vuorohoito ja muu lastenhoidon tuki.

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on Jämsässä merkittävä rooli lasten hyvinvoinnin, kasvun, oppimisen ja osallisuuden tukemisessa. Toiminnan keskiössä ovat turvallinen arki, myönteinen vuorovaikutus, yhteisöllisyys sekä lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa vahvistetaan lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja, osallisuuden kokemusta, fyysistä aktiivisuutta ja terveellisiä elämäntapoja sekä ehkäistään kiusaamista ja syrjäytymistä jo varhaisessa vaiheessa.

Hyvinvointia tuetaan arjen pedagogiikan kautta esimerkiksi leikin, liikunnan, ruokakasvatuksen ja lapsikohtaisten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien avulla. Esiopetuksessa painottuvat lisäksi oppimisvalmiuksien, koulunkäyntitaitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen vahvistaminen turvallisessa ja kannustavassa ympäristössä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa toimintaa.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on vahvistettu lasten tarvitsemaa tukea lisäämällä erityisopettaja-, konsultoiva opettaja- ja avustajaresursseja sekä kehittämällä tuen toimintamalleja. Tukea kohdennetaan lapsille, joilla on esimerkiksi oppimiseen, kehitykseen, käyttäytymiseen tai arjen hallintaan liittyviä tarpeita. Lisäksi toimintaa on kehitetty huomioimaan aiempaa paremmin monikieliset lapset ja erilaiset elämäntilanteet, kuten tilapäisen suojelun piirissä olevat perheet.

Varhaiskasvatus ja esiopetus tekevät yhteistyötä mm. hyvinvointialueen lapsiperhepalvelujen ja muiden toimijoiden kanssa. Esiopetuksessa yhteistyötä tehdään lisäksi tiiviisti perusopetuksen kanssa lapsen koulupolun nivelvaiheen tukemiseksi. Yhteistyön tavoitteena on tunnistaa tuen tarpeet varhain ja tarjota lapsille ja perheille apua mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Toiminnassa on kehitetty myös palveluiden laatua ja saavutettavuutta. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on noussut korkeaksi, mikä kertoo palveluiden merkittävästä roolista lapsiperheiden arjessa. Esiopetukseen osallistuminen on ollut kattavaa, ja suuri osa esioppilaista osallistuu myös täydentävään varhaiskasvatukseen. Laadun arviointia ja henkilöstön osaamista on vahvistettu koulutuksilla, hanketoiminnalla ja valtakunnallisilla arviointimenetelmillä.

Keskeisiä haasteita ovat olleet kelpoisen henkilöstön saatavuus sekä palvelutarpeiden ennakoinnin vaikeus. Näistä huolimatta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen rooli lasten hyvinvoinnin, turvallisen kasvun, oppimisen ja perheiden arjen tukemisessa on Jämsässä vahva. Muodollisesti kelpoisen henkilöstön saatavuus on sittemmin kohentunut.

Perusopetukseen **valmistava opetus** on tarkoitettu kaikille niille esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttotaustaisille lapsille ja nuorille, joilla ei ole vielä tarvittavia kielellisiä valmiuksia esi- tai perusopetuksessa opiskeluun.

Jämsässä valmistavan opetuksen ryhmät perustettiin keväällä 2022 erityisesti tilapäistä suojelua saavia ukrainalaislapsia varten. Valmistavan opetuksen oppilaita on ollut Jämsässä seuraavasti:

v. 2022: 84
v. 2023: 29
v. 2024: 10
v. 2025: 15

Perusopetus ja lukiokoulutus

Perusopetuksen järjestäminen on kaupungin keskeinen ja lakisääteinen peruspalvelutehtävä.

Koulu tavoittaa käytännössä kaikki ikäluokan lapset ja nuoret, minkä vuoksi perusopetuksella on omalta osaltaan opetuksen lisäksi keskeinen rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Opetuksia ohjaaviin lakeihin on tullut tarkastelujaksolla 2021–2025 useita muutoksia, joista merkittävimmät liittyvät oppivelvollisuuden laajenemiseen 18 ikävuoteen saakka (v. 2021) ja oppimisen tuen uudistuksiin (v.2025). Oppimisen tuki jaotellaan entisen kolmiportaisen tuen (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki) sijaan oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin, ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin.

Jämsän kaupungissa on perusopetuksen alakouluja neljä ja kolme yhtenäiskoulua (tilanne keväällä 2026). Vuonna 2025 perusopetuksen oppilasmäärä oli keskimäärin 1 563 oppilasta. Oppilasennusteen mukaan oppilasmäärä laskee lv. 2032–2023 mennessä reiluun 900 oppilaaseen (ks. oppilasennustetaulukko s. 14).

Jämsässä perusopetuksen hyvinvointityö on viime vuosina painottunut erityisesti turvallisen oppimisympäristön vahvistamiseen, kiusaamisen ehkäisyyn, tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen. Hyvinvoinnin edistämistä on toteutettu osana koulun arkea, opetussuunnitelmaa, opiskeluhuoltoa sekä moniammatillista yhteistyötä. Oppilasmäärä on vähentynyt tarkastelujaksolla ja se on vaikuttanut opetuksen järjestämiseen mm. sarjaisuuksia vähentämällä.

Perusopetuksessa on kehitetty toimintamalleja oppilaiden hyvinvoinnin varhaiseen tukemiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn. Hyvinvointityötä on vahvistettu muun muassa hyvinvoinnin vuosikellolla, koulupoissaolojen seurannalla, yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämisellä sekä koulun ja kodin yhteistyöllä.

Lukiolain mukaan lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutuksen tarkoituksena on myös antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Uusi laki oppivelvollisuudesta astui voimaan 1.1.2021 oppivelvollisuuden laajentuessa 18 ikävuoteen asti. Oppivelvollisuuden laajentaminen on tuonut mukanaan toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden.

Jämsän lukion opiskelijamäärä on pitkällä aikavälillä laskenut (v. 2010: 353 opiskelijaa, v. 2025: 272 opiskelijaa), mutta viime vuosina opiskelijamäärä on kuitenkin kääntynyt kasvuun ja sen arvioidaan Lukuvuodesta 2026–2027 alkaen Jämsän lukio muuttuu osittain neli- ja kolmisarjaisesta kokonaan kolmisarjaiseksi pysyen ennusteen mukana kolmisarjaisena ainakin vuosikymmenen loppuun saakka. Näin voidaan mahdollistaa myös kahden tutkinnon opinnot Gradia Jämsän opiskelijoille.

Jämsän lukiossa tasokas opetus ja yksilöllinen ohjaus tukevat opiskelijoita omien oppimistavoitteiden saavuttamisessa. Hyvinvointityön keskeisiä painopisteitä ovat lisäksi yhteisöllisyys, opiskelijoiden osallisuus sekä laadukkaat opiskelijahuollon palvelut. Jämsän lukio ja Ammattiopisto Gradia mahdollistavat lukio- ja ammatillisten opintojen sekä tavoitteellisen harrastamisen yhdistämisen. Urheiluvalmennus tukee motivoituneiden nuorten kehittymistä omassa lajissaan, ja mukana on opiskelijoita muun muassa suunnistuksen, enduron, alppihiihdon ja yleisurheilun parista.

Opiskeluhuolto on oppilaan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terveyttä edistävä oppimisympäristö. Opiskeluhuoltotyön onnistuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä.

Esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelmat ovat lastensuojelulain mukaisesti osa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ja ne ovat tämän dokumentin liitteinä. Perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma sisältää myös maahanmuuttajille tarkoitetun perusopetukseen valmistavan koulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelman.

Opiskeluhuoltosuunnitelmiin sisältyvät myös suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, sekä koulujen kriisi- sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat, samoin kuin lääkehoitosuunnitelma. Nämä kaikki toimintaohjeet pyrkivät lisäämään oppilaiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta.

Jämsän kaupungin elämänlaatupalvelut

Elämänlaatupalvelut koostuvat opisto-, kirjasto- ja vapaa-aikapalveluista. Yleiset kotoutumispalvelut on sisällytetty opistopalveluiden tulosyksikköön. Kaupungin hyvinvoinnin edistämistyön koordinointi on vapaa-aikapalveluiden tulosyksikössä, johon kuuluvat myös nuoriso-, liikunta ja -kulttuuripalvelut.

Elämänlaatupalveluilla on keskeinen merkitys jämsäläisten hyvinvoinnin edistämisessä, ongelmien ennaltaehkäisyssä sekä yhteisöllisyyden ja elinvoimaisuuden vahvistamisessa. Jämsäläisiä kannustetaan harrastamiseen, itsensä kehittämiseen sekä terveelliseen ja vastuulliseen elämäntapaan.

Nuorisopalvelut

Jämsässä nuorisotilatoimintaa on kolmessa taajamassa: Seppolassa nuorten Raitilla, Köpiksellä Jämsänkoskella ja Kuutissa Kuorevedellä. Nuorisotilat on tarkoitettu pääasiassa 13–17-vuotiaille nuorille. Satunnaisesti järjestetään myös yökahvilatoimintaa. Nuorten moottoripajatoimintaa ylläpidetään yhteistyössä seurakunnan ja 4H-yhdistyksen kanssa. Nuoriso-ohjaajat työskentelevät tiiviisti nuorten parissa järjestäen itse erilaista nuoria aktivoivaa toimintaa sekä ohjaten nuoria tarjolla olevien harrastusmahdollisuuksien pariin. Koulunuorisotyötä on toteutettu Jämsässä useamman hankerahoituksen turvin ja osin testamenttivaroin. Viimeisimmät hankerahoitukset ovat suuntautuneet koulunuorisotyön kehittämiseen ylläpitävän koulunuorisotyön sijaan ja hankkeessa onkin kehitetty koulunuorisotyön käytänteitä (mm. vuosikello). Tarkastelujakson aikana koulunuorisotyötä on toteutettu ja kehitetty kaikilla yhtenäiskouluilla ja lukiossa lukuvuosittain vaihtuvilla resursseilla.

Kohdennettu nuorisotyö - etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta

Etsivä nuorisotyö on kohdennettua nuorisotyötä 15–28 -vuotiaille, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii yhdessä nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Tavoitteena on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria sellaisten palvelujen ja tuen piiriin, joilla edistetään heidän kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja elämänhallintaa. Samoin nuoria autetaan pääsemään koulutukseen ja löytämään työtä. Yhteistyö on vapaaehtoista ja perustuu nuoren omaan haluun edistää tilannettaan. LuovaStartti -nuorten työpajatoiminta puolestaan on matalankynnyksen tavoitteellista ja säännöllistä starttivalmennusta 17–28 -vuotiaille nuorille. Starttivalmennus on ryhmävalmennusta, jonka tavoitteena on antaa nuorille työkaluja omien voimavarojen löytämiseen ja niiden hyödyntämiseen omannäköisen arjen ja elämän rakentamisessa. LuovaStartilla nuorta tuetaan merkityksellisyyden, omien vahvuuksien ja kykyjen löytämisessä sekä vahvistetaan nuoren itsetuntemusta.

Kohdennetun nuorisotyön palvelut Jämsässä on tuottanut Työvalmennussäätiö Avitus 31.12.2024 saakka ja 1.1.2025 alkaen palvelut on kotiutettu osaksi kaupunkiorganisaation toimintaa.

Etsivään nuorisotyöhön on vuosina 2021–2025 ohjautunut vuosittain 118–155 nuorta, joista tavoitettuja nuoria on ollut vuosittain 110–143. Tavoitetuiksi nuoriksi lasketaan tilastoissa ne nuoret, joille on kirjattu toimenpiteitä eli pelkästään puhelimitse tavoitettuja nuoria, jotka ovat esimerkiksi kieltäytyneet palveluista, ei ole tavoitettujen lukumäärässä mukana. Etsivään nuorisotyöhön ohjautuneiden nuorten määrä on laskenut edellisen valtuustokauden loppuvuosiin verrattuna, jolloin ohjautuneita nuoria oli liki 200.

Nuorten työpajatoiminnassa on vuosina 2021–2025 ollut mukana vuosittain 24–29 nuorta.

Koulunuorisotyön hankerahoituksen loputtua tavoitteena on koulussa tehtävän nuorisotyön ja vaiheittainen vakiinnuttaminen. Vuoden 2026 talousarviossa on varauduttu siihen, että yksi etsivän nuorisotyön ohjaajaresurssi muuttuu syksystä 2026 alkaen 50 % kouluvalmentajan tehtäväksi ja

vuodesta 2027 alkaen 100 % kouluvalmentajaksi. Vaikka etsivän nuorisotyön resurssi vähenee, muutoksen taustalla on osaltaan tarve vahvistaa painopistettä varhaisempaan ennaltaehkäisevään työhön koululaisten parissa.

Tehostettu nuorisotyö

Kaupungissa toteutetaan tarvittaessa myös ns. tehostettua nuorisotyötä, joka on nuorisotyön menetelmin tapahtuvaa nuoria tukevaa toimintaa, jota tehdään kohdennetusti ja määräaikaisesti. Tehostetun nuorisotyön voi käynnistää äkillinen kriisi, joka koskettaa nuoria laajemmin. Tehostettu nuorisotyö ei kuitenkaan ole akuuttia kriisityötä, vaan se kohdentuu heihin, joita tilanne koskettaa välillisesti. Jämsän tehostetun nuorisotyön tiimissä on mukana kaupungin nuorisopalveluiden lisäksi Jämsän seurakunta ja Jämsän 4H-yhdistys sekä tapauskohtaisesti mahdollisesti myös muita järjestöjä. Tehostettuun nuorisotyöhön on laadittu oma toimintamalli yhteistyökumppaneiden kanssa.

Liikuntapalvelut

Jämsässä on erinomaiset mahdollisuudet liikkumiseen ja ulkoiluun. Liikuntapaikkoja löytyy uimahallista kuntosaleihin ja jäähalleista urheilukenttiin. Liikuntalain mukaisesti yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla on kuntien tehtävä. Liikuntapaikkojen rakentamisen ja ylläpitämisen lisäksi Jämsässä luodaan edellytyksiä lasten ja nuorten liikunnalle tukemalla liikuntatoimintaa järjestäviä seuroja ja yhdistyksiä mm. kohdeavustuksin. Paikkakunnan liikunta- ja urheiluseuratoiminta sekä alueen muiden toimijoiden lapsille ja nuorille liikuntapalveluita tuottava toiminta on erittäin monipuolista ja aktiivista. Myös kaupungin omana toimintana järjestetään mm. hankeavustusten avulla maksuttomia liikuntakerhoja lapsille ja nuorille myös erityisryhmät huomioiden. Liikunta- ja nuorisopalveluista ollaan myös aktiivisesti mukana liikuntatapahtumissa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Lasten uimakoulut ja koululaisten uimaopetus kannustavat liikunnalliseen elämäntapaan ja vahvistavat turvallisuutta. Uimaopetus on perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluva pakollinen osa liikunnanopetusta. Uimataito on Suomessa tärkeä kansalaistaito, ja uimakoulut ja uinninopetus tukevat lasten itseluottamusta vedessä ja auttavat ehkäisemään vesionnettomuuksia Säännöllinen harjoittelu vapaa-ajalla on kuitenkin tärkeää hyvän uimataidon saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Uimahalli Koskikarassa on normaalihintaista lippua edullisempi perhelipputuote, jolla kannustetaan perheitä yhteiseen vesiliikuntaan.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Jämsän kirjasto on tärkeä lukuharrastuksen, oppimisen ja vapaa-ajan kohtaamispaikka, jota myös lapsiperheet käyttävät aktiivisesti. Jämsässä toimii pääkirjaston lisäksi kolme omatoimikirjastoa eri taajamissa. Jämsänkoskella ja Hallin taajamassa kirjastot sijaitsevat yhtenäiskoulujen yhteydessä. Länkipohjassa kirjasto sijaitsee koulun välittömässä läheisyydessä.

Kirjastopalvelujen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu muun muassa edistää lukemista ja kirjallisuutta. Palvelulupauksen mukaisesti kirjasto järjestää säännöllisesti satutuokioita, kirjastoseikkailuja

eskareille, kirjavinkkausta perusopetuksen oppilaille sekä tiedonhaun opastusta toisen asteen opiskelijoille.

Jämsän kulttuuripalvelut ylläpitää museotoimintaa (esim. perinteen siirto tutustumispäivissä) sekä tukee lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta ja kulttuuriharrastuksia muun muassa yhdistysavustusten avulla.

Opistopalvelut ja kotoutumispalvelut

Jämsän työväenopisto järjestää vapaan sivistystyön opintoja kaikenikäisille kuntalaisille. Jämsänjokilaakson musiikkiopisto järjestää taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän mukaisia opintoja. Musiikkiopistossa on tarjolla myös musiikkileikkikoulutoimintaa vauvaikäisistä 10-vuotiaisiin. Toiminnalla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä musiikin keinoin.

Jämsän työväenopistossa opiskelee noin 1 600 opiskelijaa. Vuosittain järjestetään noin 150 kurssia. Jämsänjokilaakson musiikkiopistossa opiskelee n. 310 opiskelijaa. Musiikkiopisto tekee yhteistyötä paikallisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa sekä oppilaitosyhteistyötä muun muassa Jämsän Kristillisen Kansanopiston sekä Jämsän lukion kanssa. Vuosittain järjestetään useita konsertteja myös kouluissa, päiväkodeissa ja palvelutaloissa.

Kotoutumispalvelut ovat olleet osa opistopalveluja vuodesta 2022 alkaen. Kotoutumistyö painottuu ohjaukseen ja neuvontaan, kotouttamissuunnitelmien laadintaan. Keskiössä on asiakaslähtöinen moniammatillinen yhteistyö.

Kotoutumisen edistämisen velvoitteet siirtyivät TE-palveluilta kunnille vuoden 2025 alussa. Jämsän työväenopisto on järjestänyt vuoden 2025 alusta alkaen kotoutumiskoulutukset sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation koulutukset. Kotoutujia Jämsässä oli vuoden 2025 lopussa noin 400. Mukana luvussa ovat sekä TE-palvelujen asiakkaat sekä työvoiman ulkopuolella olleet kotoutujat.

Nuorten työllistäminen

Vuonna 2025 TE2024-uudistus muutti merkittävästi työllistämisen toimintaympäristöä. Kaupungin palkkatukityöllistäminen päättyi uudistuksen myötä, mutta pitkäaikaistyöttömien työllistäminen jatkui ilman palkkatukea pienemmällä volyymilla. Samalla kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta laajeni merkittävästi.

Työllistämistä tuetaan kaupungin työllistämisyksikön, kesätyöllistämisen ja kesätyösetelien kautta. Kesätyöllistämisessä tehdään vahvasti yhteistyötä Jämsän 4H-yhdistyksen kanssa.

Esimerkiksi vuonna 2025 kaupungin kesätöitä haki 192 nuorta, joista 56 työllistettiin kahden viikon kesätyöjaksoihin ja 18 pidempiin työsuhteisiin. Nuoret työskentelivät muun muassa puistotöissä, päiväkodeissa sekä museoissa.

Kaupunki tukee nuorten kesätyöllistymistä myös kesätyöseteleillä, joiden avulla 102 nuorta työllistyi yrityksiin, järjestöihin, seurakunnille ja 4H-yrityksiin vuonna 2025. Lisäksi kaupunki myönsi 4H-yhdistykselle 10 000 euroa nuorten kesätyöllistämisprojektiin. Sen kautta 96 nuorta työllistyi

esimerkiksi puutarha-, myynti-, siivous- ja ohjaustehtäviin. 4H-yhdistys tarjoaa lisäksi nuorille yritysneuvontaa ja tukea 4H-yrittäjyyteen.

Yhteistyöverkostot ja hyvinvointia edistävä hanketoiminta

Kaupungissa tehdään sisäisen yhteistyön lisäksi laajasti yhteistyötä Jämsän seurakunnan lasten ja nuorten palvelujen sekä paikallisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

Jämsän seurakunta tarjoaa mm. erilaisia päivä- ja perhekerhoja, koululaisille iltapäivätoimintaa ja erilaisia harrastuskerhoja sekä nuorten iltoja, leirejä ym. toimintaa ja tapahtumia.

Jämsässä toimivat järjestöt ja niiden tarjoama toiminta täydentää kaupungin lapsille ja nuorille kohdentamia aktiviteetteja, ja samalla tukee kaupungille kuuluvaa ennaltaehkäisevää työtä. Yhdistysten toimintamuotoja ovat mm. erilaiset tilaisuudet ja tapahtumat, liikuntaharrastukset, vertaistuki- ja ryhmätoiminta, retkitoiminta ja matalan kynnyksen kohtaamispaikat.

Jämsän verkkosivuille on koottu tietoa alueella toimivista yhdistyksistä, seuroista ja järjestöistä (Seurat ja yhdistykset) Lisäksi harrastuksia tarjoavat tahot voivat lisätä toimintojaan näkyville kaupungin harrastusvalikkoon (Harrastukset) sekä yksittäisiä tapahtumia tapahtumakalenteriin (Jämsän tapahtumakalenteri).

Sivistystoimialalla myönnetään kohdeavustuksia jämsäläisille järjestöille, yhteisöille ja yksityisille kuntalaisille, jotka järjestävät kuntalaisille hyvinvointia lisäävää toimintaa. Samat periaatteet koskevat kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelujen avustustoimintaa. (Avustukset – Jämsän kaupunki) Lisäksi kaupunki tukee alle 20-vuotiaille toimintaa järjestävien jämsäläisten yhdistysten, järjestöjen ja vapaamuotoisten toimintaryhmien toimintaa antamalla maksuvapautuksen sivistystoimen hallinnassa olevien tilojen vakiovuorojen käyttövuoroista. Myös kilpasarjassa pelaavien joukkueiden vuorot ovat maksuttomia samoin kuin eläkeläisten säännölliseen ohjattuun toimintaan varatut vuorot.

Myös Keski-Suomen hyvinvointialue myöntää järjestöille avustuksia toimintaan, jonka tavoitteena on Keski-Suomen hyvinvointialueen asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin tai turvallisuuden edistäminen: Järjestöavustukset | Keski-Suomen hyvinvointialue

Yhteistyö Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi on tiivistä. Yhteistyöverkostoja ovat mm. perhekeskusverkosto ja opiskeluhuoltoryhmät sekä lukuisat muut verkostot.

Valtuustokaudella 2021–2025 sivistystoimen hanketoiminnalla on vahvistettu lasten ja nuorten hyvinvointia, osallisuutta, oppimisen tukea sekä yhdenvertaisia mahdollisuuksia kasvuun ja harrastamiseen.

Koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi on saatu useita valtion erityisavustuksia varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen ja lukiokoulutukseen.

Koulutuksellisen tasa-arvon ja laadun kehittämisen hankkeet ovat mahdollistaneet henkilöresurssien lisäämisen lasten ja nuorten tueksi niin varhaiskasvatuksessa kuin esi- ja perusopetuksessakin.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon vahvistamisen ja kehittämisen hankkeilla on kehitetty koulujen yhteisöllistä hyvinvointityötä ja moniammatillista yhteistyötä. Hankkeissa on vahvistettu hyvinvointia edistäviä toimintamalleja sekä lasten ja nuorten varhaista tukea. Keskeisenä toimenpiteenä on laadittu hyvinvoinnin vuosikello, jonka avulla toteutetaan eri-teemaisia hyvinvointitunteja suunnitelmallisesti koko perusopetuksen ajan.

Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia on vahvistettu Harrastamisen Suomen Mallin hankkeella sekä lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan hankkeilla. Hankkeiden avulla on mahdollistettu mielekästä harrastustoimintaa niin koulupäivän yhteyteen kuin vapaa-ajallekin.

Koulunuorisotyöhankkeilla on vahvistettu nuorten mahdollisuuksia kohdata turvallisia aikuisia koulupäivän aikana sekä vahvistettu matalan kynnyksen tukea. Koulunuorisotyössä on toteutettu esimerkiksi välitunti- ja ryhmätoimintaa ja tapahtumia. Koulunuorisotyö nähdään kouluilla erittäin tärkeänä lisäapuna yhteisöllisessä työssä ja esimerkiksi päihdekasvatuksessa ja koulupäivän liikunnallistamistyössä.

Perusopetuksen kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyn ja niihin puuttumisen hankkeeseen ei saatu avustusta, mutta toiminta alkoi omarahoitteisesti syksyllä 2025. Hankkeen tavoitteena on selkiyttää, yhtenäistää ja uudistaa ko. ilmiöihin liittyviä toimintamalleja ja jalkauttaa käytänteitä tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Nuorten aikuisten hyvinvointia, osallisuutta ja arjenhallintaa on vahvistettu myös nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön hankkeilla. Hankkeiden avulla on tuettu nuorten koulutus- ja työelämäpolkuja, vahvistettu elämänhallintaa sekä tarjottu matalan kynnyksen tukea nuorille erilaisissa elämäntilanteissa.

Jämsäläisten hyvä työ- ja toimintakyky

Jämsäläisten hyvän työ- ja toimintakyvyn tavoitteen täsmentävinä tavoitteina kaudella 2021–2025 olivat paikkakunnan ja lähialueen työmahdollisuudet, työ- ja toimintakyvyn paraneminen, aikuisten mielenterveysoireilun pieneneminen, lasten ja nuorten tavoitteiden tapaan terveydelle haitallisten elintapojen väheneminen, ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen yksinäisyyttä lieventämällä ja henkistä turvallisuutta lisäämällä sekä jämsäläisten oman vastuun ja omatoimisuuden edistäminen. Tämä tavoitekokonaisuus painottui työikäisiin ja ikäihmisiin. Kokonaisuutena arvioiden hyvinvointisuunnitelman tavoitteissa on edetty oikeaan suuntaan esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden, osallistavien toimintatapojen sekä ehkäisevän työn näkökulmasta. Työmarkkinoiden haasteet, väestön ikääntyminen sekä toimintakyvyn ja turvallisuuden vahvistaminen edellyttävät pitkäjänteisiä toimenpiteitä tulevilla valtuustokausilla.

Työ- ja toimintakyvyn näkökulmasta kehitys näyttäytyy kaksijakoisena. Jämsän työllisyysaste on pysynyt koko maan keskiarvoa matalampana ja pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt, mikä viittaa

osin rakenteellisiin työmarkkinahaasteisiin. Nuorisotyöttömyys herättää myös huolta, vaikkakin tilanne onkin parantunut esimerkiksi vuosiin 2019 ja 2020 verrattuna. Myönteinen ilmiö on vähäisempi sairastavuus muuhun maahan ja Keski-Suomeen verrattuna.

Aikuisten mielenterveysoireilun vähentämisen tavoite ei ole toteutunut. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saavien määrä on kasvanut, ja myös nuorten aikuisten mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöihin liittyvä työkyvyttömyys näkyy edelleen indikaattoreissa, vaikka viime vuosina kehitys on ollut hieman myönteisempää. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten aikuisten osuus on pitkällä aikavälillä pienentynyt, mutta taso on edelleen korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Toisaalta Kaipolan paperitehtaan lakkauttaminen vuoden 2020 lopussa ei ole aiheuttanut seuraavina vuosina pelättyä mielenterveys- tai päihdeongelmien laajamittaista kasvua Jämsässä.

Terveydelle haitallisten elintapojen vähentämisessä näkyy sekä onnistumisia että kehittämistarpeita. Ikäihmisten lonkkamurtumien määrä on vähentynyt pitkällä aikavälillä, mutta kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen yleistyminen herättää huolta.

Ehkäisevän päihdetyön toimintamalleja on kehitetty. Liikunnan edistämisessä kaupungissa tehdään aktiivista työtä niin liikuntaolosuhteiden (esim. lähiliikuntapaikat, reitistöt, liikuntatilojen välineinvestoinnit) kuin palveluidenkin kehittämiseksi. Kaupunki järjestää myös maksutonta liikuntatoimintaa, kuten ikäihmisten sisäkävelyvuoron talvikaudella, puistojumppia kesäaikaan sekä Toimintalauantai-tapahtumat keväisin ja syksyisin sekä Erityisliikkujien kesä- ja talvipäivät. Tapahtumat toteutetaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Liikuntaseuratoiminta on Jämsässä vireää liikuttaen laajasti eri-ikäisiä kuntalaisia ja myös muilla yhdistyksillä kuin liikuntaseuroilla on myös paljon liikunnallista toimintaa.

Liikuntaneuvonta- ja elintapaohjauksen hanke vuosina 2022–2023 on tavoittanut vähän liikkuvia ja ikääntyneitä ja hanke on antanut monelle hyvän startin jatkaa liikkumista joko omatoimisesti tai ryhmämuotoisesti.

Ikäihmisten säännöllisen terveysliikunnan edistämiseksi on vuoden 2025 aikana valmisteltu seniori- ja vammaispassin käyttöönotto kahden vuoden kokeiluksi ajalle 1.1.2026–31.12.2027. Passin käyttöönoton jatkosta kokeilujakson jälkeen päätetään myöhemmin vuoden 2028 talousarvion valmistelun yhteydessä. Passin valmistelu on lähtenyt liikkeelle vanhusneuvoston aloitteesta.

Ikäihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta väestön ikääntyminen näkyy Jämsässä voimakkaasti. Yksin asuvien ikääntyneiden määrä on kasvanut, mikä korostaa yksinäisyyden ehkäisyn ja turvallisuuden tunteen merkitystä. Myös kuntalaisten osallistamistoimien (hyvinvointikysely, työpajat) perusteella esillä on huoli ikäihmisten yksinäisyydestä ja palveluiden saavutettavuudesta. Toisaalta yhteisöllisyys, kylätoiminta ja naapuriapu koetaan tärkeinä hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta vahvistavina tekijöinä.

Kaupungin toiminnoista esimerkiksi työväenopiston monipuolinen kurssi- ja muu toiminta, kirjasto, uimahalli ja muut liikuntapalvelut ja -paikat tarjoavat ikäihmisille ja toki myös nuoremmille mahdollisuuksia sosiaalisiin kontakteihin, aktiiviseen arkeen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen. Yli 65-vuotiaiden osuus vapaan sivistystyön opiskelijoista Jämsässä on kasvanut. Vuonna 2024 osuus oli ensimmäistä kertaa yli 50 prosenttia ja vuonna 2025 jo 60 prosenttia.

Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy:n eläkeläisille ja työttömille järjestämät ylijäämäruokailut eri kouluilla ja sairaalan ruokalassa toimivat ravitsemuksen edistämisen ohella myös tärkeinä sosiaalisina kohtaamispaikkoina.

Yhteisöllisyyttä tukevat ja yksinäisyyttä vähentävät Jämsässä monet kolmannen sektorin matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja yhteisölliset toimintamuodot. Eri puolilla kaupunkia toteutuva järjestötoiminta on tärkeä osa arjen hyvinvointia. Merkittäviä kohtaamispaikkoja ovat muun muassa Hallin Emppis, Länkipohjan Symppis, Seppolan Jameksen olohuone sekä eri kylätilat. Yksinäisyyden vähentämistä tukevat myös esimerkiksi SPR:n ystävätoiminta sekä Jämsän Seudun Omaishoitajat ry:n Ystäväparkkitoiminta. Kokonaisuutena järjestöjen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on Jämsässä varsin merkittävä. Myös seurakunnilla on tärkeä rooli yhteisöllisyyden, kohtaamisen ja tuen mahdollistajina.

Hyvinvointialueen järjestämä päiväkeskustoiminta tukee osaltaan ikäihmisten hyvinvointia, toimintakykyä ja sosiaalisia suhteita. Lisäksi syksyllä 2024 Jämsässä käynnistyi hyvinvointialueen palveluna seniorin hyvinvointineuvolatoiminta, johon kuuluu mm. ajanvarauksettomia vastaanottoja, ikääntyneiden terveystarkastuksia sekä tapahtumia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Jämsän sairaalalla on toiminut Jämsän Terveys Oy:n toimintana hyvinvointitori, joka kuuluu nykyisin Keski-Suomen hyvinvointialueen palveluihin toimien itsehoitopisteenä. Lisäksi ikääntyneet saavat seniorineuvonnan puhelinnumerosta matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta ennaltaehkäisevistä palveluista, hyvinvointialueen palveluista sekä apua palveluihin hakeutumisessa: Seniorineuvonta | Keski-Suomen hyvinvointialue

Jämsäläisten oman vastuun, omatoimisuuden ja osallistavien toimintatapojen edistämisessä on nähtävissä myönteistä kehitystä. Osallisuuden vahvistamisen tärkeä strateginen asiakirja on kesällä 2025 valmistunut osallisuusohjelma (Khall 16.06.2025 § 172), joka myös on valmisteltu eri toimijoita laajasti osallistaen. Kaupungissa on tehty paljon asukaskyselyitä, pidetty työpajoja ja muita kuntalaistilaisuuksia, hyödynnetty vaikuttamistoimielinten asiantuntijuutta ja aloitettu mm. oppilaiden ruokaraatitoimintaa.

Vaikuttamistoimielimet ovat keskeisessä roolissa eri asukasryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisessä. Jämsässä vaikuttamistoimieliminä toimivat nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto sekä elinvoimaneuvottelukunta. Toiminta on esitelty tarkemmin kaupungin verkkosivuilla: Vaikuttajatoimielimet – Jämsän kaupunki

Laajamittaisempaa vaikutusten ennakkoarviointia on tehty kaupungin säästötoimiin liittyen vuoden 2023 lopulla. Osallistuva budjetointi oli käytössä vuosina 2022–2023, mutta vuodesta 2024 alkaen toimintatapa jäi talousohjelman mukaisesti tauolle. Nuorisovaltuuston osallistuvan budjetoinnin määräraha puolitettiin, mutta kuitenkin pidettiin talouden tasapainottamistoimista huolimatta.

Ikäihmisille suunnattu vapaaehtoisten vertaisohjaajien toteuttama digiopastus alkoi Jämsän Muistiyhdistyksen hanketoimintana ja jatkuu Jämsän vanhusneuvoston koordinoimana yhteistyössä kirjaston kanssa. Digiopastus on merkittävä ikäihmisten omatoimisuutta, osallisuutta ja arjessa selviytymistä ja turvallisuuden tunnetta digitalisoituvassa yhteiskunnassa lisäävä palvelu, joka on tavoittanut kävijöitä hyvin. Vertaisopastajien toteuttamana palvelun kynnys koetaan matalaksi.

Turvallinen elinympäristö

Turvallisen elinympäristön tavoitekokonaisuus vuosina 2021–2025 kattoi kaikki ikäryhmät. Turvallisen elinympäristön osalta tarkempina tavoitteina oli fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen väkivallan väheneminen, terveellinen ja turvallinen asuin- sekä elinympäristö, sosiaalisen turvaverkon toimivuus sekä turvallinen liikenneympäristö. Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen väkivallan alle oli vielä nostettu erikseen kohta *kiusaamista ei sallita.* Kiusaamisen vastaisia toimia on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin tavoitteen alla. Sosiaalista turvaverkkoa on kuvattu jo aiempien tavoitteiden toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

Kokonaisuutena tavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen osittain.

Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen väkivallan vähentämisen näkökulmasta kehitys on ollut osin myönteistä. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset sekä huumausainerikokset ovat vähentyneet. Samalla kuitenkin omaisuusrikosten, liikenneturvallisuuden vaarantamisten ja rattijuopumustapausten lisääntyminen sekä lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän kasvu kertovat turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyvistä haasteista.

Terveellisen ja turvallisen asuin- ja elinympäristön edistämiseksi kaupungissa on toteutettu useita käytännön toimenpiteitä. Viheralueiden kunnossapitoa, valaistuksen parantamista sekä kameravalvontaa on lisätty eri puolilla kaupunkia turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. Häiriökäyttäytymiseen mm. kirjastoissa ja nuorisotiloissa on puututtu aktiivisesti, ja valmius- ja varautumisasioita on kehitetty suunnitelmallisesti.

Turvallisen liikenneympäristön osalta kehitys on ollut kokonaisuutena pääosin myönteistä. Pidemmällä aikavälillä liikenneonnettomuuksien ja loukkaantumisten määrä on vähentynyt, ja liikennekuolemat ovat olleet yksittäisiä. Myös koulumatkojen turvallisuuteen on kiinnitetty huomiota esimerkiksi pysäkkijärjestelyillä, saattoliikenteen ohjeistuksilla sekä jatkuvalla yhteistyöllä koulujen, kuljetusyrittäjien ja huoltajien välillä. Yhteistyö poliisin kanssa on ollut sujuvaa mm. liikennevalvontapyyntöjen osalta. Liikenneturvallisuutta Jämsässä edistää mm. poikkihallinnollinen liikenneturvallisuustyöryhmä.

Kokonaisuutena arvioiden turvallisen elinympäristön tavoitteissa on edetty oikeaan suuntaan erityisesti liikenneturvallisuuden, turvallisuutta tukevien rakenteiden ja yhteisöllisen toiminnan osalta. Samalla lasten ja nuorten hyvinvointiin, tapaturmiin, rikollisuuden ilmiöihin sekä turvallisuuden kokemukseen liittyvät haasteet edellyttävät edelleen pitkäjänteistä ennaltaehkäisevää ja poikkihallinnollista yhteistyötä.

Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö

Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellinen laaja hyvinvointikertomus 2023–2025 kuvaa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä Keski-Suomessa: Alueellinen laaja hyvinvointikertomus - Keski-Suomen hyvinvointialue 2023-2025. Alueellisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä on samat painopisteet kuin Jämsän tulevassa

hyvinvointisuunnitelmassa: arjen turvallisuus, mielen hyvinvointi ja osallisuus sekä liikunnallinen elämäntapa.

Hyvinvointialue koordinoi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämislain (612/2021) 6 ja 7 §:n mukaisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosittaisia neuvotteluja (jatkossa HYTE-neuvottelut). Vuonna 2023 HYTE-neuvottelut toteutettiin kuntakohtaisina ja yhdistettyinä hyvinvointialuelain (611/2021) 14 §:n mukaisiin neuvotteluihin. Vuosina 2024 ja 2025 neuvottelut toteutettiin puolestaan kuntaryhmittäin, jolloin Jämsä oli mukana samassa neuvottelussa Keuruun, Multian, Petäjäveden ja Uuraisten (ko. kuntaryhmässä vain vuonna 2024) kanssa.

Keväällä 2026 neuvottelut pidettiin yhdessä Keuruun, Multian ja Petäjäveden kanssa 25.3.2026, jolloin keskusteltiin yhteisten tavoitteiden edistämiseen tarvittavasta yhteistyöstä ja esim. siitä, missä kaikissa jo olemassa olevissa työryhmissä hyvinvointia edistetään. 8.5.2026 hyvinvointialueen koordinoimassa hytetu-foorumissa jatkettiin yhdyspintatyötä eri ikäryhmien osalta. Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman on tarkoitus valmistua syksyllä 2026.

Keskeiset opit valtuustokaudelta

Suunnitelman seuranta ja arviointi

Valtuustokauden aikana havaittiin, että osa asetetuista arviointimittareista muuttuu ajan myötä. Esimerkiksi kahden vuoden välein toteutettavan kouluterveyskyselyn indikaattorit eivät pysy aina samoina, vaan osa poistuu, muuttuu tai korvautuu uusilla. Tämän vuoksi yksittäisiä indikaattoreita ei ole tarkoituksenmukaista lukita hyvinvointitavoitteiden pysyviksi mittareiksi. Seurantaa ja arviointia on perusteltua tehdä kulloinkin käytettävissä olevan ajantasaisen indikaattoritiedon pohjalta laajemmin tarkastellen.

Useiden samaan tavoitteeseen tähtäävien toimenpiteiden toteutumisen arvioidaan pitkällä aikavälillä vaikuttavan tulosindikaattoreihin suotuisasti, mutta yksi valtuustokausikaan ei aina ole riittävän pitkä aika, jotta pitkäjänteisen työn tulokset alkavat näkyä. Indikaattoritietoa on edelleen perusteltua käyttää, mutta ensisijaisesti strategisina pidemmän aikavälin mittareina laajempien tavoite- ja toimenpidekokonaisuuksien arvioinnissa. Tästä syystä tulevassa hyvinvointisuunnitelmassa ei pääsääntöisesti käytetä yksittäisiä indikaattoreita yksittäisten toimenpiteiden suorina mittareina.

Hyvinvointitavoitteiden ja -toimenpiteiden toteutumista kuvaavien toiminnallisten mittareiden seurantaa on tarpeen tehostaa ja hyödyntää entistä systemaattisemmin vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä. Toimenpiteiden arvioidaan toteutuessaan vaikuttavan useampiinkin painopisteisiin ja tavoitteisiin. Esimerkiksi mielekkään harrastustoiminnan tarjoaminen voi edistää liikunnallista elämäntapaa, lisätä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta ja olla arjen turvallisuutta vahvistavaa ehkäisevää päihdetyötä parhaimmillaan.

Tarkastuslautakunnan kannanotto

Jämsän kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa 14.5.2025 valtuustokausittaisten terveys- ja hyvinvointitavoitteiden toteutumiseen liittyen tarkastuslautakunta on todennut, että

erityistä huomiota on kiinnitettävä lapsiin ja nuoriin mm. koulukiusaamisen ja syrjäytymisen osalta. Tarkastuslautakunnan kannanoton ja hyvinvointikertomuksen perusteella erityisesti on kiinnitettävä huomiota nuorten aikuisten syrjäytymisriskiin, joka on Jämsässä selvästi korkeampi kuin valtakunnan taso, vaikkakin syrjäytymisriski on hieman vähentynyt edellisestä (2017–2020) valtuustokaudesta.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2026–2029

Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Jämsän kaupunginvaltuusto on 17.11.2025 kokouksessaan hyväksynyt Jämsän kaupungin strategian vuosille 2025–2035. Strategiassa Jämsän kaupungin visio, tulevaisuuden tavoitetila on seuraava: Jämsä – Virtaa elämälle: Vuonna 2035 Jämsä on keskisen Suomen vetovoimaisin seutukaupunki.

Jämsän kaupungin neljään strategiseen kärkitavoitteeseen on nostettu erikseen hyvinvointi ja turvallisuus. Kaikkiaan tavoitteisiin kuuluvat seuraavat:

1. Hyvinvoiva ja turvallinen kaupunki
2. Tunnettu ja saavutettava Jämsä
3. Vahva elinkeinoelämä
4. Pito- ja vetovoimainen kuntatyönantaja

Hyvinvoiva ja turvallinen kaupunki -tavoitteen alatavoitteet ovat seuraavat:

- Mahdollistamme turvallisen elinympäristön sekä aktiivisen ja yhteisöllisen arjen
- Tuemme asukkaiden hyvinvointia ja ehkäisemme syrjäytymistä
- Edistämme työllisyyttä, osallisuutta ja kotoutumista sekä huomioimme kansainvälisyyden kaupungin palveluissa ja viestinnässä
- Olemme aktiivisia yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2029 toteuttaa osaltaan hyvinvoiva ja turvallinen kaupunki -kärkitavoitetta. Suunnitelman painopistealueet ovat Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen hyvinvoinnin edistämistyön kärkien mukaisesti *liikunnallinen elämäntapa, mielen hyvinvointi ja osallisuus sekä arjen turvallisuus.*

Hyvinvointisuunnitelmaan sisältyvät muut suunnitelmat tai ohjelmat

Tämä dokumentti sisältää myös lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, johon lakisääteisesti liittyvät myös opiskeluhuoltosuunnitelmat. Esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen päivitetyt opiskeluhuoltosuunnitelmat löytyvät Jämsän opiskeluhuollon Pedanet-sivustolta: Opiskeluhuollolliset suunnitelmat

Hyvinvointisuunnitelmaan vuosille 2026–2029 on lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman lisäksi sisällytetty myös seuraavat suunnitelmat tai ohjelmat:

- Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012; muutettu hyvinvointialueuudistuksen vuoksi 28.10.2022/876, 5: (*Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 :n 3 momentissa tarkoitettua hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa).*
- Ehkäisevän työn (ehkäisevä päihdetyö ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö) suunnitelma, asiakirjan liitteenä ja upotettuna ikäryhmittäisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.
- Liikkumisohjelma = liikunnallisen elämäntavan edistäminen kaikkien ikäryhmien hyvinvoinnin edistämisen keskeisenä painopistealueena.
- Turvallisuussuunnitelma = arjen turvallisuus kaikkien ikäryhmien edistämisen keskeisenä painopistealueena. Turvallisuus-teemassa sivutaan myös varautumis- ja valmiusasioita, mutta niiden yksityiskohtaisempi suunnittelu, toimintamallit ja vastuut kuuluvat kaupungin muuhun varautumis- ja valmiustyöhön. Hyvinvointisuunnitelmassa turvallisuuden edistämistä tarkastellaan ensisijaisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä ennaltaehkäisevän toiminnan näkökulmasta.

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Hyvinvointiin liittyviä erillisohjelmia tai -suunnitelmia Jämsän kaupungilla puolestaan ovat mm. seuraavat:

- Osallisuusohjelma vuosille 2025–2029
- Jämsä kaupungin kotoutumisohjelma
- Hyvinvoinnin vuosikello perusopetukseen
- Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta kiusaamiselta ja häirinnältä
- Koulukohtaiset toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- Jämsän kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma

Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelma noudattelee seuraavaa ikäryhmittäistä jaottelua:

- Lapset, lapsiperheet ja nuoret
- Nuoret aikuiset
- Työikäiset
- Ikäihmiset

Jokaisen ikäryhmän alla on Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisia painopisteitä mukaillen kolme (3) painopistettä: *Liikunnallinen elämäntapa, mielen hyvinvointi ja osallisuus sekä arjen (tuki ja) turvallisuus.* Lisäksi on erikseen sanoitettu tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka koskettavat useampia tai kaikkia ikäryhmiä, mm. turvallisuus.

Resursseja vaativien uusien suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamiseen vaikuttaa kaupungin taloudellinen tilanne. Kaupunginvaltuuston vuonna 2023 hyväksymä talousohjelma asettaa reunaehtoja toimenpiteiden toteuttamiselle.

Lapset, lapsiperheet ja nuoret

Liikunnallinen elämäntapa

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky paranee ja terveelliset elämäntavat vahvistuvat: *Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus ja liikkuminen lisääntyvät ja liikunnan harrastamisen kynnys madaltuu. Lapset ja nuoret nukkuvat riittävästi ja syövät terveellisesti. Lasten ja nuorten ylipaino vähenee.*	Liikkuva varhaiskasvatus - nykytilan arvioinnin toteuttaminen	Varhaiskasvatus	Toteutunut / ei toteutunut
	Liikkuva koulu - nykytilan arvioinnin toteuttaminen	Koulut	Toteutunut / ei toteutunut
	Edullisten tai maksuttomien (perhe)liikuntavuorojen ja tapahtumien järjestäminen	Liikuntapalvelut, yhdistykset, seurakunnat	Kuvailu
	Matalan kynnyksen liikuntakerhojen järjestäminen lapsille ja nuorille, myös erityisryhmille (esim. vammaiset henkilöt) huomioiden erityislasten soveltavan liikunnan tarpeet	Harrastamisen Suomen Mallin ja lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan hankerahoitus, liikuntapalvelut, yhdistykset, seurakunnat	Kuvailu
	Koulupäivän aikaisen fyysisen aktiivisuuden lisääminen (mm. liikuntahaasteet, liikuntavälitunnit, oppituntien liikunnallistaminen, mahdollinen kouluPT-pilotointi)	Koulut, nuoriso-ohjaajat	Kuvailu

	Kuljetusoppilaiden jättöpaikkojen ja saattoliikenteen uudelleen järjestelyiden selvitys	Koulut, hankinta- ja turvallisuuspäällikkö	Selvitys aloitettu / tehty / tekemättä. Kuvailu mahdollisista uudelleen järjestelyistä.
	Leikkipuistojen, lähiliikuntapaikkojen ja muiden liikkumisolosuhteiden kehittäminen	Kaupunkiympäristötoimi	Kuvailu
	Uimataidon / uimaopetuksen kehittäminen (vaikuttaa vahvasti myös arjen turvallisuuteen)	Koulut (uimaopetuksen vahvistamisen hanke), uimahalli	Kuvailu
	Uimahallin maksuttoman sisäänpääsyn ikärajan nostamisen selvittäminen (alle 7-vuotiaat maksutta)	Liikuntapalvelut / uimahalli	Toteutunut / ei toteutunut, kuvailu
	Varhaiskasvatuksen ja koulujen aktiivinen yhteistyö hyvinvointialueen opiskeluhuolto- ja lapsiperhepalveluiden kanssa	Varhaiskasvatus, koulut, Keski-Suomen hyvinvointialue	Kuvailu
	Hyvinvointia tukevien elämäntapojen puheeksiotto vasu-keskusteluissa ja vanhempainilloissa	Varhaiskasvatus, koulut	Kuvailu
	Kouluruokailun kehittäminen oppilaita osallistaen (mm. ruokaraatitoiminta)	Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy, koulut	Kuvailu
	Kirjastosta lainattavien vapaakäyttökorttien (uimahalli, muut lajit) käyttöönoton kokeilu	Kirjastopalvelut ja liikuntapalvelut	Kokeilu aloitettu / ei aloitettu

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Kouluterveyskysely, vähintään tunnin päivässä liikkuvat, %-osuus
- Kouluterveyskyselyn muut liikuntaindikaattorit
- Fyysisen toimintakyvyn Move!-mittaustulokset (% 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky)
- Kouluterveyskysely, nukkuu arkisin vähintään 8 tuntia, %-osuus
- Kouluterveyskyselyn koululounaan ja aamupalan syömiseen liittyvät indikaattorit
- Ylipaino-indikaattorit

Mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Nuorten elämänhallinta ja osallisuus vahvistuu ja syrjäytymisriski vähenee: *Koulupoissaolot vähenevät* *Kiusaamista ei sallita*	Koululäsnäolon tukeminen	Koulut, opiskeluhuolto	Kuvailu, poissaolojen määrät
	Kiusaamisen ja väkivallan vastaisten toimintamallien vahvistaminen ja kehittäminen	Sivistystoimi yhteistyötahoineen	Kuvailu
	Koulun ilmapiirin ja yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistaminen	Koulut, opiskeluhuolto, nuorisopalvelut	Kuvailu
	Perusopetuksen hyvinvoinnin vuosikellon mukaiset tunne- ja vuorovaikutustunnit	Koulut	Tuntien toteutuminen
	Mielekkään harrastustoiminnan tarjoaminen	Elämänlaatupalvelut, yhdistykset, seurakunnat, hankkeet	Kuvailu
	Oppilaskuntien osallistamisen vahvistaminen	Koulut	Kuvailu
	Koulunuorisotyön vakiinnuttaminen	Nuorisopalvelut	Kuvailu
	Lukutaidon ja lukemisharrastuksen edistäminen	Sivistystoimi	Kuvailu

	Yrittäjyystaitojen ja -tietoisuuden lisääminen (esim. 4H-yrittäjyys)	Koulut, Jämsän 4H-yhdistys	Kuvailu

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Kouluterveyskysely, kiusaamiseen liittyvät indikaattorit
- Kouluterveyskysely, mielen hyvinvointiin, osallisuuteen ja kouluyhteisöön liittyvät indikaattorit
- Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroin -indikaattori (ind. 5301)

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Lapsiperheiden varhainen arjen tuki vahvistuu	Moniammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa vahvistamassa arjen tukea	Varhaiskasvatus	Kuvailu, asiakastyytyväisyys-kyselyt, varhaiskasvatuksen osallistumisaste
	Säännöllinen yhteistyö hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden ja opiskeluhuoltopalvelujen kanssa	Varhaiskasvatus, koulut	Verkostoyhteistyön kuvailu
Lasten ja nuorten kasvuympäristö on väkivallaton ja päihteetön	Paikallisen ehkäisevän työn verkostotyöryhmän toiminnan kehittäminen	Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön yhdyshenkilö / hyvinvointikoordinaattori	Kuvailu
	Kaupungin edustus mukana Keski-Suomen hyvinvointialueen ehkäisevän työn verkostossa	Hyvinvointikoordinaattori	Kuvailu
	Ankkuritoiminnan kehittäminen poliisin ja Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa	Nuorisopalvelut, poliisi, Keski-Suomen hyvinvointialue	Kuvailu
	Tietoisuuden lisääminen lähisuhdeväkivallasta (erityisesti seurusteluväkivalta)	Ehkäisevän työn verkostotyöryhmä	Kuvailu
	Eri luokka-asteiden päihdekasvatuskokonaisuuden	Koulut, nuorisopalvelut, etsivä nuorisotyö +	Ehkäisevää päihdetyötä

	toteuttaminen ja päihteiden käyttöön puuttuminen	yhteistyökumppanit (esim. Ehyt ry ja Keski-Suomen hyvinvointialue)	yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavat peruskoulut, % peruskouluista

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä, (ind. 5097)
- Kouluterveyskysely, päihteisiin ja (lähisuhde)väkivaltaan liittyvät indikaattorit

Nuoret aikuiset

Liikunnallinen elämäntapa

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Työikäisten terveystottumukset ja työkyky lisääntyvät: *Kuntalaiset ottavat vastuuta omasta hyvinvoinnistaan hyödyntäen olosuhteita, palveluita ja toimintamahdollisuuksia*			
	Liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen uudelleenkäynnistäminen	Liikuntapalvelut	Käynnistetty / ei käynnistetty
	Matalan kynnyksen liikuntaryhmät ja -vuorot	Liikuntapalvelut, nuorisopalvelut, yhdistykset	Kuvailu
	Kirjastosta lainattavien vapaakäyttökorttien (uimahalli, muut lajit) käyttöönoton kokeilu	Kirjastopalvelut, liikuntapalvelut	Kokeilu aloitettu / ei aloitettu

Mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Nuorten aikuisten elämänhallinta ja osallisuus vahvistuu ja syrjäytymisriski vähenee	Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan vakiinnuttaminen	Nuorisopalvelut / kohdennettu nuorisotyö	Toiminnot vakiinnutettu / ei vakiinnutettu
	Työllistymistä edistävien palveluiden ja tarpeenmukaisten kuntoutuspalveluiden	Työllisyysalue yhteistyötahoineen	Kuvailu

	saatavuus paranee (esim. psykologipalvelut, kuntouttava työtoiminta tai muu työelämätaitoja kasvattava työtoiminta).		
	Mielekkään ja monipuolisen harrastustoiminnan tarjoaminen	Yhdistykset, seurakunnat, elämänlaatupalvelut	Kuvailu
	Lukutaidon ja lukemisharrastuksen edistäminen	Sivistystoimi	Kuvailu
	Yrittäjyystietoisuuden lisääminen	Yrityspalvelut	Kuvailu

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä (ind. 5387)
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroin -indikaattori (ind. 5304)

Arjen tuki ja turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Nuorten aikuisten tukitoimet ja palvelujen välinen yhteistyö vahvistuvat työllistymisen edellytysten parantamiseksi	Tarjotaan palvelut nuorille oikea-aikaisesti sekä ohjausta ja neuvontaa mm. taloudelliseen pärjäämiseen.	Kohdennettu nuorisotyö, asumisneuvonta yhteistyötahoineen	Kuvailu
	Yrittäjyystietoisuuden lisääminen	Yrityspalvelut	Kuvailu
Päihteettömyys vahvistuu (*liikunnallisen elämäntavan sekä mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen toimet*	Paikallisen ehkäisevän työn verkostotyöryhmän toiminnan kehittäminen	Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön yhdyshenkilö / hyvinvointikoordinaattori	Kuvailu

liittyvät tähän vahvasti)			

Työikäiset

Liikunnallinen elämäntapa

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Työikäisten terveystottumukset ja työkyky lisääntyvät: *Kuntalaiset ottavat vastuuta omasta hyvinvoinnistaan hyödyntäen olosuhteita, palveluita ja toimintamahdollisuuksia*	Hyvin ylläpidetyt liikuntapaikat ja kevyenliikenteenväylät	Kaupunkiympäristötoimi	Kuvailu
	Liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen uudelleenkäynnistäminen	Liikuntapalvelut	Käynnistetty / ei käynnistetty
	Kohtuuhintaiset liikuntapalvelut, myös erityisryhmille (esim. vammaiset henkilöt)	Liikuntapalvelut, uimahalli, työväenopisto, yhdistykset	Kuvailu
	Kirjastosta lainattavien vapaakäyttökorttien (uimahalli, muut lajit) käyttöönoton kokeilu	Kirjastopalvelut, liikuntapalvelut	Kuvailu

Mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Työikäisten sosiaalinen hyvinvointi lisääntyy	Mielekkään vapaa-ajantoiminnan tarjoaminen	Elämänlaatupalvelut, yhdistykset	Kuvailu
	Avoimet ovet / ota ystävä mukaan -kampanjat	Opistot, liikuntapalvelut / uimahalli	Kuvailu
	Edullisen ylijäämäruokailun tarjoaminen työttömille (+ eläkeläisille)	Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy	Ylijäämäruokailun toimipisteet ja asiakasmäärät
	Vapaaehtoisvoimin järjestettävät kielikävelyt	Kotoutumispalvelut / vapaaehtoiset	Kuvailu
	Monipuoliset koulutus- ja harrastusmahdollisuudet kotoutujille	Kotoutumispalvelut	Kuvailu

	Lukutaidon ja lukemisharrastuksen edistäminen	Sivistystoimi	Kuvailu

Arjen tuki ja turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Työikäisten työllistymismahdollisuudet sekä työ- ja toimintakyky paranevat	Työllisyyspalveluissa painotetaan kohtaavaa palvelua ja hyvää asiakaskokemusta.	Työllisyysalue	Kuvailu, asiakaspalautteet
	Työkykykoordinaattorin palvelut tukemassa työttömien polkuja työelämään.	Työllisyysalue	Kuvailu
	Sosiaalisen työllistämisen käytännöt	Työllisyysalue	Kuvailu
Työssä jaksaminen ja palautuminen parantuu	Ks. mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamisen toimet.		
	Viestintää / yleisöluentoja palautumisen ja jaksamisen tueksi.	Elämänlaatupalvelut	Kuvailu
	Ehkäisevä päihdetyö (ks. liikunnallisen elämäntavan ja mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamisen toimet)		

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25—64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroin -indikaattori (ind. 5306)
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroin -indikaattori (ind. 5307)

Ikäihmiset

Liikunnallinen elämäntapa

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Ikääntyneiden ja erityisryhmiin[1] kuuluvien säännöllinen liikunta lisääntyy: *Erityisesti vähän liikkuvat ikäihmiset löytävät liikunnan pariin.*	Lupa liikkua -seniori- ja vammaispassin vakiinnuttaminen pysyväksi käytänteeksi (vammaisten osalta koskee kaikkia ikäryhmiä)	Liikuntapalvelut / uimahalli	Vakiinnutettu / ei vakiinnutettu
	Liikuntaneuvonta- ja elintapaohjaushankkeen uudelleen käynnistäminen ja kohdentaminen myös ikäihmisille sekä erityisryhmiin kuuluville.	Liikuntapalvelut	Käynnistetty / ei käynnistetty
	Senioriliikuntakurssien / ryhmien määrän lisääminen	Liikuntapalvelut, uimahalli, työväenopisto, yhdistykset	Kuvailu
	Soveltavan liikunnan ja välineistön tarjoaminen ja ohjaus esim. Erityisliikkujien kesä- ja talvipäivissä (koskee kaikkia ikäryhmiä)	Liikuntapalvelut yhteistyötahoineen	Kuvailu
	Esteettömyyden huomiointi niin ulkoliikuntapaikoilla / reitistöillä kuin sisäliikuntatiloissakin	Kaupunkiympäristötoimi	Kuvailu
	Kirjastosta lainattavien vapaakäyttökorttien (uimahalli, muut lajit) käyttöönoton kokeilu	Kirjastopalvelut	Kuvailu

Mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Ikääntyneiden osallisuus ja kokemus	Kohtaamisen mahdollisuudet (esim.	Elämänlaatupalvelut (erityisesti kulttuuripalvelut),	Kuvailu

[1] Erityisryhmiin kuuluvilla tarkoitetaan tässä yhteydessä heitä, joilla soveltavan liikunnan tarve johtuu esim. sairaudesta, vammasta tai muusta toimintakyvyn heikentymisestä

yhteisöllisyydestä vahvistuu: *Yksinäisyys vähenee*	yhteisölliset tapahtumat ja säännöllinen toiminta)	vanhusneuvosto, yhdistykset, seurakunnat	
	Eläkeläisten (ja työttömien) ylijäämäruokailun vakiinnuttaminen ja mahdollinen alueellinen laajentaminen	Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut Oy	Ylijäämäruokailun toimipisteet ja asiakasmäärät
	Digiopastustoiminnan jatkaminen vertaisvetoisesti ja mahdollinen laajentaminen keskustan ulkopuolelle	Vanhusneuvosto, vapaaehtoiset, kirjastopalvelut	Kuvailu
	Etsivän ja löytävän vanhustyön kehittäminen yhteistyössä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa	Keski-Suomen hyvinvointialueen Kohtaamisten Keski-Suomi -hanke yhteistyötahoineen	Kuvailu
	Kirjaston kotipalvelun kriteereiden määritys ja palvelun markkinoinnin tehostaminen	Kirjastopalvelut	Kriteerit määritelty / ei määritelty, kuvailu
	Naapuriavun ja kimppakyytien hyödyntäminen	Vapaaehtoiset	Kuvailu
	Lukutaidon ja lukemisharrastuksen edistäminen	Sivistystoimi	Kuvailu

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
läkkäiden toimintakyky vahvistuu,	Ks. liikunnallisen elämäntavan edistämisen toimet) Spesifinä toimina mm. tasapainoryhmät,		

kaatumistapaturmat ja lonkkamurtumat vähenevät: *Asumisen turvallisuus vahvistuu*	ikäihmisten kuntosaliryhmät ja sisäkävelyvuoro talvikaudella		
	Ehkäisevä päihdetyö ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö (ks. liikunnallisen elämäntavan ja mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamisen toimet)		
	Kaupunkiympäristön kunnossapito (kevyenliikenteenväylien hiekoitus, valaistukset jne.), esteettömyysparannukset	Kaupunkiympäristötoimi	
	Yhteistyö Keski-Suomen hyvinvointialueen seniorin hyvinvointineuvolatoiminnan ja muun ikääntyneiden ennaltaehkäisevän tuen palvelujen kanssa	Ikäihmisten hyvinvoinnin edistämisen paikallinen työryhmä, hyvinvointikoordinaattori, vanhusneuvosto, yhdistykset	Kuvailu
	Jämsän kaupungin edustus Keski-Suomen alueellisessa kaatumisen ehkäisyn verkostossa	Hyvinvointikoordinaattori	Kuvailu

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön, skaalattu HYTE-kerroin -indikaattori (ind. 5308)
- Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä (ind. 699)

Useita tai kaikkia ikäryhmiä koskevat tavoitteet

Kaikki painopisteet (liikunnallinen elämäntapa, mielen hyvinvointi ja osallisuus, arjen turvallisuus)

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Yhdistysten toimintaedellytyksiä tuetaan	Sivistystoimialan avustusmäärärahojen (liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoiminnan avustukset)	Sivistystoimi	Kuvailu, avustusmäärärahat

	ja maksuvapautusperiaatteiden säilyttäminen		
	Yhdistysten välisen yhteistyön edellytysten kehittäminen	Järjestöillat ja -foorumit	Kuvailu
Palveluiden saavutettavuus paranee	Asiointiliikenteen uudelleen organisoinnin selvittäminen	Hankinta- ja turvallisuuspäällikkö	Selvitys aloitettu / tehty / tekemättä. Kuvailu mahdollisista uudelleen järjestelyistä.
	Kaupungin verkkosivujen saavutettavuuden varmistaminen	Viestintä / verkkosivujen päivittämisestä vastaavat	Kuvailu
	Kaupungin palvelupisteiden esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistaminen	Kaupunkiympäristötoimi, vammaisneuvosto	Kuvailu, korjausehdotukset

Arjen turvallisuus, mielen hyvinvointi ja osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuuteho ja resurssit	Arviointimittarit
Asunnottomuus vähentyy	Asuttamisen palvelupolku	Kiinteistö Oy Jämsänmäki yhteistyötahoineen	Kuvailu, asunnottomien määrät

Osallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Osallistava päätöksenteko vahvistuu	Osallistavan budjetoinnin palauttaminen	Konsernipalvelut	Osallistava budjetointi otettu käyttöön / ei otettu käyttöön
	Vaikuttamistoimielinten ja kuntalaisten osallistamisen vahvistaminen päätöksenteossa	Kaikki toimialat	Kuvailu
	Osallisuusohjelman toimenpiteiden toteuttaminen	Kaikki toimialat	Kuvailu

	Osallisuuden palvelupolun selkeä kuvaaminen kaupungin verkkosivuille	Osallisuusvastaava	Polku kuvattu / ei kuvattu

Pidemmän aikavälin arviointimittarit:

- Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, % (ind. 3076)

Arjen turvallisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Henkisen kriisinkestävyyden lisääntyminen	Ajantasainen ja totuudenmukainen viestintä / tiedottaminen	Kaikki toimialat	Turvallisuusaiheiset yhteydenotot ja palautteet
Turvallisuuden lisääminen kaikissa ikäryhmissä	Liikkumisen turvallisuuden ja sujuvuuden lisääminen. Liikenneturvallisuus	Kaupunkiympäristötoimi, liikenneturvallisuustyöryhmä	Liikenneonnettomuustilastot, liikenneturvallisuuspalaute
	Valmistautuminen ja varautuminen, kyläturvallisuus	Konsernipalvelut, kylätoimijat	Suunnitelmien päivitys, kylien aktiivisuus kyläturvallisuustyössä. Kylien yhteydenotot ja palautteet turvallisuusasioissa

OSA III DOKUMENTIN LAATIMIS- JA OSALLISTAMISPROSESSI SEKÄ KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

Dokumentin valmisteluprosessi

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on laadittu kaupungin poikkihallinnollisen hyvinvointityöryhmän toimesta. Suunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä on työstetty myös muissa yhteistyöryhmissä (esim. nuorten ilmiöiden yhteistyöryhmä, ikäihmisten hyvinvoinnin edistämisen yhteistyöryhmä, sivistystoimen johtoryhmä, elämänlaatupalveluiden johtoryhmä,

koulunjohtajien kokous, kaupungin johtoryhmä). Kuntalaisia ja sidosryhmiä on osallistettu työhön seuraavasti:

- Sähköinen hyvinvointi- ja turvallisuuskysely (sis. myös liikkumiseen ja kulttuurihyvinvointiin liittyviä kysymyksiä) 28.5.–29.6.2025, tiivistelmä tuloksista: Hyvinvointikyselyn tulosten tiivistelmä
- Hyvinvointi-, turvallisuus- ja strategiatyöpajat syyskuussa 2025 (Länkipohja 2.9., Halli 3,9., Koskenpää 9.9., Jämsänkoski 16.9., Jämsän keskusta 17.9.), tiivistelmä sisällöistä: hyvinvointi- ja turvallisuustyöpajojen tiivistelmä
- Vuoroin vieraissa -järjestöillat 28.10.2024 ja 1.10.2025
- Kulttuurifoorumi 5.3.2025
- Alustavaa suunnitelmaluonnosta ikäihmisten tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta esitelty vanhusneuvostolle 6.11.2025
- Nuorisovaltuustolle esitelty vuoden 2025 Move!-mittausten tuloksia sekä kouluterveyskyselyn tuloksia ja samassa yhteydessä käyty läpi alustavaa suunnitelmaluonnosta lasten ja nuorten tavoitteiden osalta 3.2.2026
- Alustavasta suunnitelmaluonnoksesta saatu kommentit vammaisneuvostolta 26.3.2026

Dokumentin hyväksyminen toimielimissä

Sivistyslautakunta 16.6.2026
Kaupunginhallitus 10.8.2026
Kaupunginvaltuusto 17.8.2026

Liitteet

Liite 1 Ehkäisevän työn suunnitelma (ehkäisevä päihdetyö ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö): Ehkäisevän työn suunnitelma

Liite 2 Esiopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma: Esiopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma

Liite 3 Perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma: Perusopetuksen ja valmistavan opetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma

Liite 4 Lukiokoulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelma: Lukiokoulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelma